

MÜSLÜMAN DÜNYADAN FİKRİ BİRİKİMLER

Aylık ücretsiz bülten. İLKE Vakfı tarafından yayımlanır.

KASIM
2022

23

Kuzey Makedonya'da Arnavut Müslüman Kimliğinin
Modern İktidarla Sınası

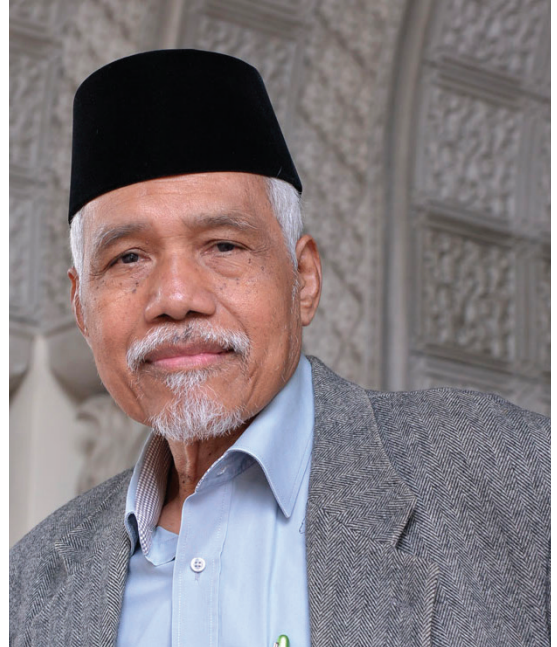
İran'da Sokaklar Neden Durulmuyor?

2001-2022 Yıllarında Almanya'da
İslamofobi ve Irkçılık

Prevent Watch Direktörü Dr. Layla Aitlhadj ile Birleşik
Krallık'ın Prevent Politikası Üzerine Mülakat

Osman Bakar ve İslam Dünyasında
Epistemolojik Tecdit

MÜSLÜMAN DÜNYADAN FİKRİ BİRİKİMLER

Müslüman Dünyadan Fikrî Birikimler Bülteni, Müslüman Toplumlarda Düşünce ve Hareketler Projesi kapsamında aylık olarak yayımlanıyor. Bültende 43 ülkeden yaklaşık 250 sivil toplum, araştırma ve düşünce kuruluşunun yazılı ve sözlü faaliyetleri taranıyor. Bunlar arasından nitelikli içeriğe sahip faaliyetler "Temel Hak ve Özgürlükler", "Uluslararası Politika", "Toplumsal Refah", "Kültürel Faaliyetler" olmak üzere dört farklı kategoride sunuluyor. Müslüman dünyanın gündeminin takibiyle ortaya çıkan bu veriler ışığında, önemli görülen konular hakkında analiz metinlerine yer veriliyor. Hem güncel gelişmelere hem de literatüre atıfla yazılan analizlerde Müslüman toplumların meseleleri mukayeseli ve bütüncül bir perspektifle inceleniyor.

Proje Yürütücüsü : Lütfi Sunar

Editörler : Büşra İnce, Selvanur Demircan

Katkıda Bulunanlar : Beyza Karabulut, Ceyda Bostancı, Hatice Demirci

Tasarım : Seyfullah Bayram

©İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı, İstanbul 2022

İLKE Yayın No : 162

Online ISSN : 2822-4817

DOI : <http://dx.doi.org/10.26414/mdfbb17>

İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

Toplumsal Düşünce ve Araştırmalar Merkezi (TODAM); adil, hakkaniyetli ve müreffeh bir toplum hedefini hayata geçirmek üzere düşünce ve strateji üretmektedir.

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: todam@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nın yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nı bağlayıcılığı yoktur.

Müslüman Dünyadan Fikrî Birikimler Bülteni'nin 23. Sayısı Nasıl Hazırlandı?

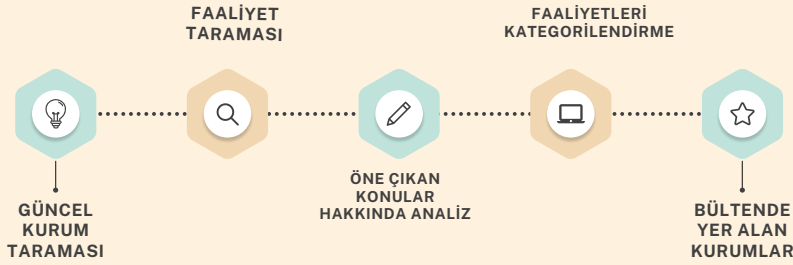

43 ÜLKE

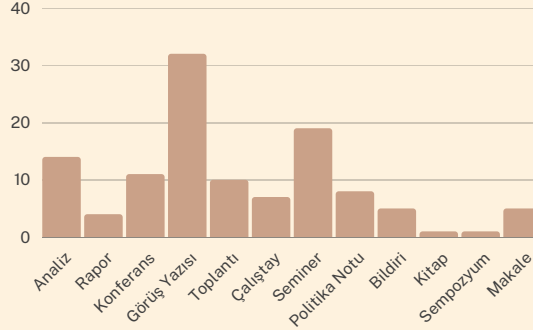
Kasım ayında Müslüman dünyadan 245 sivil toplum, araştırma ve düşünce kuruluşu tarandı.

Kuzey Afrika, Orta Doğu, Güney ve Güneydoğu Asya ülkeleri gibi Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerin yanında Batı Avrupa, ABD, Balkanlar ve Orta Asya ülkeleri de incelendi.

Müslüman Dünyadan Fikrî Birikimler Bülteni 23. Sayı Yayın Süreci

SAYILARLA KASIM AYI FAALİYET GÖRÜNÜMÜ

KASIM AYINDA ÖNE ÇIKAN KURUMLAR

İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı kurulduğundan bu yana araştırma birimleri ve alt kuruluşlarıyla birlikte Türkiye'nin yüzleşmekte olduğu sorunları tespit ederek çözüm önerileri getirmeye devam ediyor. Bu faaliyetler kapsamında bugüne kadar yayımlamış olduğu raporlar, politika notları, görüş yazıları; gerçekleştirdiği seminerler, söyleşiler ve çevrimiçi panellerin kapsamını büyütmek üzere yeni ve iddialı bir adım atıyor. Çalışma alanlarını ve hedef kitesini büyütmek üzere atacağı bu adımda "Toplumsal Düşünce ve Araştırma Merkezi" isimli yeni bir araştırma merkezini kurmuş bulunuyor. Toplumsal Düşünce ve Araştırma Merkezi (TODAM), Türkiye'den başlayarak Müslüman toplumların gündemini yoğun biçimde işgal eden kitlesel sorunları nedenleri ile incelemeyi ve aralarındaki ilişkileri analiz etmeyi, bu sorunlara incelediği toplumun birikimi ile İLKE tecrübesini birleştirerek somut çözüm önerileri getirmeyi hedefliyor. Merkezden çevreye yayılan bir yöntem ile gerçekleştireceği araştırma ve yayın çalışmalarında; Türkiye ve Müslüman toplumların en önde gelen işsizlik, gelir eşitsizliği, beyin göçü, sığınmacı, kentleşme, insan hakları ihlalleri, aile içi şiddet, emeklilik sistemi ve konut gibi sorunlarını ele alıp nicel veriler ışığında çözüm önerileri sunmayı hedefliyor. TODAM; bilhassa 2000 yılı sonrası Türkiye'de ve Müslüman toplumlarda hukuk, eğitim, ekonomi ve sosyal hizmet alanlarında yürütülen çalışmaların istatistiki verilerini araştırmacıların istediği biçimde kıyaslayabileceği yahut farklı verileri birleştirebileceği bir veri tabanında istifadeye sunuyor. Hedeflerini gerçekleştirmek üzere temin edeceği nicel verileri, oluşturduğu veri tabanı üzerinden araştırmacıların erişimine açarak yürütülecek bağımsız akademik çalışmalara da alan ve imkân sunan bir merkez işlevi görüyor. Böylelikle uzun yıllardır eksikliği hissedilen bir toplumsal ihtiyaç daha yine İLKE Vakfı tarafından giderilmiş oluyor.

İçindekiler

Kuzey Makedonya'da Arnavut Müslüman Kimliğin Modern İktidarla Sınavı <i>Sevba Abdula</i>	8
İran'da Sokaklar Neden Durulmuyor? <i>Serhan Afacan</i>	15
2001-2022 Yıllarında Almanya'da İslamofobi ve Irkçılık <i>Müberra Öztürk</i>	21
Prevent Watch Direktörü Dr. Layla Aitlhadj ile Birleşik Krallık'ın Prevent Politikası Üzerine Mülakat	29
Osman Bakar ve İslam Dünyasında Epistemolojik Tecdit <i>Rabia Seçkin</i>	38
Aylık Faaliyet Görünümü	57
Bültende Yer Alan Kurumlar	45

Takdim

Müslüman Dünyadan Fikrî Birikimler Bülteni, TODAM bünyesindeki Müslüman Toplumlarda Düşünce ve Hareketler Projesi kapsamında 2021 yılından bu yana aylık olarak yayımlanmaktadır. Bülten Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Güney-Güneydoğu Asya, Orta Asya, Batı Avrupa ve Balkan bölgelerinde yer alan 43 ülkeden yaklaşık 250 sivil toplum, araştırma ve düşünce kuruluşunun yazılı ve sözlü faaliyetleri taranarak hazırlanmaktadır. Her ay yayımlanan bültenle birlikte Müslüman toplumlarda hangi meselelerin ön plana çıktığını, gündemlerinde neler olduğunu takip ederek Müslüman toplumların güncel meseleleri çok yönlü bir şekilde okuyucuya sunulmaktadır. Orta Doğu'dan Afrika'ya, Asya'dan Avrupa'ya pek çok ülkeden güncel çalışmaların takibi Müslüman toplumların gündemini bölgesel ve tematik olarak mukayeseli bir biçimde izleme imkânı sağlamaktadır. Bütün bu çalışmalar neticesinde Müslüman toplumların fikrî birikimi kayıt altına alınmakta ve geniş bir veri tabanı oluşturulmaktadır.

Müslüman Dünyadan Fikrî Birikimler Bülteni'nin 23. Sayısı'nda Müslüman dünyanın önemli bir parçası olan Kuzey Makedonya'da yaşayan Arnavutların ülke siyasetindeki yeri ve iktidarla kurdukları ilişkiler, "Kuzey Makedonya'da Arnavut Müslüman Kimliğinin Modern İktidarla Sınavı" başlıklı yazıda Dr. Sevba Abdula tarafından analiz ediliyor. Mahsa Emini'nin hayatını kaybettiği günden bu yana İran'da halk protestoları gün geçtikçe şiddetlendi. Dr. Serhan Afacan "İran'da Sokaklar Neden Durulmuyor?" başlıklı yazısında Mahsa Emini'nin ölümünden sonra patlak veren İran halk protestolarının nedenlerini ve ülke siyasetindeki yansımalarını analiz ediyor.

İslamofobi, Müslüman toplumların dünyanın farklı yerlerinden farklı boyutlarıyla maruz kaldıkları ortak bir sorun. Günümüzde iyice artan İslamofobi belirtilerinin en çok görüldüğü ülkelerden biri de Almanya. "2001-2022 Yıllarında Almanya'da İslamofobi ve Irkçılık" başlıklı yazıda Müberra Öztürk, Almanya odağında İslamofobi sorunun son yir-

mi yılını inceliyor. İslamofobi'nin İngiltere'deki en büyük yansıması hükümetin Prevent politikasının uygulanmasında ortaya çıkıyor. Terörizmin önüne geçmek için uygulanan bu politika Müslümanlara karşı uygulanan İslamofobik eylemlerin meşruiyet kaynağı oluyor. Prevent kapsamında Müslümanlara uygulanan haksızlıkların kayıt altına almak ve bunların önüne geçmek için kurulan Prevent Watch'un direktörü Dr. Layla Aitlhadj ile gerçekleştirdiğimiz bir mülakatı bu sayıda istifadenize sunuyoruz.

Bu sayının portre-analiz bölümünde ise İslam felsefesi ve İslam epistemolojisinin günümüzün önde gelen düşünürlerinden Osman Bakar'ın fikir dünyası ele alınıyor.

Müslüman Dünyadan Fikrî Birikimler Bülteni'nin 23. Sayısı'nın okurlarına ve ilgililerine faydalı olmasını temenni ediyoruz.

Prof. Dr. Lütfi Sunar

İLKE Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

2022'DE ÖNE ÇIKAN KURUMLAR

BANGLADEŞ

Bangaldeş Barış ve Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü (Bangladesh Institute of Peace and Security Studies)

Çalışma alanları: Siyaset, Kadın, Yönetişim, Güncel Meseleler

BRAC Yönetişim ve Kalkınma Enstitüsü (BRAC Institute of Governance and Development)

Çalışma alanları: Ekonomi ve Kalkınma, Sosyal Dönüşüm, Yönetim ve Siyaset

LÜBNAN

Lübnan Politika Araştırmaları Merkezi (The Lebanese Center for Policy Studies)

Çalışma alanları: Yönetişim, Sürdürülebilir Kalkınma, Sosyal Politika

Arap Düşüncesi Derneği (Arab Thought Foundation)

Çalışma alanları: Arap düşüncesi, Bölgesel ve kültürel çalışmalar

Al-Ahram Politika ve Strateji Araştırmaları Merkezi (Al-Ahram Center for Political and Strategic Studies)

Çalışma alanları: Bölgesel çalışmalar, Filistin Sorunu, Strateji ve Güvenlik

ABD

Amerikan İslami İlişkiler Konseyi (Council on America Islamic Relations-CAIR)

Çalışma alanları: İslamofobi ile mücadele, İnsan Hakları ve Savunuculuk

Uluslararası İslam Düşüncesi Enstitüsü (International Institute of Islamic Thought-IIIT)

Çalışma alanları: Eğitim, İslam Düşüncesi

MALEZYA

Strateji ve Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü

(Institute of Strategic and International Studies-ISIS)

Çalışma alanları: Dış Politika, Sosyal Politika, Ekonomi, Teknoloji ve İnovasyon, Çevresel Meseleler

Uluslararası İleri İslami Araştırmalar Enstitüsü (International Institute of Advanced Islamic)

Çalışma alanları: İslam Düşüncesi, Toplumsal ve Kültürel çalışmalar

Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi (International Islamic University Malaysia)

Çalışma alanları: Akademi

İNGİLTERE

İslâmî İnsan Hakları Komisyonu (Islamic Human Rights Commission)

Çalışma alanları: Hukuk, Savunuculuk, İnsan Hakları, İslamofobi ile mücadele

ALMANYA

İslam Toplumu Milli Görüş (Islamische Gemeinschaft)

Çalışma alanları: İslami ve Kültürel çalışmalar

FRANSA

İslam ve İslam Dünyası Toplum Araştırmaları Enstitüsü (Institut d'études de l'Islam et des sociétés du monde musulman)

Çalışma alanları: İslâmî Araştırmalar

BELÇİKA

Müslüman Kadınlar Avrupa Forumu (The European Forum of Muslim Women -EFOMW)

Çalışma alanları: Kadın Çalışmaları, Ayrımcılıkla Mücadele

BOSNA HERSEK

Bölgesel Yolsuzlukla Mücadele Girişimi (Regional Anti-Corruption Initiative)

Çalışma alanları: Yolsuzlukla Mücadele, Yönetişim, İnsan Hakları

LİBYA

İnsan Hakları Savunuculuğu Merkezi

(Defender Center for Human Rights)

Çalışma alanları: İnsan Hakları ve Savunuculuk

TUNUS

İslam ve Demokrasi Araştırmaları Merkezi

(Center for the Study of Islam and Democracy)

Çalışma alanları: İslam ve Demokrasi, Siyasi Düşünce

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ

Emirlik Politika Merkezi (Emirates Policy Center)

Çalışma alanları: Politika Geliştirme, Bölgesel çalışmalar, Strateji ve Güvenlik, Uluslararası İlişkiler

FAS

Yeni Güney Politika Merkezi (Policy Center for the New South)

Çalışma alanları: Politika Geliştirme, Bölgesel çalışmalar, Ekonomi ve Sosyal Politika

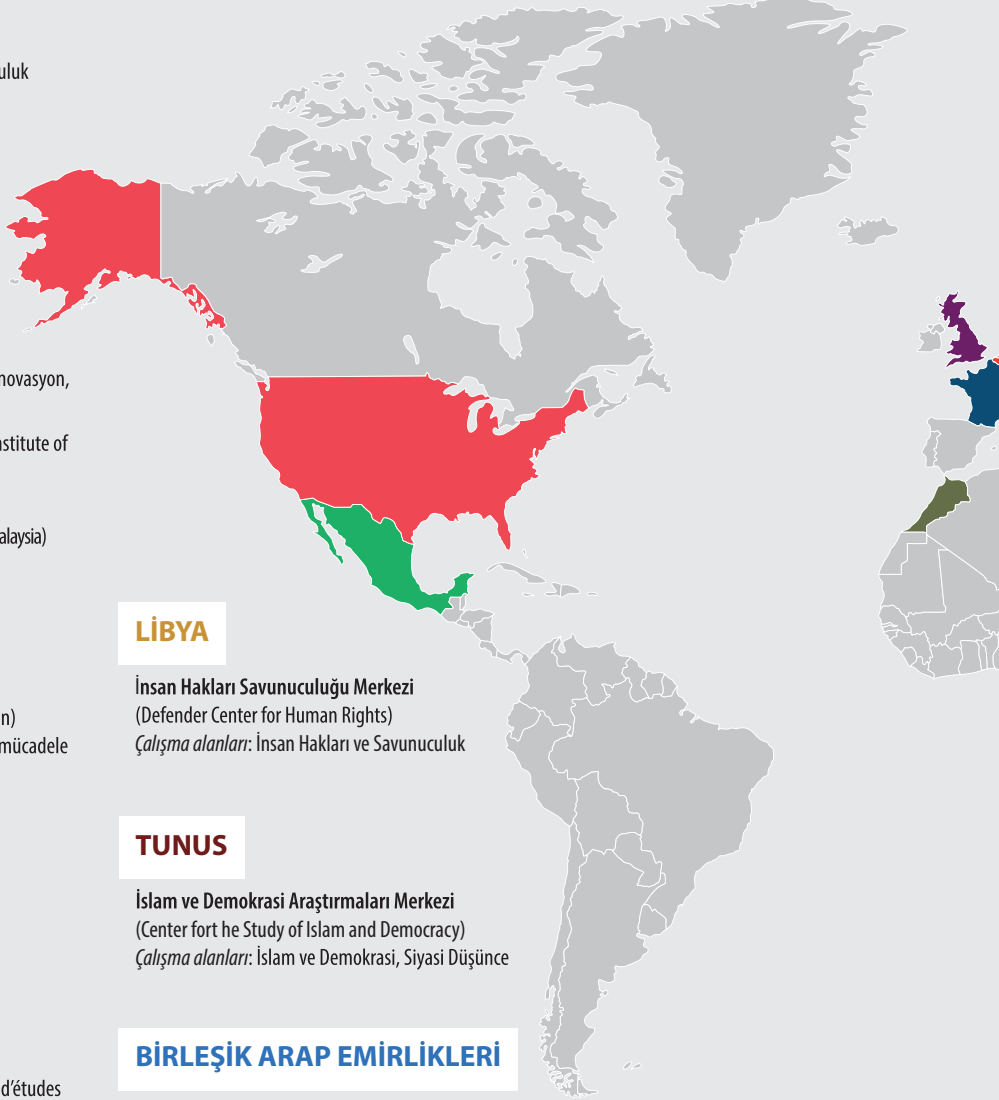
Fas Politika Analiz Enstitüsü (Moroccan Institute for Policy Analysis)

Çalışma alanları: Politika Geliştirme, Demokrasi, Dış Politika

UMMAN

Umman İnsan Hakları Merkezi (The Omani Center for Human Rights)

Çalışma alanları: İnsan Hakları ve Savunuculuk

İRAN

Politika ve Uluslararası Araştırmalar Enstitüsü (Institute for Political and International Studies)

Çalışma alanları: Bölgesel Çalışmalar (İran, Batı Asya ve Kuzey Afrika, Orta Asya ve Kafkasya, Asya ve Pasifik), Uluslararası Güvenlik ve Politika

IRAK

Al-Bayan Planlama ve Araştırma Merkezi (al-Bayan Center for Planning and Studies)

Çalışma alanları: Bölgesel çalışmalar, Dış Politika, Yönetim

KARADAĞ

Demokrasi ve İnsan Hakları Merkezi

(Center for Democracy and Human Rights)

Çalışma alanları: İnsan Hakları, Güvenlik ve Koruma

ÜRDÜN

Batı Asya-Kuzey Afrika Enstitüsü (The West Asia-North Africa Institute)

Çalışma alanları: İnsani Güvenlik, Sürdürülebilir Kalkınma, Sosyal Adalet

FİLİSTİN

PALThink for Strategic Studies <http://palthink.org/>

Çalışma alanları: Filistin Meselesi, Orta Doğu Araştırmaları

AFGANİSTAN

Afganistan Analiz Ağı (Afghanistan Analysts Network)

Çalışma alanları: Politika Geliştirme, Afganistan Meselesi

ENDONEZYA

Muhammediye Hareketi (Muhammadiyah Movement)

Çalışma alanları: İslami ve Kültürel çalışmalar

Nahdlatul Ulama

Çalışma alanları: İslami ve Kültürel çalışmalar

Strateji ve Uluslararası İlişkiler Merkezi (Center for Strategic and International Relations- CSIS)

Çalışma alanları: Uluslararası ilişkiler, Dış Politika, Strateji ve Güvenlik

KATAR

İslâmî Mevzuat ve Etik Araştırmaları Merkezi (Research Center for Islamic Legislation and Ethics)

Çalışma alanları: İslam Hukuku, Etik

AlJazeera Araştırma Merkezi (Aljazeera Center for Studies)

Çalışma alanları: Uluslararası Politika

Arap Araştırma ve Politika ve Çalışmaları Merkezi (Arab Center for Research and Policy Studies)

Çalışma alanları: Politika Geliştirme, Uluslararası Politika

YEMEN

Sana'a Stratejik Araştırmalar Merkezi (The Sana'a Center for Strategic Studies)

Çalışma alanları: Politika Geliştirme, Strateji ve Güvenlik, Uluslararası Politika

KOSOVA

Kosova Demokratik Enstitüsü (Kosovo Democratic Institute)

Çalışma alanları: Demokrasi, Yönetişim, Politika Geliştirme

PAKİSTAN

İslamabad Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (Institute of Strategic Studies Islamabad)

Çalışma alanları: Politika Geliştirme, Uluslararası Politika, Strateji ve Güvenlik

İslamabad Politika Araştırmaları Enstitüsü (Islamabad Policy Research Institute-IPRI)

Çalışma alanları: Uluslararası Politika, Strateji, Yönetişim

KAZAKİSTAN

Avrasya Araştırmaları Enstitüsü (Eurasian Research Institute)

Çalışma alanları: Kültürel diplomasi, Uluslararası ilişkiler

KIRGIZİSTAN

OSCE Akademi (OSCE Academy)

Çalışma alanları: Uluslararası ilişkiler, Güvenlik, Demokrasi, İnsan Hakları

SUUDİ ARABİSTAN

İslâm İş Birliği Teşkilatı (Organization of Islamic Cooperation)

Çalışma alanları: Uluslararası İş Birliği

Kral Abdullah Petrol Çalışmaları ve Araştırmaları Merkezi (King Abdullah Petroleum Studies and Research Center-KAPSARC)

Çalışma alanları: Enerji

ALQST İnsan Hakları (ALQST for Human Rights)

Çalışma alanları: İnsan Hakları ve Savunuculuk

Kuzey Makedonya'da Arnavut Müslüman Kimliğinin Modern İktidarla Sınavı

Sevba Abdula

Dr., Balkan Studies Foundation

1945 sonrası Balkanlarda Müslümanlar ulusal, siyasal, ekonomik, toplumsal ve dinî örgütlenme imkânı ve pratiğinin çok uzağında kaldı.¹ Birçok ülkede homojen nüfusun oluşmasında engel olarak görülen Müslümanlar sistematik bir baskıyla dışlanmaya ve ötekileştirmeye maruz bırakıldı. Bu süreç Kuzey Makedonya, Kosova ve Bulgaristan'da gelişen siyasal, toplumsal olaylar sonucunda göçleri ortaya çıkardı. 1990 sonrası ise demokratikleşme ile kamusal alanda yer alabilme ve örgütlenme imkânı ortaya çıkmış fakat Bosna ve Kosova savaşları bölgedeki bu yeni durumun inşasını büyük ölçüde baltalamıştı. Müslüman kimliğinin dinî ve toplumsal alanda kurumsallaşmasının büyük ölçüde 2000 sonrası geçiş ve Avrupalılaşma süreci ile yeşerdiğini ifade etmek mümkündür. 20. yüzyıl başlarında uluslaşan Balkan Müslüman kimliği bu yeni süreçte karşılaştığı çoklu kimlikler ve İslam dünyası ile ilişkiler neticesinde birçok alt kimliğe dönüşerek kristalleşme sorunuyla karşı karşıya kaldı.

Kuzey Makedonya Siyaseti Genel Görünüm ve Arnavutlar

Kuzey Makedonya modern iktidarın talep ettiği homojen bir nüfus etrafında devlet ve toplum inşa ederken büyük meydan okumalarla karşı karşıya kaldı ve uzun süre "kararsız ülke" düzleminde politikalar üretti. Ülkenin içerisindeki etnik ve dinî çeşitlilik, ulusal birliğin ve bütünlüğün üretimini engelleyip devlet ve toplumun ulusal, dinî, tarihî, ideolojik ve etnik kimliğe dair beş fay hattı üretmesine neden oldu. Ülkenin iç politikasında Arnavutlarla ulusal sorunlara; dış politikasında ise Sırlarla dinî; Bulgarlarla etnik ve Yunanlarla da tarihsel kimlik bağlamında derin ayrışmalara/krizlere neden oldu. 2022 yılına gelindiğinde özellikle NATO üyeliği, Yunanistan ve Sırbistan ile var olan yıpratıcı sorunları daha da artırdı.

Kuzey Makedonya'daki devlete, topluma, siyasete ve kimliklere dair bütün bu çerçeve Arnavut kimliğinin etnik ve dilsel tanınma, temsil hakkı bağlamında eşitlik

1 1945-90 yılları arasında Yugoslavya'da devletin, Müslümanların dinî örgütlenmesini kontrol altında tutma mekanizması olarak gördüğü Sarajevo merkezli İslam Birliği kurumu hariç Müslümanların kendini sınırlı da olsa temsil ettiği ve örgütlediği işlevsel kurumları olmamıştır. Yugoslavya'dan çok da sert komünist/sosyalist otoriter rejimlerin yönetimindeki Arnavutluk, Bulgaristan ve Romanya'da Müslüman kimliği ağır baskı altına kalmıştır.

ve adalet taleplerini öne çıkararak siyaset yapmasına neden oldu.¹ Bu koşullar 2014'ün sonuna kadar Arnavutların Müslüman kimliğinin siyasal alanda görünür kılınmasını da belirli ölçüde perdeledi. Bu, şüphesiz tüm Balkan ülkelerinde olduğu gibi Kuzey Makedonya'nın da siyasetinde milliyetçi söylem ve paradigmanın haki-miyetiyle ilişkilidir. Ancak Kuzey Makedonya'daki Arnavutların, daha seküler milliyetçi eğilimlere sahip diğer Balkan Arnavutlarının toplumsal dinamiklerinden belli ölçülerde farklılaştığını vurgulamak gerekir.

Kuzey Makedonya, bölgede birçok ülkeye dağılmış Arnavutların dindar kesiminin en yoğun yaşadığı ülke olarak dikkat çekmektedir. Nitekim kimlik düzeyinde olmasa da Kuzey Makedonya Arnavutlarının İslam dini ile ilişkisine birçok alanda vurgu yapılması, bu sosyal gerçeklikle ilişkilidir. Entelektüel alanda İslam düşünce mirası ile ilgili azımsanmayacak düzeyde bir Arnavutça literatürün oluşması ve sivil toplum alanında günümüz İslam dünyası ile temasların ve ortak projelerin en yoğun seviyede bu ülkede tesis edilmesi önemli bir göstergedir.

Bu koşullar altında Kuzey Makedonya'daki Arnavutların mezkûr kesiminin ülke siyasetinde temsili meselesi özellikle 2010'lu yıllardan sonra dar çevrelerde de olsa gündeme gelmeye başladı. Kendilerini daha çok sivil toplum alanında ifade etme şansı bulan dindar kesimler 2014 yılında siyaset sahnesine doğrudan dâhil olma kararı alarak iddiasını ortaya koydu. Faaliyetleri

Kuzey Makedonya'daki devlete, topluma, siyasete ve kimliklere dair bütün bu çerçeve Arnavut kimliğinin etnik ve dilsel tanınma, temsil hakkı bağlamında eşitlik ve adalet taleplerini öne çıkararak siyaset yapmasına neden oldu. Bu koşullar 2014'ün sonuna kadar Arnavutların Müslüman kimliğinin siyasal alanda görünür kılınmasını da belirli ölçüde perdeledi.

daha çok Müslüman kesime odaklanan sivil toplum örgütlerinin de içinde bulunduğu birkaç kuruluşun öncülüğünde 2014 yılında kurulan BESA Hareketi, bu anlamda ilk siyasal parti olarak ortaya çıktı. 1991-2014 yılları arasında 6 siyasi hareket ortaya çıkarmış Arnavutlar, ilk kez dindarlığı ile bilinen önemli entelektüellerin ve STK'ların koalisyonunda özellikle 2001-2014 yılları arasında Arnavutların en güçlü partisi konumundaki Demokratik Entegrasyon Birliğine (Bashkimi Demokratik Per Integrım-BDI) karşıtlık üzerinden bir söylem inşa etmişti. Bu eleştirel tavrın bir devamı olarak BESA Hareketi ortaya çıktığında insan hakları, hukukun üstünlüğü, bölgesel ve millî ayrımcılık yapılmadan ekonomik kalkınma, sosyal devlet, özgürlük, eşit-

1 Bkz.: 2001'de imzalanan Ohri Çerçeve Antlaşması

lik, rüşvetle mücadele gibi konuları öncelleyen bir siyasal söylem kullandı. Bu hareket temelde üç kavram etrafında kendi ideolojik çerçevesini tayin etmeye çalıştı: yerellik, özerklik ve özgünlük. BESA Hareketi bir yandan açıkça olmasa da Müslüman kimliğin siyasal alanda temsilini önemserken öte yandan özellikle Arnavut siyasal elitleri nezdinde egemenliği tartışılmaz düzeyde olan milliyetçi söyleme eklenerek farklı bir yorum üretmeye de çalıştı. Arnavutların siyasal elitlerinin konsensüs halinde oldukları bir diğer konu olan Batı ile bütünleşme meselesinde de bu hareket, diğer partilere benzer bir çizgi takip etti. Dolayısıyla NATO ve AB üyeliği konusu BESA'nın politik söylem ve eylemlerinin merkezindeydi.

2016 ve 2020 parlamento seçimleri ile 2017 ve 2021 yerel seçimlerinde bu hareket (BESA ve bu partinin 2018'de bölünmesi ile kısmen benzer bir siyasal çizgi takip eden Alternativa Partisi) halktan hedeflediği desteği alamadı. Özellikle 2016 ve 2017 seçim sonuçları büyük bir beklenti oluştursa da hareketin ikiye bölünmesi, Arnavut dindar kesiminde büyük bir hayal kırıklığına neden oldu.

Modern İktidar ve Müslümanlar

Dünyanın farklı coğrafyalarında Müslümanlar bir buçuk asırdır modern devlet, ideolojiler, demokrasi üçgeninde kendilerini yeniden ihya edecek siyaset, toplum, birey, eşitlik, adalet gibi olgular üzerinden tasavvur geliştirmeye çalıştılar. Tarih, coğrafya, kültür, mezhep, ekol gibi etkenlerden dolayı da birbirinden azımsanmayacak derecede

de farklı tasavvurlar da ürettirler. Bütüncül, tepkisel, gelenekçi, Batıcı veya ihyayı esas alan bu tasavvurların temel noktalarından biri modern devlet ve iktidarı verili olarak kabul etmeleridir. Bu yaklaşıma göre modern iktidar ele geçirildiğinde sahip oldukları tasavvurların gerçekleşmesi için sistem içerisinde uygulanacak politikalar yeterli olacaktı. Oysa modern devlet kutsadığı ve vatan olarak belirlediği sınırları içerisinde milyonlarca insanı ve birçok kimlik ve gruptan oluşan toplulukları bir ulus ve siyasal topluluğa dönüştürebilen kendi çıkarı ile bireylerin çıkarını örtüştürebilen altyapısal, otorite gücü ile ilk kez toplumun tamamına nüfus edebilen bürokratik bir aygıttı. Modern öncesi dönemin devletinden çok farklı bir yapı ve siyasal varlık üreten bu devlet formu, kendi özerk iktidarını üretme noktasında ideolojilere toplumun tüm katmanlarından daha çok ihtiyaç duydu. Üretilen ideolojiler veya Müslümanların geliştirdikleri tüm tasavvurlar modern devletin kendini yeniden üretim süreçlerinde genelde "yardımcı değişken" olmaktan kurtulamadı. Modern dönem öncesi dinin belirleyiciliği, modern dönem ve sonrasında yerini dinin araçsallaştırılmasına veya resmî değerlerle bütünleşmesine bıraktı. Modern dönemde kadim siyaset geleneğini arkasına alan Müslüman siyasal düşünce, yenilmişlik ve sömürgecilik travmalarını henüz atlamadan modern siyaset ve modern dönemin temel kurumları ile hâlâ yüzleşmedi. Bu büyük bunalımların kısılcığında Müslüman siyasetçiler ve entelektüeller modern devlet ve iktidarı yeterince doğru tanımlayamadan, okuyamadan iktidarı ele geçirmenin tek başına çözüm olacağına inandı.

Balkanlar ve küçük bir örnek de olsa Kuzey Makedonya'daki Müslüman siyasal düşünce serüvenini, İslam dünyasının günümüzde dahi yaşadığı genel bunalımları üzerinden okumak mümkündür. 1918 sonrası kurulan resmî iktidarların sistematik baskıları sonucu Müslümanlar yaklaşık bir asır siyasal alandan uzak tutuldu. Buna karşın Kuzey Makedonya'daki Müslümanları temsil eden Arnavutlar ve Türkler resmî iktidarlara mücadelesini ulusalcılık ve muhafazakârlık düzleminde yürütebildi. Sırp, Makedonlar, Bulgarlar, Yunanlar ve Hırvatlar tarafından Müslüman kimliğinin öteki olarak kurgulanması nedeniyle Müslüman unsurlar varoluş mücadelesini daha çok etnik, dilsel ve kültürel sahada yürüttüler. Bu da 20.yüzyılda siyasal, toplumsal ve ideolojik olarak azınlığa düşen Müslüman kimliğini uluslaşmaya zorlamıştır. Bu koşullar dini kimliği büyük oranda ulusal kimliğin dışına itmiştir.

Balkanlar'da en kalabalık nüfusa sahip iki Müslüman unsur olan Boşnaklar ve Arnavutların farklı da olsa kimlik inşa süreçlerinin anlaşılması bölge Müslümanların 20. yüzyıldaki siyasal serüveninin doğru okunmasına katkı sağlayacaktır. Boşnaklar özellikle 1990 sonrası Ortodoks Sırp, Katolik Hırvatlar ile beraber yaşamının gerekliliği olarak da dinî kimliği ulusal kimliklerinin parçası haline getirerek Boşnak Müslüman düşüncesinin gelişimi ve derinleşmesi için belirleyici tercihte bulunmuşlardır.

Ancak Arnavutlar bu noktada Boşnaklar da farklılaşmış ulusal kimliğin merkezine etni-site ve dil öğelerini ekleyerek dinî kimlikle mesafeye özen göstermişlerdir. Özellikle

İslam ülkeleri ve Aliya çizgisindeki Boşnak siyaseti, Arnavut siyasal elitlerinin güçlü bir şekilde ötekileştirdiği bir konumdaydı. Ancak bu durum Kuzey Makedonyalı Arnavut toplumunun çoğunluğunda karşılık görmemiştir.

Tiran merkezli seküler milliyetçi Arnavut aydınlarının Arnavut kimliğini yeniden inşa sürecinde Doğu, İslam, Osmanlı ve Türklüğü, modernleşme ile Batı değerlerinin karşıtı olarak konumlandırması, ulusun inşasında biz ve ötekinin bu şekilde kurgulanması dinî veya İslami değerlere referans yapan her hangi bir siyasal topluluğun zemin bulmasını engellemiştir.

2015 sonrası Dindar Arnavutlar ve Siyaset

1990 sonrası Aliya İzetbegović'in Demokratik Eylem Partisi (Stranka Demokratske Akcije-SDA) rüzgârı her ne kadar dindar Arnavutlarda partiye katılım ve heyecan yaratmışsa da Yugoslavya'nın dağılması, Bosna ve Kosova savaşlarını olağanüstü şartları bölgeye aktarılmasını ve yeniden üretilmesini imkânsız hâle dönüştürmüştür. 2000 sonrası ise merkeze yerleşen BDI gibi kurucu partiler, ulusal ve seküler çizgide ilerleyerek Arnavut ulusal kimliğin sistemle bütünleşmesi için resmî iktidarlara olan müzakere sürecini yürüttü. 20 yıldır inişli çıkışlı süren bu ilişki kabaca ulusal

milliyetçilik ile ortak kültür ve vatandaşlığı öne çıkaran sosyal demokrasi perspektiflerinin mücadelesine sahne oldu. 2015 sonunda ise toplumda daha çok Müslümanlara yönelik faaliyetler yürütmekle bilenen STK'lar, 15 yıllık resmî düzenin olumsuzlukları üzerinden çatırdayan sisteme muhalif söylem geliştirerek siyasal parti tesis etti. Ülkedeki Arnavut iktidar partisinin hem muhafazakârlık hem de sosyal demokrasi çizgisini takip ettiğini iddia etmesine rağmen yolsuzluk, hukuksuzluk, gelir dağılımı ile oluşan eşitsizlik, demokratik çoğulculuğun üretilmemesi gibi temel konulara yönelik eleştirilerini söyleminin merkezine oturtan BESA Hareketi yerellik, özerklik ve özgünlük ilkelerini benimsediğini ifade etti. Dış politikada ise açık bir şekilde Batı sisteminin içerisinde AB ve NATO ile bütünleşmeyi hedef aldığını ortaya koydu.

BESA Hareketi siyasal alanda çevrede kalan dindar, geleneksel Arnavut değerlerini önemseyen, kırsal ve şehirlere yeni göç etmiş nüfusu oy tabanı olarak gördü. Bir yandan İslami değerlere saygı duyduğunu ifade eden bu hareket öte yandan milliyetçi ve İslam karşıtı elitlerden çekinerek 19. yüzyıldan itibaren üretilen İslamcı düşüncenin müktesebatıyla ilişkilendirilmekten çekindi.

2015-2022 yılları arasında oluşan 7 yıllık bu kısa tecrübe sonucunda BESA Hareketi'nin tedirginlikleriyle birlikte ortaya koyduğu iddiası önemli meydan okumalarla karşılaştı. Buna parti içi çekişmeler de eklenince hareketin içinde kaçınılmaz olarak bir çözülme yaşandı. Böylece henüz emekleme aşamasındaki hareket kuruluşundan sadece 4 yıl sonra ikiye bölünerek Alternativa Partisi'ni ortaya çıkardı. Üsküp-Kal-

Fotoğraf 1. BESA Hareketi Başkanı Bilal Kasami basın açıklaması yapıyor.

kandelen çekişmesi de olarak tanımlanabilecek bu ayrışma kuruluş aşamasındaki değerler, yönetim, gelecek perspektifi ve tehditler üzerinde yeterince uzlaşa sağlanamadığını ortaya çıkardı. Aynı şekilde bu 7 yıllık içerisinde her iki partinin de kişi kültürü, bağlılıklar ve bağımlılıklar, çıkarlar etrafında Arnavut muhafazakârlığı, ulusal sekülerliği ve bölgeselciliği aşacak söylem ve politikalar geliştiremeyip yukarıda zikredilen üç ana eksene/akıma/ideolojiye yenik düşerek orta vadede eleştirdikleri düzenin iktidarlarında yer almak zorunda kaldılar.

Dindar Arnavut siyasal elitin siyaset sahnesine katılım sürecinde dinin kamusal alanda görünürlüğü, dini değerlere atıf, İslamcı siyaset düşüncesinin toplum, devlet, birey, ekonomi, kültür gibi konularından beslenmeyi olabildiğince kısıtlı bir şekilde gerçekleştirdi. Bu hem İslam dünyası hem Doğu hem de Balkanlardaki Boşnak Müslümanların ürettikleri İslam siyaset düşüncesi ile irtibatlandırılma konusunda yaşadıkları çekinceyi ortaya koydu. İslam ülkeleri ve Aliya çizgisindeki Boşnak siyaseti, Arnavut siyasal elitlerinin güçlü bir şekilde ötekileştirdiği bir konumdaydı. Ancak bu durum Kuzey Makedonyalı Arnavut toplumunun çoğunluğunda karşılık görmemiştir. Bununla birlikte Arnavut dindar elitin yeterince İslam ve siyaset düşüncesinin ürettiği siyasal otorite, devlet, toplum ve birey ilişkisi, iktidarın görev ve sorumlulukları, kamu yararı, öteki ile ilişki, haklar, sorumluluklar, özgürlükler gibi tartışmalara yeterince odaklanmadıkları da ortaya çıktı. Sonuç olarak Kuzey Makedonyalı Arnavut Müslümanları

merkez siyaseti etkileme veya iktidarı ele geçirme hedeflerinden kısa vadede uzaklaşarak iddiaları büyük bir yara aldı.

Cemaat, Siyasal Toplum ve Modern İktidar ve Sonuç

20. yüzyılda Balkanlar özelde de Kuzey Makedonya Müslümanları, göçlerle entelektüel ve yetişmiş insan kaynağını kaybettiği gibi 50 yıl kamusal alanda örgütlenme pratiğinden de uzak kaldı. Kamusal hayattan uzak kalma hâli, sivil ve siyasal toplum, cemaat ve sivil toplum, kadim iktidar ve modern iktidar, ideoloji ve dini değerler, bürokrasi, modern eğitim, kurumlar, piyasa, ekonomi-politik gibi modern hayatın en temel kurumlarını anlama, yüzleşme, yeniden yorumlama pratiğinin gelişmemesine neden oldu. 1990 sonrası geç kalınmış modernlik veya mevcut yapıyı anlamlandıramama süreci doğal olarak birçok kısmi eksik, melez ve bütünlükten uzak yapılar üretti. Sivil toplum yeniden örgütlenmenin önemli zemini olurken STK'lar üzerinden gelişen öbekler, İslam dünyası ile etkileşimler, siyasal toplum ile ilişkiler, modern ideolojilerin izdüşümleri birçok alt kimlik üretti. Kristalleşen Müslüman veya Arnavut dindar kimliğinin siyasal iktidara dönüştürebileceği düşünsel, ekonomik, toplumsal güç iktidar alanlarını hâlen oluşturamadığı görüldü. Bu *defacto* durumun yarattığı sınırlılıklara ek olarak sadece Balkan Müslümanlarına has olmayan Müslümanların modern ideolojiler, modern devlet ve iktidarına dair anlamlandırma ve yeniden yorumlama sorunları da eklenince 2016'dan bu yana Arnavut

dinî kimliğin siyaset ile ilişkisinde yaşanan tüm süreçler olağan karşılanabilir.

Yaklaşık bir asır süren baskıların neticesinde daha çok cemaatlere benzer bir şekilde örgütlenen Müslüman yapıların değerleri, hiyerarşisi, lider kültü, çıkarları yönetebilme becerisi, kapsayıcılığı ve öteki ile ilişki biçimi, siyasal bir topluluğa dönüşünce zaaf ve eksiklikler ortaya çıktı. Sivil alanda faaliyet gösteren mezkûr yapıların siyasal alana fiili olarak dâhil olmasıyla hem egemen siyasal paradigmanın baskıları hem de yukarıda bahsedilen iç gerilimlerle yıprandı. Bu koşullar, 2015'te başlayan BESA/Alternativa Hareketinin Kuzey Makedonya gibi küçük bir ülkede

dahi yeni bir iddiayla/teklifle siyaset sahnesinde başarılı olmasına müsaade etmedi. Arnavut dindar kimliğin siyasal bir topluluk haline dönüşmesi, siyasal değerler üretmesi, organizasyon ve yönetim kültürü oluşturabilmesi için daha sağlıklı bir entelektüel zemine, güçlü kurumlara, bölgesel dinamikleri dikkate alarak İslam siyaset düşüncesinden beslenmesine, kapsayıcılığa ve topluma güven verecek bir siyaset modeline ihtiyaç duyduğu açıktır. Bunu üretmeksizin ulusalcılık, muhafazakarlık, bölgeselcilik tuzağını aşmasını beklemek pek mümkün gözükmemektedir.

İran'da Sokaklar Neden Durulmuyor?

Serhan Afacan

Dr., Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü,
Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalı

İran'ın Kürdistan eyaletinin Sakız belde-sinden akraba ziyareti için Tahran'a gelen Mehsa Emîni'nin ahlak polisleri (İrşat Devriyeleri) tarafından 16 Eylül'de göz altına alındıktan bir süre sonra hayatını kaybetmesinin ardından başlayan protesto gösterileri dördüncü ayına girdi. Ülkede yaşanan benzer birçok olayda olduğu gibi, kamuoyunu ikna edici şekilde bilgilendirme konusunda zayıf kalan ilgili makamlar Emîni'nin ölümünün işkence kaynaklı olmadığı konusunda sadra şifa bilgi paylaşmadı. Gecikmeli olarak paylaşılan bilgi ve görüntüler ise öfkeli kitleler tarafından inandırıcı bulunmadığı gibi ok çoktan yaydan çıkmıştı. Sakız'da, eyaletin diğer bölgelerinde ve ülkenin farklı yerlerinde düzenlenen gösterilerin bir iki hafta zarfında dinmesi beklenirken gerilim aksine daha da arttı ve ülke göstericilerle güvenlik güçleri arasında çok sert çatışmaların yaşandığı olayların etkisi altına girdi. Halihazırda sivil halktan ve güvenlik güçlerinden ölenlerin sayısı toplamda 378 olarak ifade ediliyor olsa da olayların devam etmesi durumunda ne yazık ki bilanço daha ağır hale gelecektir. İran'daki gösterilere toplumun sınırlı bir bölümü bizzat katılırken diğer bir bölümü de sosyal medyadan destek vermekle yetinmektedir. Son olarak İran millî takımı

oyuncularının Katar'da düzenlenen Dünya Kupası finallerinde 21 Kasım'da İngiltere ile yaptıkları futbol müsabakası öncesinde ülkelerindeki olaylara destek vermek için millî seremoni esnasında ülkelerinin millî marşını okumaması, son dönemlerde İran Devleti'nin sergilediği tavırdan duyulan yaygın rahatsızlığı tekrar gözler önüne serdi. Ezcümle, İran'da devlet ile toplumunun belirli kesimleri arasındaki mesafe açılmaya devam etmektedir.

Olayların ilk safhalarında açıklama yapma gereği duymayan, sonrasında konuyu dış güçlerle ilişkilendirerek geçiştiren ülkenin en üst karar merci Devrim Rehberi Ali Hamenei ise son olarak 19 Kasım Cumartesi günü yaptığı açıklamada "karışıklıkların" rejime zarar veremeyecek kadar cılız olduğunu savundu. İran, farklı gerekçelere dayalı olarak dönem dönem büyük kitle-sel gösterilerin yaşandığı bir ülkedir. Nitekim bu son olaylar, dönemin muhafazakâr Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad'ın güçlü reformist rakibi Mir Hüseyin Musevi karşısında ezici bir seçim zaferi kazandığının açıklanmasıyla Musevi taraftarlarının öfkesi sonucu 2009 baharında yaşanan ve Yeşil Hareket olarak kayıtlara geçen büyük protestolarla karşılaştırıldı. Olaylara ilişkin benzer bir karşılaştırma, finans kuruluş-

Yaşananların merhume Emini'nin akıbeti yahut yalnızca zorunlu örtünme konusuyla ilgili olmadığı aşikârdır. Kaldı ki 2009'da da yegâne mesele Musevi'nin seçilememesi olmadığı gibi 2017 ve 2019'daki protestoların da çok daha yapısal nedenleri vardı. Bu nedenleri ekonomik ve siyasi olarak ikiye ayırmak gerekmektedir.

larında paraları batan mudilerin 2017'nin son günlerinde başlattığı protestolara ve 2019 yılı son baharında benzine yapılan zamların ardından meydana gelen gösterilere dair de yapıldı. Bu benzetmeler, belirli ölçüde yaşananları açıklamaya yardımcı olabilir. Nitekim, zikredilen olayların her birinde göstericilerin şikâyeti süratle mevcut somut sorunu aşarak çok daha kapsamlı hâle gelmişti. Elbette bu derece büyük toplumsal olaylar zaman zaman farklı ülkelerde de görülebilmektedir. Bu husus İranlı yetkililer tarafından da yeri geldikçe dillendirilmektedir. Hatta bu son protestolarda olduğu gibi, Hamenei başta olmak üzere İranlı yetkililer şiddet olaylarını dışarıda tutarak halkın protesto düzenliyor olmasını İran demokrasisinin nişanesi olarak addetti. Meseleye daha yapısal açıdan baktığımız zaman ise İran'da iki aydır yaşanan gösterilerin iki önemli hususu tekrar gözler önüne serdiği görülmektedir.

Siyaset Çözüm Üretemiyor

İranlı yetkililerin protestoların başlamasının ardından yaşadıkları şaşkınlıkla karışık öfke bir yanılsamaya dayanmaktadır. Zira, uzun yıllardır, özellikle 1997'de Muhammed Hatemi iktidara geldikten sonra, fiilen oldukça esnek hâle gelen zorunlu örtünme uygulaması üzerinden bu büyüklükte bir toplumsal olayın patlak vermesi oldukça şaşırtıcıdır. Her ne kadar kadınların giyimine devletin herhangi bir şekilde karar vermesi potansiyel bir gerilim alanı olsa da genel anlamda kadınların hakları ve sosyal hayata katılımları konusunda İran İslam Cumhuriyeti yönetimi altında Pehlevi dönemine nispetle büyük mesafeler kat edildiğini göz ardı etmemek gerekir. Bunun sonuçlarını eğitim, istihdam ve belirli ölçüde siyasal katılım alanlarında görmek mümkündür. Bu nedenle, yaşananların merhume Emini'nin akıbeti yahut yalnızca zorunlu örtünme konusuyla ilgili olmadığı aşikârdır. Kaldı ki 2009'da da yegâne mesele Musevi'nin seçilememesi olmadığı gibi 2017 ve 2019'daki protestoların da çok daha yapısal nedenleri vardı. Bu nedenleri ekonomik ve siyasi olarak ikiye ayırmak gerekmektedir.

İran ekonomisi uzun süredir zorda ve peş peşe gelen hükümetler oldukça genç 85 milyonluk nüfusa gerekli istihdamı sağlamamaktadır. Bunda ABD başta olmak üzere Batılı devletlerin İran'a uyguladığı yaptırımlar kadar ülke kaynaklarının etkin kullanılamamasının da rolü var. Son yıllarda yaşanan protestoların istisnasız hepsinin ardındaki etkenlerden biri geçim sıkıntısıydı. Gösterilerin, ABD'nin Tem-

muz 2015'te imzalandığında İran ile beraber taraflarından biri olup ancak Donald Trump'ın 2018'de aldığı kararla çekildiği-Kapsamlı Ortak Eylem Planı anlaşmasından geri dönmesi için, İran ile dolaylı müzakereler yürüttüğü bir döneme gelmesi de ekonomik açıdan olumsuz bir gelişme oldu. Zira ABD'nin dönmesiyle anlaşmanın yeniden etkin hâle gelmesini uman İran'ın bu müzakerelerden öncelikli olarak ekonomik beklentileri bulunuyor. Ancak ekonomik gelişmeler İran'da yaşanan protestoları açıklamakta tek başına yeterli değil. Meselenin bir de siyasal boyutu var.

Ali Hamenei kriz dönemlerinde yaptığı dikkat çekici değerlendirmelerle bilinen bir isimdir. Bu değerlendirmeler çoğunlukla "biz ve düşman" ikiliğine sahip genellemeler içermektedir. Hamenei'nin geçtiğimiz günlerde yaptığı söz konusu konuşma da bunun örneklerinden biri:

"Hegemonyanın İslam Cumhuriyeti ile temel meselesi bu rejimin ilerleyerek dünyada görülür hale gelmesi ve böylece Batı'nın liberal demokrasi mantığının geçersiz kalmasıdır. [...] Ülke içinde bazıları da Batı propagandasına dayalı olarak, İslam rejiminde özgürlük ve demokrasinin olmadığını söylüyorlar. Halbuki bu sözleri söylemeleri bizatihi özgürlük belirtisidir ve siyasi düşünce açısından birbirine benzemeyen hükümetlerin iş başına gelişi de halkın seçim hakkının ve rejimin halkçı oluşunun alametleridir. [...] İran'ı seviyor olmanın temel belirtilerinden biri ümit yaratmaktır. Dolayısıyla, ümitsizlik ve çaresizlik saçanlar İran düşmanıdır ve İran'ı

sevdiklerini iddia edemezler. İran düşmanı olan kişilerin milli menfaatleri koruma adı altında ümitsizlik zerk etmesine izin vermeyin. Yazarlar, şairler, bilim insanları ve etkili herkes ümit vermelidir ve ülkede ilerleme ve ümidin belirtilerini öne çıkarmalıdır."1

Bu ideolojik söylemler, İran toplumunun oranı hızla artan bir bölümüne bir şey ifade etmemektedir. Diğer yandan, İran'da toplumun farklı siyasal taleplerini siyaset sahnesine taşıyacak bir çokseslilik de bulunmamaktadır. Olayların etnik ve dinî azınlıkların yaşadığı bölgelerde fazlaca görülmesinin nedeni de budur. Toplumun bireysel ve kültürel hak arayışlarına cevap verme konusunda ülkedeki siyasal hareketler yetersiz kalmaktadır. Dahası, artık ülkedeki muhafazakâr-reformist denklemi de bu tıkanıklığı aşmaya yetmemektedir. Nitekim, 2013-2021 arasında cumhurbaşkanlığı yapan Hasan Ruhani de bu sorunları çok defa dile getirmesine rağmen çözüm konusunda kayda değer bir adım atmayı başaramamıştır. Dolayısıyla, İran'da geniş toplum kesimlerini memnun edecek siyasal çoğunluk olmadığı gibi Hamenei'nin tasavvur ettiği anlamda bir "çeşitlilik" de yoktur. Bunun sonucu ve önlerine konan adayların birbirinden farksız oluşu nedeniyle İranlı seçmenler Haziran 2021'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilgi göstermeyince katılım %48,48'de kaldı. Siyasal taleplerin karşılanmak şöyle dursun anlamlı şekilde dillendirilmediği bir ortamda İran'da öfke sokaklara taşmaktadır. Sokaklar ise her zaman aşırılıkların

1 Ayrıntılı bilgi için bkz.: <https://bit.ly/3YRqA0K>

***İran’da geniş toplum kesimlerini
memnun edecek siyasal
çoğunluk olmadığı gibi
Hamenei’nin tasavvur ettiği
anlamda bir “çeşitlilik” de
yoktur.***

görülebildiği yerlerdir. Şayet İran’da meşru siyaset alanı bu şekilde daralmaya devam ederse İran’ı yönetenler, bu olaylar bastırıldıktan sonra da aşırılıklarla karşılaşmaya devam edecekler. Ancak, konunun siyasal boyutunun yanı sıra protestoların ortaya çıkardığı ve önümüzdeki dönemde daha çok tartışılacak olan bir gerçek daha var: “Sistem içi çatışma”

İran’da Kim Ne Kadar Hâkim?

Modern Türkiye tarihinde olduğu gibi İran’da da modernleşme ile merkezî devlet otoritesi paralel bir biçimde ilerleyen süreçler olmuştur. İran örneğinde bu, aşiretlerin, derebeylerin, ulemanın ve hatta bölge bölge yabancı devletlerin ellerindeki nüfuzun merkezileşen devlet tarafından çoğu zaman zor kullanarak ele geçirildiği bir süreçtir. Bu sürecin, merkezkaç unsurları ne kadar “ortadan kaldırdığı” bir yana, merkezileşen iktidarın paylaşımı başlı başına bir sorun olmuştur. Bizde askerî darbeler ortaya çıkaran bu sorun, 20. yüzyıl boyunca İran’ın da peşini bırakmamıştır. 1906 Anayasal Devrimi de Rıza Han’ın 1921’de askerî darbe yaparak iktidarı ele geçirmesi; 1925 yılında Kaçar Ha-

nedanını lağvederek Pehlevi Hanedanını kuruşu; 1941’de İngilizler ve Ruslar tarafından oğlu Muhammed Rıza lehine tahttan feragat etmeye zorlanması; Muhammed Rıza döneminde 1951’de başbakan olan Muhammed Musaddık’ın 1953’te ABD ve İngiltere’nin ön ayak olduğu bir askerî darbeyle indirilmesi ve nihayet 1979’da Muhammed Rıza Şah’ın devrimle devrilmesi bu sürecin parçalarıdır. Oldukça önemli bir jeopolitik konumda, zengin doğal kaynaklara sahip bir ülke olan İran’da iktidar mücadelesi her zaman sert olmuştur. Devrimin ardından kurulan İran İslam Cumhuriyeti de kuruluşundan itibaren güç mücadelesine tanık olmuştur. Devrimin meydana geliş sürecinde etkin rol oynayan örgütleri ve Ayetullah Humeyni tarafından ülkeye döner dönmez geçici hükümetin başbakanlığına getirilen Mehdi Bazargan ve ülkenin Cumhurbaşkanı ilk Ebulhasan Benisadr gibi şahsiyetleri devrim atmosferi içinde devrim karşıtı olarak lanse ederek tasfiye etmek nispeten kolay olmuştur. Takip eden süreçte özellikle Humeyni’nin 1989’da ölmesinin ardından sertleşen iktidar mücadelesi onun halefi Hamenei’nin stratejik adımları sayesinde mevcut statüko lehine evrilmiştir. Ancak Hamenei artık oldukça yaşlı ve İran’da Hamenei sonrasına ilişkin senaryolar uzunca bir süredir dillendirmektedir. Her ne kadar Hamenei sonrasında ülke siyasetinde radikal bir aks değişimi mümkün olmayacaksa da daha fazla siyasi ve ekonomik güç isteyen gruplara gün doğacağı söylenebilir. İran’da bir süredir yaşananlarda bu gruplaşmanın da büyük etkisi var. Ülkenin yönetilemediği görüntüsünü daha

belirgin şekilde vermek isteyen grupların önümüzdeki dönemde İran siyasetini ve sokaklarını kışkırtma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Nitekim İran İçişleri Bakanı Ahmed Vahidi, 21 Kasım Pazartesi günü yaptığı açıklamada “düşmanın” hibrit savaş yöntemiyle İran’da istikrarsızlık ve güvensizlik çıkarmaya çalıştığını savundu ve ekledi: “Ülkenin bağımsızlığı, güvenliği ve milli menfaat ve istikrarı siyasi grup ve şahsiyetlerin düşmanın bariz kompoları karşısında net bir pozisyon almasını gerektiriyor.” Buna rağmen tüm grup ve şahsiyetlerin net bir tutum takınmadığı görülüyor. Son dönemlerde yaşanan birçok gelişme ve halihazırda yaşanan protestolara dair takınılan farklı tavırlar, Hamenei sonrası İran’ına dair farklı hesaplarla ilişkilidir. Humeyni sonrasında, başta Haşimi Rafsancani gelmek üzere ağırlığı olan şahsiyetlerin varlığı geçiş dönemini nispeten kolay hale getirmişti; hâlihazırda bu gibi isimlerin varlığından bahsetmek oldukça zor. Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi’nin idari hünerleri önemli olsa da esas belirleyici unsurun Devrim Muhafızları Ordusu olacağını belirtmek gerekir.

Mehsa Emini’nin ölümü sonrası başlayan protestolara ilişkin verdiği bir mülakatta Tahran Üniversitesinden Sosyolog İbrahim Feyyaz’ın olayların arkasındaki sosyolojik gerekçeleri değerlendirdikten sonra yap-

tığı yorumlar İran’ın geleceğine ilişkin isabetli öngörüler içeriyor:

Her hâlükârda ya biz geleceğiz inşa edeceğiz ya da gelecek bizi inşa edecek. Geleceği inşa etmek bilgi, görüş ve fikir gerektirir. Ne yazık ki internette var olan bilgi ve görüşü kullanmadığımız gibi fikrin esamisi de okunmuyor. Ne yazık ki geleceğe doğru sertlikle yol alıyoruz. Eğer geleceği kendimiz inşa edersek sükûnet ve güvenle inşa ederiz. Yok eğer gelecek bizi inşa ederse hiç kuşku yok ki sertlik ve yaralama ile inşa edecek.¹

Bu yorumlara ilave edilebilecek husus İran’da bir tek gelecek vizyonunun olmadığıdır. Mehsa Emini’nin ölümüyle başlayan protestolar, İslam Cumhuriyeti’nin politikalarından rahatsız olan toplumsal kesimin her yönüyle büyümekte olduğunu gösterdiği gibi sistem içerisinde de geleceğe ilişkin farklı görüşlerin olduğuna dair güçlü izlenimler verdi. Bu gösteriler bastırıldıktan sonra dahi rahatsızlıkların altındaki zemin ortadan kalkmayacaktır. Asıl mesele İran İslam Cumhuriyeti yöneticilerinin bu zemini doğru değerlendirip değerlendiremeyeceğidir. Bu konuda şimdiye kadar ortaya konan yetersiz politikalardan dolayı İran’da sokaklar durulmuyor. Eğer daha başarılı politikalar uygulanmazsa “gelecek İran’ı inşa edecektir”. Yaşanan protestoların bu anlamda önemli bir kırılma olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır.

1 Yazının tamamı için bkz.: <https://bit.ly/3jwY7NT>

Öne Çıkan Faaliyetler

“İran’daki Protesto Hareketinin Tarihsel Yörüngesi” başlıklı analiz yazısı yayımlandı.

Historical Trajectory of the Protest Movement in Iran

T: 18.10.2022

D: İngilizce

Ü: Suudi Arabistan

T: Analiz

RASANAHA Uluslararası İran Araştırmaları Enstitüsü tarafından yayımlanan analiz yazısında 1999’dan Mahsa Emini’nin ölümüne kadar İran’da birbirini izleyen protesto hareketleri değerlendiriliyor.

<https://rasanah-iiis.org/english/monitoring-and-translation/reports/historical-trajectory-of-the-protest-movement-in-iran/>

“İran Protestoları: Çatışma Yöntemleri” başlıklı analiz yazısı yayımlandı.

Iranian Protests: Confrontation Methods

RASANAHA Uluslararası İran Araştırmaları Enstitüsü tarafından yayımlanan analiz yazısında Mahsa Emini’nin ölümüyle patlak veren halk protestolarının İran’daki yoksulluk, işsizlik ve giderek yoksullaşan hayat koşullarıyla ilişkisi ele alınıyor.

<https://rasanah-iiis.org/english/monitoring-and-translation/reports/iranian-protests-confrontation-methods/>

2001-2022 Yıllarında Almanya’da İslamofobi ve Irkçılık

Müberra Öztürk

Sakarya Üniversitesi Din Psikolojisi Yüksek Lisans Öğrencisi

İslamofobi, İslam düşmanlığı, Müslümanların hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması, din ve inançlarını yaşama noktasında baskıya maruz kalmaları gibi baskı ve şiddet mekanizmalarından oluşan sorun alanını ifade etmek için kullanılmaktadır (Aslan, Kayacı, & Ünal, 2016, s. 452). “İslamofobi” kelimesi ilk olarak 1985 yılında Edward Said’in makalesinde yer almıştır. Runnymede Trust’ın 1997’de yayınladığı rapordan sonra ise İslamofobi yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Raporun akademik alanda ilgi çekmesi İslamofobi literatürünün doğmasına sebep olmuştur (Bodur, 2017, s. 73-76).

Çin, Hindistan, Rusya gibi birçok ülkede Müslümanlar yıllar boyunca yaşamış olmalarına rağmen İslam’a düşmanlık Batı dünyasındaki gibi sistematikleştirilmemiştir. “Yabancı düşmanlığının” bir devamı kabul edilen İslamofobi, İslam’a, İslam’ı yaşayanlara ve İslami unsurlara karşı önyargı veya karşıtlık durumunu ifade etmekte ve “önyargılar”, “ayrımcılık ve karşıtlık”, “dışlama” ve “şiddet” olmak üzere dört aşamadan meydana gelmektedir (Alıcı, 2019, s. 411). İslamofobi günümüzde küreselleşmiş bir kavram haline gelmiştir. Yalnızca Amerika ve Batı ülkeleri değil; Hindistan, Çin gibi Doğu ülkelerinde de Müslümanlar ile Müslüman olmayan toplulukların ilişkisini etkilemekte-

dir. Dünya üzerinde hâkim olan güçler farklı yüzyıllarda kendilerine bir öteki ve düşman arayışında olmuşlardır. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra komünizme yoğunlaşan Batı için Soğuk Savaş döneminden sonra İslam ve Müslümanlar hedef haline gelmiştir. Bu durum uzmanlar tarafından 21. yüzyılın ideolojisi olarak ifade edilmiştir (Çetin, 2020). Bunun temelinde de İslam dininin tam olarak kavranamaması veya kavranmak istenmemesi gerçeği yatar. Eksik veya yanlış bilgilendirmeler insanları yanıltmaktadır. Yanılgı sonucunda İslam dinine ve Müslümanlara yönelik korku meydana gelmektedir. Bu korku, zamanla Müslümanlara karşı olumsuz tutum ve davranışlara dönüşerek İslamofobi kavramını ortaya çıkarmıştır. Almanya’da Müslüman bir tıp öğrencisinin başörtüsü takması sebebiyle başvurduğu staj programlarına kabul almakta sıkıntı yaşaması İslamofobinin günlük hayata yansımalarıdır. (+90, YouTube Kanalı 2019; Aslan vd., 2016, s. 453).

Almanya’da İslamofobinin Ortaya Çıkışı

11 Eylül 2001 İkiz kuleler saldırısından sonra İslam’ın Batı dünyasındaki durumu dikkat çekici hale gelmiştir. Müslümanlara karşı birçok alanda ayrımcılık başlamış, gü-

İslamofobinin varlığı uzun zaman öncesine dayanmakla birlikte son yıllarda Batı'da ve Almanya'da yükselişe geçmiştir. Orta Doğu ve Avrupa'da meydana gelen terör saldırıları bu artışın sebeplerindendir. 2015'te yayınlanan bir rapora göre Almanların yarısından fazlası İslam'ın Almanya için uygun bir din olmadığını ve Müslümanların Almaya için tehdit olduğunu ifade etmiştir.

vensizlik ortaya çıkmıştır. Bunun da ötesinde nefrete dönüşen bu durum, somut bir şiddete doğru yol almış ve günümüzde de artarak devam etmiştir.

İşçi göçü alan ülkeler arasında Almanya ilk sıradadır. 1960 yılından itibaren Almanya'ya işçi olarak giden Müslümanlar ve Türkler, Almanya'daki yabancı nüfus arasında önemli bir yer tutmuştur. Almanya'ya işçi olarak gelen Müslümanların hiçbir zaman ülkede kalıcı olacakları düşünülmemiştir. İş bittiğinde dönecekleri düşünülen göçmenler ülkede kaldıklarında yok saydıkları kitle canlı olarak karşılına çıkmıştır. İlk zamanlar Müslüman işçilerin dikkat çekmemesinde ihtiyaç duydukları parayı temin ettikten sonra dönecekleri düşüncesi ve Müslümanların dini ibadetleri için özel mekân isteğinde bulunmamaları etkili olmuştur. Müslümanlar ibadet için

ya kendi odalarını kullanmışlar ya da çalıştıkları yerlerde işverenin açtığı mescitlerde ibadetlerini etmişlerdir. 1973'te Petrol Krizi'yle birlikte işçi alımını durduran Almanya, ülkesindeki işçilerin geri dönmeyerek ailelerini de yanlarına aldığını görünce Müslümanlara yönelik dikkati artırmıştır.

Almanlar ile Müslümanların birlikte yaşama tecrübesi 2001 yılından sonra Müslüman ırkçılığına dönüşmüştür. Almanya'da Müslümanlar hariç diğer dinlere mensup kişilerin ibadet yerleri, inançlarının gerektirdiği kıyafetler ve semboller sorun olarak görülmezken Müslümanlara inançları noktasında engeller koyulmaya başlanmıştır. Yapılan kamuoyu araştırmasında Alman halkının yarısına yakını ülkede haddinden fazla Müslüman olduğunu ifade etmiştir. Yarısından fazlası Müslümanları sevmediklerini ve yaşamlarının ciddi bir şekilde kısıtlanmasını istediklerini belirtmiştir. Berlin'de yapılan bir araştırmada ise Müslümanların %79'u 2009 yılı içerisinde en az bir kez dinsel nefrete uğradıklarını ve İslam'a uygun kıyafetlerle işe gitmekte zorlandıklarını söylemişlerdir (Özyürek, 2005, s. 32).

Almanya'da İslamofobik Tutum ve Davranışlar

İslamofobinin varlığı uzun zaman öncesine dayanmakla birlikte son yıllarda Batı'da ve Almanya'da yükselişe geçmiştir. Orta Doğu ve Avrupa'da meydana gelen terör saldırıları bu artışın sebeplerindendir. 2015'te yayınlanan bir rapora göre Almanların yarısından fazlası İslam'ın Almanya için uygun bir din olmadığını ve Müslümanların Almanya için tehdit olduğunu ifade etmiştir.

Camilere domuz kanı akıtılması veya domuz leşi bırakılması, Müslümanların evlerine ve camilere haç işareti çizilmesi, başörtülü kadınlara saldırılması, sosyal medyada nefret içerikli yazıların paylaşılması yapılan saldırılardan bazılarıdır (Almalı, 2018, s. 137-138). Almanya'da gün geçtikçe artan İslamofobik saldırılar 2019 yılının ilk yarısında ortalama hesaplandığında günde bir tane olacak şekildedir. Ocak-Mart aylarında Müslümanların ibadet yerlerine yönelik 132 suç belgelenmiştir. Saldırıların ilk başladığı dönemde camilere domuz kafası koyup, gamalı haç işaret çizmekle yetinilirken son zamanlarda mermi bırakılmaya ve tahribat yapılmaya başlanmıştır. 2018 yılında Müslümanlara yapılan saldırıların 824'e ulaşmış, bu kişilerden 33 tanesi yaralanmıştır (Karadağ, 2019).

Almanya'da 2021 yılına gelindiğinde İslamofobik olaylarda %28,65'lik bir azalma görülmüştür. Covid-19 salgını ile sosyal ortamların kısıtlanması bunda etkilidir. Kaydedilen 732 İslamofobik suçun %80,33'ü aşırı sağ ilişkilidir. Özellikle camilere ve Müslümanlara yapılan kayıtlı saldırıların dışında kayda geçmemiş saldırılar da bulunmaktadır. İslamofobik bir kuruluş olan PEGIDA (Patriotische Europäer Gegen Islamisierung Des Abendlandes), 2021 yılı içerisinde İslam ve yabancı düşmanlığını konu edinen 4 miting düzenlemiştir (Leopold Weiss Institute, 2022, s. 266). Covid-19 Salgını boyunca birçok Avrupa ülkesinde internet üzerinden yayılan İslamofobik ifadeler önemli boyutta sorun haline gelmiştir (Güdül & Bayar, 2022, s. 1996) 2022 yılının ilk 6 ayında 152 İslamofobik suç kaydedilmiştir. Ayrıca saldırıya

uğrayanların bir kısmı şikâyet ettiklerinde dikkate alınacağını düşünmediklerinden resmî bildiride bulunmamaktadır. Özellikle başörtüsü takan kadınlara yapılan İslamofobik davranışlar oldukça artış göstermiştir (Karadağ, 2022).

Siyasette İslamofobi

1960 yıllarında başlayan işçi göçleri, 1973 yılında gerçekleşen petrol krizinin sebep olduğu işsizlikle birlikte durdurulmak istenmiş fakat başarılı olunamamıştır. Aile birleşimi yoluyla işgücü göçü artmaya devam etmiştir. Bu süreçte ırkçı ve aşırı sağ partilere rağbet artmıştır. İşçi göçü almış ülkelerin aşırı sağ partilerinin ortak düşmanını işsizliğin ve sosyo-ekonomik sorunların sebebi olarak görülen yabancı işçilerdir. Tüm siyasi söylemleri, ülkedeki yabancıların suçlu olduğu, artan işsizliğin sebebinin onlar olduğu ve ülkeyi terk etmeleri gerektiği düşüncesi üzerinedir. Asıl hedefleri de tüm yabancı işçilerin ülkelerine geri dönmelerini sağlamaktır. Zamanla günah keçisi olarak gördükleri yabancılar yerini İslam ve Müslüman düşmanlığına bırakmıştır. Bu liderlerin günümüzde önemi ve statüsü gittikçe artmaktadır (Soytürk, 2018, s. 1442-1443).

Avrupa terörle mücadele adı altında aslında terörizmi besleyen koşulları tekrar üretmektedir. Çünkü İslam ile terörü yan yana kullanmak; İslam'ı istismar ederek İslam adı altında terör eylemi gerçekleştirenleri ideolojik olarak beslemek anlamına gelir. Siyasetçilerin radikalleşmeyi yalnızca Müslümanlara özgü bir durummuş gibi lanse etmeleri söz konusu ideolojik beslemenin bir

Siyasetçilerin radikalleşmeyi yalnızca Müslümanlara özgü bir durummuş gibi lanse etmeleri söz konusu ideolojik beslemenin bir örneğidir. Bu tutum Müslümanların daha fazla ayrımcılığa uğramalarına ve toplumdan dışlanmalarına sebep olmaktadır.

örneğidir. Bu tutum Müslümanların daha fazla ayrımcılığa uğramalarına ve toplumdan dışlanmalarına sebep olmaktadır.

Almanya’da Stern Dergisi’nin yaptığı anketin sonucuna göre Alman halkının %49’u Almanya’da yaşayan ama Avrupa Birliği vatandaşı olmayan yabancılara, mahalli seçimlerde oy kullanma hakkı verilmesini istemiştir. %47’lik bir kısım ise oy hakkı verilmesinden yanadır. Diğer ülke vatandaşlarına da seçim hakkı verilmesini isteyenlerin çoğunluğunu Yeşiller Partisi, Sol Parti ve Sosyal Demokrat Parti seçmenleri oluşturmaktadır (Türkan, 2015, s. 101-102). Alman Federal Üyesi Sigmar Gabriel, Alman Sosyal Demokrat partisi Genel Başkanı olduğu dönemde Kur’an’ı yaşamak isteyenlerin yanlış bir ülkede olduklarını söylemiştir. Ona göre asıl önemli olan herkesin uymak zorunda olduğu anayasadır (Yücel, 2012, s. 159).

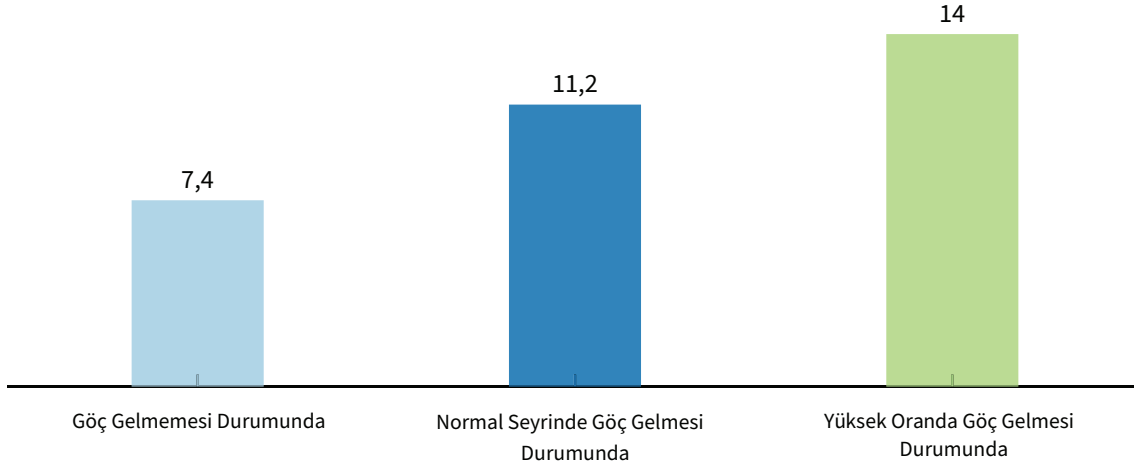
Almanya’da aşırı sağ partiler ırkçı, islamofobik ve göçmen karşıtı tutumlarıyla başarılar elde ettikten sonra, halkın beklentileri doğrultusunda Müslüman karşıtı

tutumlarla siyasetlerine yön vermişlerdir. 2001 yılından sonra genellikle terör etrafında şekillenen olaylar sonucunda Müslümanların Almanya vatandaşlığına kabul edilmesi yüksek oranda düşmüştür. 2004 yılında Londra’da meydana gelen saldırılarından sonra Almanya Hristiyan Demokratik Birlik Partisi Başkanı Christian Wulff, bu saldırılara benzer saldırıların olabileceğini söyleyerek cami ve mescitlere kamera konulmasını önerisini sunmuştur. Almanya’da bu derece uygulanan kontrol ve ayrımcı davranış, Londra saldırısından sonra İngiltere’de uygulanmamıştır (Esposito & Kalin, 2015, s. 78-109).

Almanya’da İslamofobik Bir Kuruluş: PEGIDA

İslamofobik kurum kuruluş ve dernek dendiğinde akla yalnızca Almanya özelinde değil tüm Avrupa’da öncelikle PEGIDA gelmektedir. Açılımı (Patriotische Europäer Gegen Islamisierung Des Abendlandes) “Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar” olan Alman siyasi hareket 20 Ekim 2014 yılında halkla ilişkiler ajansı sahibi Lutz Bachmann tarafından kurulmuştur. Amacı Batının İslamlaşmasını engellemektir. Çok kez yürüyüşler düzenlemişler ve binlerce taraftar elde etmişlerdir (Alkan, 2015, s. 283-284).

PEGIDA Almanya’nın İslamlaştığını savunurken, en çok katılımın olduğu Saksonya’da Müslüman nüfusu %0,1’dir (Alkan, 2015, s. 285). İlk kez 2014 yılında yaptıkları eylemle dikkat çekmişleridir. Verilere göre haftalık olarak Dresden’de yaptıkları eylemlere 25.000 kişi katılmaktadır. Müs-

Şekil 1. 2050 yılında Avrupa'daki Müslüman nüfusun genel nüfus içerisindeki oranı (%)

Kaynak: Pew Research Center

lumanları düşman ve tehlike olarak göstererek İslamofobiyi alevlendirmektedirler (Ağçoban, 2016, s. 155-156).

Avrupa'nın İslamlaşması hakkında Pew Araştırma Merkezinin yaptığı çalışmaya göre 2050 yılına kadar Avrupa'nın İslamlaşması konusunda üç ihtimal söz konusudur. İhtimallerden ilki, 2050 yılına kadar Avrupa'ya herhangi bir göç olmaması, sığınmacı veya göçmen gelmemesi hâlinde Avrupa'da yaşayacak olan Müslüman oranı %7,4'tür. İkinci ihtimale göre, normal seyrinde göç gelmesi durumunda Avrupa'daki Müslüman oranı %11,2 olacaktır. Üçüncü ihtimal ise, yüksek göç yaşanması durumunda Avrupa'da 2050 yılında yaşayacak Müslümanların oranı %14 olacağı şeklindedir (Pew Research Center, 2017). Yapılan rapor göstermektedir ki Avrupa'ya yüksek oranda göç olsa dahi Avrupa nüfusunun Müslümanlaşması söylemi bilimsel olarak çürütülmüştür.

Sonuç

İslamofobinin İslam ve Müslüman karşıtı her türlü peşin hüküm ve kalıp yargıları içeren ırksal bir ayrımcılık olduğu anlaşılmaktadır. Müslümanların toplumsal hayatın tüm alanlarından dışlanması, horlanması, aşağılanması, ayrımcılığa tabi tutulmasıyla birlikte fiziki ve sözlü şiddetle karşılaşmaları İslamofobi faaliyetlerinin sonuçlarıdır.

11 Eylül saldırılarından önce var olan İslam'ı ve Müslümanları ötekileştirme durumu bu tarihten sonra artarak devam etmiştir. Bu durum İslam'ın tehdit olarak algılanması ve korkulacak bir dine dönüşmesinin önünü açmıştır. Avrupa ülkelerinde İslam karşıtlığı konusunda gelenen son nokta toplumun ayaklanması şeklinde kendisini göstermektedir. Almanya'da başlayan ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yayılan PEGIDA hareketi bu duruma somut bir örnek oluşturmaktadır. Almanya'da yaban-

Fotoğraf 1. PEGIDA Hareketi Destek Yürüyüşü

cı düşmanlığı bağlamında özellikle Müslümanlara yönelik ayrımcılık gözler önüne serilmiş olmasına rağmen bu hususta gerekli önlemlerin alınmayışı ya da alınan önlemlerin yetersizliği, sorunun güçlenerek devam etmesine neden olmaktadır.

Özellikle 2020 yılı ve sonrasında Covid-19 salgının da etkisiyle sosyal alanlar haricinde, internet üzerinden işlenen İslam'a karşı nefret suçlarında artış görülmüştür. Koronavirüsün yayıldığını ifade eden haberlerde başörtülü kadın sembollerinin kullanılması salgının yayılmasına Müslümanların ve göçmenlerin etkili olduğu anlayışını ifade etmektedir. Medya ve sosyal medyanın en önemli iletişim ağı haline geldiği günümüzde İslam'a ve Müslümanlara karşı

bilinçli olarak negatif imaj çizen yayınların ve paylaşımların denetlenmesi günümüzde çokça önem taşımaktadır.

İslam algısının hukuk devletinin kuralları çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Düşünce, ifade, inanç ve ibadet özgürlüğü kanunların ve bağımsız yargının güvencesi altındadır. Müslüman ülkeler ile Avrupa ve dolayısıyla Almanya'daki dernek, vakıf ve kuruluşlar, İslam dini ile ilgili olumsuz yargılara karşı sivil toplum örgütlenmesinin sağladığı imkânlarla mevcut eğilimi olumlu yöne çevirme imkânına sahiptir. İslamofobi konusunda karşılıklı anlayış ve destek gereklidir ve ancak bu şekilde sorunlara çözüm bulunabilir.

Kaynakça

- +90 YouTube Kanalı. (2019). *İslamofobi nedir? I Almanya'da Müslümanlara ırkçılık*. 20 Aralık 2022 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=R8Ndy_v1e5c adresinden erişilmiştir.
- Ağçoban, S. (2016). Dinsel şiddet bağlamında Seta'nın "Almanya'da İslamofobi 2015" raporunun değerlendirilmesi. *Bilimname* (32), 147-163.
- Alıcı, M. (2019). Batı'nın bitmeyen sanal korkusu: İslamofobi. *Diyanet İlmî Dergi*, 55(2), 405-434.
- Alkan, M. N. (2015). Avrupa'da yükselen ırkçılık: Pegida örneği. *Gazi Akademik Bakış*, 8(16), 275-289. <https://doi.org/10.19060/gav.81285>
- Almalı, A. (2018). Almanya'da yükselen İslamofobi ve dergilerdeki İslam karşıtı yayınlar. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 2(2), 129-145.
- Aslan, S., Kayacı, M., & Ünal, R. R. (2016). İslamofobi ve Batı dünyasındaki yansımaları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 451-463.
- Bayraklı, E., & Hafez, F. (2022). *European Islamophobia report 2021* (s. 664). İstanbul: Leopold Weiss Institute.
- Bodur, H. E. (2017). Batı'da İslam karşıtlığının icat edilmiş dili Olarak İslamofobi (Çatışmacı Sosyolojik Perspektif). *İlahiyat Akademisi*, (6), 69-86.
- Çetin, Ş. (2020, Ekim 29). Uzmanlara göre İslamofobi 21. Yüzyılın ideolojisi haline geldi. 22 Aralık 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uzmanlara-gore-islamofobi-21-yuzyilin-ideolojisi-haline-geldi/2023161> adresinden erişilmiştir.
- Esposito, J. L., & Kalın, İ. (2015). *İslamofobi: 21.Yüzyılda çoğulculuk sorunu* (1. Baskı). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Güdü, S., & Bayar, E. (2022). Avrupa'da İslamofobi: Aşırı sağ/popülist partilerin seçim malzemesi. 3. *Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.22.08.1922>
- Karadağ, C. (2019, Haziran 14). Almanya'da İslamofobik saldırılarda artış. 28 Kasım 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanyada-islamofobik-saldirilarda-artist-/1504231> adresinden erişilmiştir.
- Karadağ, C. (2022, Kasım 14). Almanya'daki Müslüman toplum, İslamofobik saldırılardaki artıştan endişeli. 30 Kasım 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanyadaki-musluman-toplum-islamofobik-saldirilardaki-artistan-endise-li/2737528> adresinden erişilmiştir.
- Özyürek, E. (2005). *Müslüman olmak Alman kalmak* (İletişim Yayınları). İstanbul.
- Pew Research Center. (2017). *Europe's growing Muslim population*. 22 Aralık 2022 tarihinde <https://www.pewresearch.org/religion/2017/11/29/europes-growing-muslim-population/> adresinden erişilmiştir.
- Soytürk, M. (2018). AfD örneğinde Almanya'da siyasi ırkçılık ve İslamofobi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 1440-1463. <https://doi.org/10.26466/opus.470768>
- Türkan, H. (Ed.). (2015). *Avrupa'da yükselen ayrımcılık nefret İslamofobi ve ırkçılık*. İstanbul: Uluslararası Hak İhlalleri İzleme Merkezi.
- Yücel, S. (2012). *İslamofoby* (1.Baskı). Ankara: Nun Yayınları.

Öne Çıkan Faaliyetler

Avrupa İslamofobi Raporu 2022: Son Bulgular

European Islamophobia Report: The Latest Findings

Kurtuba Vakfı tarafından düzenlenen konferansa “Avrupa İslamofobi Raporu” serisinin hazırlayıcıları Farid Hafez ve Enes Bayraklı konuşmacı olarak katıldı. Konferansta 2022 yılı raporunun bulguları tartışıldı.

<http://thecordobafoundation.com/events/european-islamophobia-report/>

“Avrupa’da Cinsiyetçi İslamofobiye Son!” başlıklı görüş yazısı yayımlandı.

End Gendered Islamophobia in Europe

T: 21.09.2022

D: İngilizce

Ü: Belçika

T: Görüş Yazısı

Avrupa Müslüman Kadınlar Forumu, 21 Eylül Avrupa İslamofobi’ye Karşı Eylem Gününde Müslüman kadınlara yönelik uygulanan İslamofobik eylemlerin durdurulmasına dair çağrıda bulunuldu.

<https://efomw.eu/2022/09/21/end-gendered-islamophobia-in-europe/>

Prevent Watch Direktörü Dr. Layla Aitlhadj ile Birleşik Krallık'ın Prevent Politikası Üzerine Mülakat

Bu mülakat Müslüman Dünyadan Fikrî Birimler Bülteni adına Muhammed Hüseyin Ergören tarafından gerçekleştirilmiştir.

Prevent, Birleşik Krallık'ta Terörle Mücadele ve Güvenlik Yasası kapsamında 2015 yılında kamu sektörü çalışanlarına verilen yasal bir görevdir. Öğretmenlerden doktora kadar bütün kamu çalışanları "insanların terörizme sürüklenmesinin önüne geçmek" için bu yasa kapsamında görev almaktadır. Prevent kapsamındaki uygulamalar toplumun çeşitli kesimleri tarafından eleştirilmektedir. Bu politika uygulanırken yaşanan insan hakları ihlallerinin takip edilmesi ve kayıt altına alınması için kurulan *Prevent Watch* Direktörü Dr. Layla Aitlhadj ile mülakat gerçekleştirdik.

Prevent politikası nedir ve neyi amaçlar?

Prevent kâğıt üzerinde insanların savunmasız bir şekilde terörizme sürüklenmesini önlemektir. Bir şeyi önceden durdurabilmek, sonradan harekete geçmekten daha iyidir. Böylece kimse insanları terörizme çekilmesinden alıkoyamıyorsunuz diyemez. *Prevent*'in prensipteki amacı da budur. İngiltere'nin terörle mücadele stratejisinin dört bölümünden biri olan "*Contest* (Mücadele)" adı verilen bir terörle mücadele stratejisi

vardır. Bu strateji daha somut olan üç bölümden oluşmaktadır ve dördüncü bölüm olarak adlandırılan *Prevent* ise eylemi gerçekleştirmeden önce veya eylemi gerçekleştirmeyi düşünmeden önce kişiyi durdurabileceği fikrine dayanmaktadır. Şöyle izah edebilirim: İnsan kendisine dair bunu ön göremez ama 10 veya 20 yıl sonra inandığı fikirlere dayanarak gelecekte terörist olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. *Prevent*'in yola çıktığı fikir tam olarak budur.

Prevent'in ortaya çıkma sebepleri nelerdi ve bu politika ne zaman uygulanmaya karar verildi?

Bu fikir 2003 yılında ortaya çıktı ancak 2006 yılında yani 7 Temmuz 2005 Londra saldırıları sonrasında uygulanmaya başlandı. 2006 yılında zorunlu olmayan bir politika olarak ortaya çıktı ve 2015 yılına kadar insanları *Prevent* kapsamında bildirmek yasal değildi. Öte yandan, 2015 yılından önce camilere ve toplum merkezlerine fon sağlamak ve insanların radikalleşmeye karşı savunmasız olabileceklerine dikkat etmeye teşvik etmek bir politikaydı.

People's Review of Prevent başlıklı raporda İslamofobiye, aşırı sağcılığı ve ifade özgürlüğünü inceledik. İlk olarak bütün kanıtları ele aldığımızda; insan hakları söz konusu olduğunda Prevent'in yasada değil, uygulamada insan haklarını ihlal ettiği sonucuna vardık.

O hâlde bu politika insanları topluma entegre etme amacı mı taşıyordu?

İşçi Partisi Hükümeti 2006 yılında iktidardayken onu bir nevi uyum ve bütünleşme bayrağı altına almaya çalıştı, bir tür kelime oyunu yaptılar. Uygulamada da kafa karıştırdılar. Ancak, mesele sadece entegrasyonla ilgili değildi; farklı olan insanlarla ilgiliydi. "İngiliz değerleri" fikri çok sorunluydu. Aslında herkes demokrasi ve benzeri değerleri önemsiyor. Ancak bu, benim gibi İngiltere'de doğmuş ve İngiliz pasaportu olan birinin bile gerçekten İngiliz olamayacağı anlamına gelen bir anlayışla sorunlu bir anlayıştır. Çünkü atalarım, ailem ve büyükanne ve büyükbabam İngiliz değildi. Sanki okulda ya da işte nasıl İngiliz olunacağını öğrenmem gerekiyor gibi bir anlayış söz konusu. Ben hep "farklı düşünüyorsun, İslam'a inanıyorsun, buna inanıyorsun, şuna inanıyorsun" şeklinde yargılandım. Peki, bu durum "İngiliz değerleri" dediğimiz şeyle örtüşüyor mu? Ancak ebeveynleri, büyükanne ve büyükbabaları ve büyük büyükbabaları burada olan, beyaz

İngilizler olarak doğmuş birine asla İngiliz değerlerine uyup uymadığı sorulmadı. Sadece İngiliz olmaları yeterliydi.

Okullarda veya işyerlerinde Prevent'i uygulamak için ne tür yöntemler kullanılıyor?

Eğitim veriyorlar. 2015 yılı itibarıyla halkla irtibatla bulunan öğretmenler, doktorlar, hemşireler ve optisyenler gibi tüm kamu çalışanları zorunlu ve yasal olarak bildirimde bulunmakla yükümlü oldular. Radikalleşme belirtilerini nasıl tespit edecekleri konusunda eğitim veriliyor. Birkaç slayt ve bir saatlik eğitim şeklinde olan bu eğitimde bazı belirtiler doğrultusunda sorumlularla iletişime geçmeleri gerektiği anlatılıyor. Belirtiler neler peki? Davranışta, ruh hâlinde veya geçiş aşamasında değişen durumlar belirti olarak ifade ediliyor. Geçiş aşaması nedir? Birisi dinini değiştirdiyse veya bir gruba katılırsa bir geçiş aşamasındadır. Tüm bu işaretler potansiyel radikalleşme belirtileridir. Örneğin, bir Filistin protestosuna veya mitingine gidiyorsanız, bu bir "radikalleşme işareti" olabilir. Bunlar benim için, bir İngiliz değeri olan bir demokraside normal şeylerdir. Bu kişiler (kamu çalışanları) terör ve terörle mücadele uzmanı değiller, bunlar sıradan insanlar. Halk medyada her gün ne görüyor? Müslümanların terörist olduğuna dair algılara maruz kalıyorlar. Bu politikanın tam olarak özünde İslamofobik olmasının nedeni de budur. Bu arada, öğretmenlerin 3/4'ü beyaz ve çoğunlukla kadın. Bu da eğitim-öğretimdeki demografidir.

Fotoğraf 1. *The People's Review of Prevent* başlıklı rapor sunumu.

Sağlık Bakanlığı'nda (NHS) çok fazla Müslüman çalışan var. Onlar da aynı durumdalar, değil mi?

Evet, onlar da aynı durumdalar. Hatta bunun işleri olduğunu söylüyorlar ve bunu uygulamazlarsa daha da sıkıntılı bir duruma düşeceklerdir. Çünkü bir şekilde sempatik görülmeleri gerekiyor. Ancak NHS'te çok sayıda Siyah ve Azınlık Etnik Ağı (Black and Minority Network) olmasına rağmen, ağırlıklı olarak beyaz çoğunluğa sahip kadın personellerle sıkıntı yaşanmaktadır. Kalkıp namaz kılmam gerektiğini söylerse-niz, bu onlar için tuhaf bir durumdur. Ya da tatilden döndükten sonra başörtüsü takmış olursanız, birilerinin etkisi altında kal-

dığınızı söylerler. Örneğin, akrabalarım-dan biriyle evleneceğimi söylersem, bu durum da onlar için çok tuhaf karşılanır. Bu gibi şeyler onlara yabancısıdır ve doğal olarak bu sebeple size karşı daha şüpheli yaklaşırlar. Belki de bu sebeple daha savunmasız bir durumda kalmış olursunuz.

***People's Review of Prevent* raporundan bahsedebilir misiniz?**

*Prevent Watch*¹ için çalışıyorum. 2015 yılında, *Prevent*'i yasal bir görev hâline getireceklerini açıkladıklarında *Prevent* yönlendirmelerini kayıt altına almanın ve belgelemenin bir yolu olarak bir STK olan *Prevent Watch* kuruldu. Çünkü yasal görev hâline geldikten son-

1 Prevent Watch internet sitesi için bkz.: <https://www.preventwatch.org/home/>

Prevent politikası başka ülkelere ihraç edilebilir bir şey olarak görülüyor. Birleşik Krallık Prevent modeli, dünyada, Arap ülkelerinde, Afrika'da ve özellikle Avrupa'da terörle mücadelenin en köklü modelidir. Dolayısıyla, Danimarka'da Birleşik Krallık'tan önce terörizmle mücadele modeli olmasına rağmen, Birleşik Krallık'taki uygulama en iyisi olarak görülmektedir. Neredeyse tüm dünyada Birleşik Krallık'ın Prevent politikası model olarak kullanılıyor.

ra vakalarda artış olacağını biliyorduk. Daha önce çok fazla ayrımcı politikalara maruz kalan örnekler duymuştuk ve bunun yasallaşması ile birlikte artacağını öngörmüştük. Dolayısıyla, *Prevent Watch* tam da bu durumları raporlamak, belgelemek ve izlemek için kuruldu. Hükümet 2019'da *Prevent* için bağımsız bir inceleme yapacaklarını açıkladıklarında biz de elimizdeki belgeleri paylaşabileceğimiz için durumdan memnunduk.

Temel olarak, hükümet 10 yıldan fazla bir süredir *Prevent* nedeniyle çok fazla baskı altında. Sadece Müslümanlar değil, Af Örgütü, milletvekilleri ve hatta BM özel raportörleri, büyük insan hakları örgütleri de endişelerini dile getirdi. Bu nedenle hükümet endişelerin giderileceğine dair söz verdi. 2019'da o dönemde İçişleri Bakanı

olan Ben Wallace bir inceleme yapacaklarını duyurdu. Bu incelemenin çok geciktiğini ve özellikle eleştirenlerin çarpıtma yerine kanıt ortaya koyması gerektiğini ifade etti. Bu durumu olumlu karşıladık ve kanıtları göstereceğimizi dile getirdik. *Prevent Watch*'ta yaklaşık 600 vakamız var; kanıtlarla belgelenmiş *Prevent* vakalarının en büyük kaynağına sahibiz. Elimizde (öğrencileri ve hastaları) *Prevent*'e bildiren öğretmenler ve doktorların belgeleri var. Bunları yayımlamak zorundaydık ve kendi incelememizi bir araya getirme fikri burada ortaya çıktı.

O zaman bağımsız gözlemci olarak atanan kişi ise Lord Carlile'di. Lord Carlile, Daha önce, *Prevent*'i gözden geçireceğini söylemişti ama yaptığı sadece mevcut olan durumu büyütmek oldu. *Prevent*'i büyüten kişi, şimdi *Prevent*'in bağımsız gözlemcisi olacaktı. Böyle bir kişi nasıl bağımsız olabilir? İnsanlar bu durumu boykot edeceklerini söyledi. İnsan Hakları İzleme Örgütü yasal bir itirazda bulundu ve onun bağımsız bir denetçi olarak atanmasına yasal olarak itiraz edeceklerini ifade etti. Lord Carlile, hukuki mücadeleye girmek istemediği için *Prevent*'ten çekildi. Onun yerine William Shawcross atandı. İlginçtir ki Lord Carlile'den bile daha kötü olan William Shawcross, on yılı aşkın bir süredir Birleşik Krallık'taki her bir Teröre Karşı Savaş Politikasının arkasında yer almıştı. Daha önceden İslamofobik açıklamalar sahip olan William Shawcross, İslam'ın Avrupa için en büyük tehditlerden biri olduğunu söylemişti. Bu kişi *Prevent*'in bağımsız bir gözlemcisi olarak göreve getirildi. *Prevent*'in zaten temel endişelerinden biri İslamofobik olmasıdır. Böyle bir kişi nasıl bağımsız gözlemci ola-

bilir? 2021’de bu durumu duyurduklarında 500’den fazla kuruluş boykot etti. Daha önce *Prevent*’ten fon alan Müslüman kuruluşlar bile durumu boykot etti. Böylece harekete geçtik. Çok sayıda *Prevent* gözlemcisinin kanıtlarını kullanacağımızı ve diğer grupları da dahil edeceğimizi söyledik. Diğer insanlardan kanıt isteyeceğimizi ve kendi incelememizi yapacağımızı belirttik. Eğer hükümet incelemesinde yer almak istemiyorsak, kanıtlarımızı nasıl gösterecektik? Bir şeyler ortaya çıkarmak zorundaydık diğer türlü sorunun bir parçası olurduk.

Raporda nelere yer verdiniz?

People’s Review of Prevent başlıklı raporda yedi noktaya odaklandık. İslamofobiyi, aşırı sağcılığı ve ifade özgürlüğünü inceledik. İlk olarak bütün kanıtları ele aldığımızda; insan hakları söz konusu olduğunda *Prevent*’in yasada değil, uygulamada insan haklarını ihlal ettiği sonucuna vardık. Peki bu nasıl oluyor? Örneğin, *Prevent*’e başvurduklarında ayrımcı davranılırsa insanların aklına ilk olarak Eşitlik Yasası gelir. Ayrımcılık yaptıklarını söylediğinde bunun ulusal güvenlik meselesi olduğunu ve bu yüzden (*Prevent*’e) bildirmek zorunda olduklarını ifade ediyorlar. Oysa yaptıkları bir ayrımcılık ve böylece Eşitlik Yasasını görmezden geliyorlar. Ancak onların zihninde *Prevent* Yasası, Eşitlik Yasası’ndan önce geliyor.

Bulduğumuz diğer önemli şey ise, *Prevent*’in çocukları travmatize etmesidir. *Prevent*’e maruz kalanların yarısından fazlası çocuktur. *Prevent*’in ne olduğunu tekrar

hatırlarsak; *Prevent*, insanların terörizme bulaşmasını engellemektir. Peki bu çocuklardan kaç terörist olabilir? Hiçbiri. O hâlde neden ağırlıkla çocukları hedef alan bir politikaları var? Elimizdeki belgelerin de gösterdiği üzere, çocuklar hedef alındığında bu durum çocuklarda büyük travmalara neden oluyor. Çünkü işin içinde sosyal hizmetler, polis ve özellikle aile var. Bu nedenle, çocuğun, ailenin ve toplumun travmatize edilmesine neden olursunuz. Toplum için korkuya sebep olan bir durum yaratılıyor. Çünkü, örneğin, yan taraftaki ailenin evinde şu anda sosyal hizmetler ve terörle mücadele memurları var. Peki niçin? Çünkü öğretmen, dört yaşındaki bir çocuğun *Fortnite* oyunundan bahsederken çocuk babasının bomba ve silahları ile oynadığını söylemiş ve öğretmen *Prevent* kapsamında yetkililere haber vermiş. Peki, öğretmen neden hemen en kötü ihtimali düşündü? 10 ya da 15 yıl önce, bir öğretmen en kötü ihtimali düşünmezdi. Ya da öğretmen “Oyuncak silahlarınız ne demek?” diye sorabilir ve çocuk bunun çevrim içi bir oyun olduğunu açıklayabilirdi. Öğretmen hemen bir güvenlikçi kesilmez ve *Prevent* yoluna başvuramazdı ama günümüzde artık bu çok sık gerçekleşiyor. Üçüncü ve en önemli nokta ise, *Prevent*’in terörizmi engellemede başarısız olmasıdır.

***Prevent* Yasası sadece Müslümanlara mı odaklanıyor yoksa aşırı sağ da kapsıyor mu?**

Evet aşırı sağ hareketlere de odaklanıyor. Ancak başlangıçta sadece Müslümanlar için tasarlandı. Aslında, 9/11 (İkiz Kule sal-

dırları) ve 7/7'den (İngiltere'de gerçekleşen saldırılar) sonra politika belgelerinde *Prevent* stratejisinin "Müslüman aşırılıkçı hareketlerini" önlemeye yönelik kurgulandığı ortaya çıktı. Buna 2011'de aşırı sağ da dahil ettiler; çünkü ayrımcılığın önlenmesi ve Müslüman profilinin öne çıkarılması konusunda çok fazla eleştiri vardı. Buradaki asıl soru ise bu politikalar gerçekten terörizmi durduruyor mu? Aslında şu anki uygulama işe yaramayan bir yasayı çok fazla insana uygulamaktan öte bir şey değil.

Prevent Watch altında bir yardım hattımız da var. Müslüman karşıtı ifadeler kullanmaları sebebiyle *Prevent*'e aşırı sağ olarak bildirilen çocukların aileleri arayabiliyorlar. Ben de onlara, bu yorumların korkunç ve kırıncı olabileceğini ifade ediyorum ama bu durum bu çocukların terörist olduğu anlamına gelmiyor. Daha kötü senaryoda eğer çocuk 10 yaşından büyükse ve *Prevent*'e yönlendirildiyse cezai işleme maruz kalabilir. Ama şunu belirtmeliyiz ki nefret suçu terörizm değildir.

Tuhaf olan şey çoğu kişinin bu yasayı sadece Müslümanları değil; aynı zamanda aşırı sağ da hedef almasından memnun olmasıdır. Bence bu sağlıksız bir bakış açısı çünkü aşırı sağın içermesi bu yasanın Müslümanları da hedef aldığı gerçeğini değiştirmiyor. Müslümanlar İngiltere'nin nüfusun toplamda yüzde beşini oluşturmalarına rağmen *Prevent* kapsamında bildirilme oranları sekiz kat daha fazla. Dolayısıyla, yalnızca 1000 Müslüman ve 2000 aşırı sağcı sevk olsa bile, hâlâ orantısız bir şekilde hedefleniyoruz. Çünkü eğer eşit

bir şekilde uygulansaydı daha az yönlendirilmemiz gerekirdi.

Bu kapsamda okul çocuklarının yaşadığı örneklerden bahsedebilir misiniz?

Vauxhall'da okula giden 12 yaşında bir çocuk vardı. Sınıf arkadaşı bu çocuğun homofobik bir yorum yaptığını söylemiş. Öğretmen bu meseleyi okulda, sadece onlarla konuşarak çözebilirdi. Ancak bunun yerine öğretmen doğrudan *Prevent*'e bildirmiş. Çocuk, terörle mücadele görevlisi tarafından yarım saat sorgulanmış. Çocuğun yanında ebeveyni yoktu. Aynı zamanda, bir sosyal hizmet uzmanı mevcut olmasına rağmen o anda uzman odada değildi. Terörle mücadele görevlileri çocukla eşcinsellik hakkındaki görüşleri hakkında konuşup ve buna neden karşı olduğunu sorgulamış. Çocuk, "Sınıf arkadaşlarımdan ithamı doğru değil; ben sadece eşcinselliği dinime aykırı olduğu için sevmeyi söylemişim" demiş. Dinî anlamda sevmese de ifade özgürlüğü bağlamında da bu görüşe sahip olunabilir. Yani çocuk bundan hoşlanmıyor olabilir. Garip olan şey, terörle mücadele görevlisinin şunu demesi: "Burada koruyucu yasalarımız olduğunu biliyorsunuz ve onlar eşcinsel olma hakkına sahipler, tıpkı sizin bu konuda olumlu düşünmeme hakkınız olduğu gibi." Yani olumlu düşünmeme hakkım var ama dinimin ne dediğini size söylemeye hakkım yok. Bu çok tuhaf.

İşinde iyi olan bir öğretmen arkadaşımız vardı. Umreye gittiği için işinden istifa etmek zorunda kaldı. Umreden geri döndüğünde, okul yönetimi tarafından *Prevent*'e

sevk edildiğini öğrenmiş. Bazı öğretmenler ve veliler bu öğretmenden rahatsızlık duyduğu gerekçe olarak sunuldu. Öğretmenin öğrencileriyle birlikte cemaat yaparak namaz kılması bu rahatsızlığın başlıca sebebiydi. Ancak cemaatle namaz kılınmasına dair herhangi bir yasak yoktu. Çok iyi bir öğretmen olmasına rağmen bu suçlamalarla baş etmekte zorlandığı için istifa etti. Terörle mücadele memurları karantina döneminde evine gelerek neden istifa ettiğine dair sorgulamış. Öğretmen, *Prevent*'e sevk edildiği ve kendisi hakkında terörist olabileceği yakıştırmaları bulunan kimselerle çalışmak istemediği için ayrıldığını ifade etmiş. Terörle mücadele görevlileri aynı zamanda öğretmenin haccı gitmek yerine neden umreye gitmeyi tercih ettiğini sordu. Bunlar gerçekten tuhaf sorulardı. Çünkü bir insanın bireysel olarak yaptığı ya da yapmadığı şeyler İngiliz halkının güvenliği için neden önemliydi? Sordukları sorular her zaman dine odaklanmıştır.

Bazı aşırı sağcılıkla ilgili davalarımız da var. Örneğin, yurt dışından gelen Beyaz bir İngiliz kız vardı ve dezavantajlı bir aileye sahipti. Okulda kitaplarına karalamalar yaparken öğretmeni yanına gelip ona karaladığı şeyin aşırı sağ semboller olduğunu söylemiş. Aslından çizdiği şeylerin aşırı sağ sembollerine bir ilgisi yoktu. Bu kız çocuğunun ebeveynleri sivil toplum örgütünden yardım almaya gitmiş. Sivil toplum örgütlerindeki görevliler bile bu sembollerin ne olduğuna dair bir fikri yokmuş. Ancak okul *Prevent*'e bildirmişti. Bu kız çocuğunun öylesine yaptığı karalamalar aşırı sağcılıkla anılmasına sebep oldu.

Aşırı sağcılık örnekleri, Müslüman tipi aşırılık istatistikleri kadar absürttür aslında.

***Prevent* sadece İngiltere'de mi uygulanıyor yoksa İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da da uygulanıyor mu?**

İlginç bir şekilde İngiltere, İskoçya ve Galler'de var ancak Kuzey İrlanda'da bu yasa yok. Kuzey İrlanda, terörizm söz konusu olduğunda İngiltere, İskoçya ve Galler'in toplamına kıyasla daha kötü bir durumda olsa da bu yasayı benimsememiştir.

Kuzey İrlanda farklı bir yasaya sahip değil mi?

Kuzey İrlanda isteseydi *Prevent*'i benimseyebilirdi. İngiltere, İskoçya ve Galler ve Kuzey İrlanda'da birçok ortak yasa var. Ancak bu ortak değil ve öyle olmasının nedenlerinden biri de *Prevent*'in çok bölücü olmasıdır. Toplumu kitlesel olarak böler, Müslümanları gayrimüslimlerden ayırır; hatta Müslümanları kendi içerisinde böler. Kuzey İrlanda'nın zaten bölünmeyle ilgili bir sorunu var, bu yüzden zaten bölünmüş bir topluluğun içine *Prevent* gibi bölücü bir şey koymanın daha da kötü bir sorun olduğunu farkındalar. *Prevent*'i Kuzey İrlanda'da uygulamaları için hiçbir neden yok. Terörü durduracağını savunuyorsanız, neden terör eyleminin en yoğun olduğu yerde bu yasa yok?

Prevent gerçekten de terörizmi durdurmak için çalışıyordu, insanlar ayrımcılık içermesinin önemli olmadığını söylerdi. Belki de üzerinde çalışarak İslamofobik ve ayrımcı olmayacak şekilde ele alınması ge-

rekiyordur. Ama temel sorun şu ki Prevent işe yaramıyor. Neden İslamofobik olan ve kurumsallaşmış seviyede İslamofobiyi teşvik eden bir şeyin bedelini ödemekte ısrar ediyorsunuz? Terörizmi engellemek için Prevent eğer işe yaramıyorsa neden buna sahip olmakta ısrar ediyorsunuz? Bunu nasıl düzeltebilirsiniz? Terörizmi durdurabiliyorsa, düzeltilmesi harika olur. Bunlar bu politikanın zararlarının ortadan kaldırılması için önemli sorulardır.

Raporların bulgularından bahsetmişsiniz, birinci önemli bulgunuz olarak Prevent'in İslamofobik olduğunu ifade ettiniz. Demokrasi, ifade özgürlüğü ve ayrımcılıkla ilgili diğer bulguları da özetler misiniz?

Öncelikle kitlesel olarak ifade özgürlüğünden bahsedelim. Protestolara giden insanların özellikle de Filistin protestolarına giden insanlar çoğunlukla Prevent'e maruz kaldılar. Bu, Prevent söz konusu olduğunda belirli ifade biçimlerine nasıl izin verilmediğinin açık bir göstergesidir. Bu bağlamda dikkat çeken örneği ise Ukrayna mitingine gidebilirsiniz ama Filistin mitingine gidemezsiniz.

Prevent mağdurlarının sayısını biliyor musunuz?

Kaç kişi olduğunu kesin olarak bilmiyorum ama en az 40.000 kişinin Prevent'e bildirildiğini tahmin ediyoruz. Bu nedenle en az 40.000 kişinin adı ve bilgileri en az 10 veri tabanına kaydedilmiştir. Mahkemelelere giden birkaç dava olduğunu biliyoruz.

Aynı zamanda polislerin veri tabanında bu bilgiler depolanıyor. Daha önce bahsettiğimiz çocukların da bilgileri Prevent kapsamında kayıt altına alınıyor. Bu durum veri saklama ve veri hakları açısından sorunludur. Bu veriler belki de yüz yıla kadar saklanabilir. Çünkü bu veriler Prevent kapsamında "terörizmi engellemek" için kaydediliyor.

Rapor aynı zamanda insanların veri paylaşımı konusunda yaşadığı sıkıntılara da odaklanmaktadır. Veri paylaşımında da ciddi bir sorun var çünkü Prevent altında size ait veri ve bilgileri tüm kamu görevlileriyle paylaşıyorlar. Bu nedenle Prevent'e bildirilirsanız; bilgilerinizi öğretmenlerinizle, doktorlarınızla ve psikoloğunuzla paylaşırlar yani herkes sizin bilgilerinize sahip olur. Böylece herkes kimin Prevent kapsamında bildirildiğini öğrenmiş oluyor. Verileri paylaşmadan önce onay aldıklarını söyleseler de onay vermeseniz de paylaşmak zorunda olduklarını söyleyip paylaşıyorlar. Bu durumda sizin rızanızı alıp almamalarının hiçbir önemi kalmıyor.

Raporda özellikle verilerde açık bir ihlal olduğunu ortaya koyuyoruz. Bu durum üstü örtülen büyük bir sorun. Açıkçası, ifade özgürlüğü gibi verilerin korunması da çok önemli bir haktır.

Raporda Prevent uzmanlığının Müslüman nüfuslarını terörize edenler de dahil olmak üzere baskıcı rejimler tarafından şekillendiğiyle ilgili bir bilgi mevcut. Bundan da bahseder misiniz?

Çin ve Hindistan önemli örnekler olmakla beraber daha birçok ülkeyi de içerdiğine eminiz. Yazdığımız raporda ise bu iki ülke-

yi ele aldık. *Prevent* politikası başka ülkelere ihraç edilebilir bir şey olarak görülüyor. Birleşik Krallık *Prevent* modeli, dünyada, Arap ülkelerinde, Afrika'da ve özellikle Avrupa'da terörle mücadelenin en köklü modelidir. Dolayısıyla, Danimarka'da Birleşik Krallık'tan önce terörizmle mücadele modeli olmasına rağmen, Birleşik Krallık'taki uygulama en iyisi olarak görülmektedir. Neredeyse tüm dünyada Birleşik Krallık'ın *Prevent* politikası model olarak kullanılıyor. Yani, insanları "terörizminden alıkoymak" mükemmel modellerini ihraç ediyorlar ve bir bakıma bu fikri satıyorlar. Birkaç yıl önce, *Prevent* hakkında daha fazla bilgi edinmek için bir "Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası" çıkarıldı. Fakat *Prevent*'le ilgili bilgi edinmek istediğinizde bu reddediliyordu. Reddetmelerinin nedeni ticari çıkarlarına zarar vereceğinden korkmalarıydı.

Çin'de Uygurlara yönelik insan hakları ihlallerini bilmelerine rağmen yetkililerle *Prevent* kapsamında toplantı yaptılar. Aynı şekilde Hindistan'da bu kapsamda toplantı yaptıklarını biliyoruz. Tam olarak toplantıların sebebi bilinmese de *Prevent* politikası kapsamında gerçekleştiğini biliyoruz. Demokrasinin ve insan haklarının beşiğinde olan bu *Prevent* politikasının kötü olduğunu birçok insan ifade ediyor. Çok daha otoriter olan diğer ülkelerde gerek veri işlenmesi olsun ya da ifade özgürlüğüyle ilgili olsun bunu nasıl kullanırlardı?

Birleşik Krallık siyaseti hakkında da bir soru soracağım. Olası bir İşçi Partisi hükümeti döneminde bu politikanın değişeceğini düşünüyor musunuz?

Bence bu biraz da kimin geldiğiyle ilgili bir durum. Ama gelen biri bu politikayı kaldıracağına dair söz verse bile güvenmezdim. Aslında *Prevent* terörizm konusunda bir şey yapıyormuş gibi görünmenin bir yolu. Yani, yarın İşçi Partisi iktidara gelse ve *Prevent*'i kaldırıyoruz derlerse, bu sefer de halk tarafından eleştirilecekler ve halk, "ülkeyi güvende tutan bir şeyi kaldırılıyorsunuz" diyecektir. Diğer yandan "alternatifiniz var mı?" diye sorulacaktır. Bu her zaman önemli bir soru olarak ortaya çıkmıştır. Bu yüzden İşçi Partisi de iktidara gelse bunu kaldırmanın zor olacağını düşünüyorum. İkinci olarak, İşçi Partisi hükümeti tamamen kaldırsa bile, politika belgelerinde de yer alan ve hâlâ zarar vermeye devam eden politikalar ortadan kaldırılmadıkça bu sorun devam edecektir. Ayrıca, Müslümanlara sempatik yaklaşan İşçi Partisinde artan bir değişim görüyoruz. Yani, İşçi partisi içinde bile İslamofobik bir anlatıya doğru kayma görüyoruz. Çoğu kişi zamanla bu politikaların değişeceğini inansa da ben pek umutlu değilim. Çünkü bu politikanın değiştirilmesi sadece baş ağrısı olur.

Osman Bakar ve İslam Dünyasında Epistemolojik Tecdit

Rabia Seçkin

Türkiye Yazma Eserler Kurumu, Yazma Eser Uzman Yardımcısı

İslam felsefesi, İslam epistemolojisi, bilim tarihi ve felsefesi, teknoloji ve etik alanlarında çağdaş İslam düşüncesine son derece büyük katkılar sunmuş Malezyalı âlim Prof. Dr. Osman Bakar, Uluslararası İslam Düşüncesi ve Medeniyeti Enstitüsü'nde (International Institute of Islamic Thought and Civilization-ISTAC) el-Gazzali Epistemoloji, Medeniyet Çalışmaları ve Tecdid Kürsüsü'nün başkanı ve Malaya Üniversitesi'nde emekli öğretim üyesidir. Bundan önce de Malaya Üniveristesi, Brunei Darus-

selam Üniversitesi, Georgetown Üniversitesi gibi çeşitli üniversitelerin araştırma merkezlerinde yönetici olarak görevler üstlenmiştir. Aynı zamanda Malezya İslami İlimler Akademisinin kurucusu ve eski başkanıdır. Dünya genelinde 2023 yılının en etkili beş yüz Müslümandan biri seçilen Bakar, ayrıca Malezya'nın en iyi yirmi alimi arasında sayılmaktadır. Güneydoğu Asya'da İslam'ı şekillendiren entelektüellerden olan Bakar'ın, yazarlığını ve editörlüğünü yaptığı kırk kitabı, kaleme aldığı

Fotoğraf 1. Osman Bakar

üç yüzden fazla makalesi bulunmaktadır. Çalışmaları Türkçe, Endonezce, Arapça, Farsça, Urduca, Boşnakça, Bengalce, Arnavutça, Japonca, Korece ve İspanyolca gibi çeşitli dillere çevrilmiştir. Bakar, akademik hayatı boyunca birçok prestijli ödüle layık görülmüştür. Bakar'ın çağdaş İslam düşüncesine olan en büyük katkılarından biri, onun İslam dünyasında epistemolojik bir yenilenme ihtiyacına yönelik yaptığı çağrısıdır.

Çağdaş Dönemde “Bilgi”yi Yeniden Düşünmek

Dünya üzerinde başta Müslüman milletler olmak üzere çoğu milletin yüzyıllar boyunca yaşadığı Batı sömürgecinin siyasi, ekonomik, entelektüel ve kültürel alanlarda sahip olduğu etkileri çağdaş dönemde de etkisini sürdürmüştür. Bu etkinin önemli tezahürlerinden biri de epistemolojik alanda meydana gelmiştir. Batı'nın bilgiye kendi perspektifinden doğan bakışı çoğu kez indirgemeci ve ayrıştırıcı bir bilgi anlayışı ve ilim tasnifi ortaya çıkarmış, sömürü devletlerindeki yerel halklar üzerinde kendi entelektüel birikimlerine karşı bir hafıza kaybı meydana getirmiştir. Çağdaş dönemde Müslüman birçok alim ve mütefekkir bu meselenin üzerinde önemle durmuş, Batı sömürgecinin fikrî etkilerinden arınmak adına çalışmalar ortaya koymuşlardır. Güneydoğu Asya'da bu hareketin en öne çıkan isimlerinden biri şüphesiz Osman Bakar'dır. Bakar, İslam dünyasının içinde bulunduğu bilgi krizini, 16. yüzyıldan beri ümmetteki durağan fikir yapısının, Batı sömürgecinin etkilerinin,

materyalizmin ve sekülerizmin bir sonucu olduğu kanaatinde. Bir “epistemolojik tecdit” çağrısı yapan Bakar, bilginin tekrar kavramsallaştırılması gerektiğini birçok çalışmada dile getirmiş; bunu teorik ve pratik olarak ortaya koymuştur. Bakar, temelde “ikili bilgi birlikteliği”nin önemini savunur. Birinci aşamada bilim kavramının sınırları tekrar çizilerek beşerî bilimlerin, sosyal bilimlerin ve doğa bilimlerinin bir sentezinin oluşturulması; ikinci aşama ise ilahi görüş, değer ve etikleri dünyevi ilimlerin alanına dahil etmek söz konusudur (Aljuneid, 2022, s. 41-42). Bakar'a göre bilginin kavramsallaştırılmasında sekülerizmin negatif bir etkisi olmuş, naklî ve akli ilimlerin iki ayrı kutupta yer aldığı şeklinde yanlış bir algı oluşmuştur. Sekülerizmin İslam ülkelerinde yayılmaya başlamasından önce ise böyle bir algı yoktu; alimler birkaç alanda birden uzman olma peşindeydiler çünkü bilimin her hâli onlar için Allah'ın ilahi dizaynının mükemmelliğini kavramanın bir yolu. Büyük İslam alimlerinin çağlara meydan okuyan eserleri ve fikirleri de akli ve naklî ilimler arasındaki koparılamaz bağı görmelerinin bir sonucudur. Bakar'a göre büyük bir medeniyet inşasına hizmet eden bu fikirlerin bir özelliği de yalnızca İslami bilgi birikimi ile sınırlı kalmamaktır. Kümülatif bilgi anlayışını benimseyen Bakar bu hususta Budist, Taoist, Müslüman gibi ayrımlarda bulunmaksızın medeniyetler arası bir bilgi anlayışının gerekliliğinden söz etmiş, eserlerinde kendisi de bu yolu izlemiştir (Aljuneid, 2022, s. 42-47).

Bakar, İslam dünyasının içinde bulunduğu bilgi krizini, 16. yüzyıldan beri ümmetteki durağan fikir yapısının, Batı sömürgesinin etkilerinin, materyalizmin ve sekülerizmin bir sonucu olduğu kanaatindedir. Bir “epistemolojik tecdit” çağrısı yapan Bakar, bilginin tekrar kavramsallaştırılması gerektiğini birçok çalışmasında dile getirmiş; bunu teorik ve pratik olarak ortaya koymuştur.

Müslüman Ümmetin Kimlik Krizi ve Tevhit Epistemolojisinin Hayati Rolü

Osman Bakar, çağdaş Müslüman ümmetin bir kimlik krizi içinde olduğundan bahsetmektedir. Bakar, bu bilgi ve kimlik krizinin temel nedeninin, geçmişte ümmetin bilgi kültürünü besleyip yüzyıllarca sürdüren ve böylece bilgi toplumu olarak kimliğini açık şekilde yüceltmeye yardımcı olan, karakteristik olarak yaratıcı, dinamik ve bütüncül, dengeli, sosyal ve gelişimsel yönelimlerde ılımlı nitelikteki, geleneksel “tevhit epistemolojisi” unsurlarının kaybedilmesi olduğunu iddia etmektedir (Bakar, 2019, s. 280). Tevhide dayalı bir bilgi birliği ve dünya sistemi birliğini ifade eden tevhit epistemolojisi,

bilgiye “Madem ki her şey ontolojik olarak ilahi başlangıç ile alakalıdır, o halde bütün insani bilgi nihayetinde Allah’ın birliğine ilişkindir” şeklinde bir kategorik pozisyon ile yaklaşmaktadır (Bakar, 2019, s. 288).

21. yüzyılda epistemolojik anlamda bir tecdit faaliyeti ihtiyacına sıklıkla vurgu yapan Bakar, bu yenilenmenin asıl hedefini de esasında geleneksel tevhit epistemolojisiyle en iyi modern ve post-modern epistemolojilerin sentezinden oluşan yeni bir tevhit epistemolojisinin oluşturulması olarak açıklamaktadır (Bakar, 2019, s. 290). Ümmetin bilgi ve toplum olarak kimliğinin, onu devam ettiren tevhit epistemolojisinin kaderine bağlı olduğunu söyleyen Bakar, bu epistemolojinin ümmetin kimliği üzerinde önemli yansımaları olduğu iddiasını öne sürmektedir.

Osman Bakar, İslam ümmetinin total bilgi vizyonunun hâlâ bulanık olduğunu, tevhit epistemolojisinin daraldığını ve ümmetin modern seküler epistemolojilerin arasında yüzyıllardır süren uyuşmazlık içerisinde adeta kapana kısılmış bir durumda olduğunu düşünmektedir. Çalışmalarında İslam epistemolojisinin yetersizliğine ve hüküm sürmekte olan Batı orijinli seküler epistemolojilerin kısıtlılıklarını ve tehlikelerini fark edilmesini sağlayacak bir İslami epistemolojinin hâlâ benimsenemediğine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda tevhit epistemolojisinin kaybolan ve unutulmuş boyutunun yeniden keşfedilmesi gerektiğini dile getiren Bakar, bu epistemolojinin eksiksiz olduğunu ve insanın düşünce ve bilgi faaliyetlerine rehberlik edecek ilkelere kaynağı olma gücü ve kapasitesine sa-

hip olduğunu belirtmiştir. Bakar'a göre tevhit epistemolojisinin kayıp olan en önemli unsurları arasında bilgi hiyerarşisi ve uyum inancı vardır. Bu temel inançların kaybedilmesinin ise Müslümanın bilgi vizyonu ve bilgi kültürü sağlığı üzerinde hayati etkileri olacaktır. Üstelik Bakar'ın belirttiğine göre bilginin "seküler" ve "dinî" olarak ayrıştırılmasındaki bu dikotomi, teorik tartışmalarla sınırlı kalmamakta, devlet icraatı ve sosyal ilişkiler açısından da önemli pratik sonuçlar doğurmaktadır. (Bakar, 2019, s. 288-90). Bu bağlamda Bakar'ın çalışmaları, geçmişten günümüze değerli epistemolojik fikirlerin formüle edilmesi, çağdaş bir dille yeniden kavramsallaştırılması, daha kolay anlaşılır hâle getirilmesi ve Müslüman nesiller tarafından kolayca içselleştirilebilmesini sağlamak adına büyük bir rol oynamaktadır.

Bakar'ın epistemolojik anlamda bir yenilenme ihtiyacı konusunda yaptığı çalışmalar, son yıllarda İslam ülkelerinde gündeme gelen "bilginin İslamileştirilmesi" fikrini beslemektedir. Örneğin ilimlerin klasik dönemde bazı alimlerce yapılan tasnifini felsefi açıdan ele alıp kritik bir gözle incelediği, çağdaş dönemde ilimlerin tasnifi konusunda bu nitelikte yapılan yegâne çalışma olma özelliğine sahip *Classification of Knowledge* isimli eseri, konuyu hem İslami entelektüel birikim hem de Batı felsefesi ile temellendirmesiyle, bilginin İslamileştirilmesi tartışmalarına çok önemli katkılar sunan bir eser olmuştur. (Bakar, 1992, s. xiii-xiv). Bakar, bilgiyi indirgemeci ve ayrıştırıcı bir yaklaşımla ele almanın bir sonucu olarak Müslüman yükseköğretim kurumlarında entelektüel-rasyonel bilim-

lerin dinî açıdan kabulünün azaldığına dikkat çekmiştir. Eğitim kurumlarında matematik, mühendislik, psikoloji, sosyoloji gibi her türlü bilim dalına İslami birikimle yaklaşabilmenin pratik zeminini hazırlamış ve ayrıntılı bir şekilde müfredat önerilerinde bulunmuştur (Bakar, 2019, s. 287; Bakar, 2012, s. 249). Günümüzde Bakar'ın da katkısı sağladığı bu tür müfredatlar bilginin İslamileştirilmesi misyonu ile kurulan Malezya Uluslararası İslam Üniversitesinde başarılı bir şekilde uygulanmaktadır.

İslam, Bilim ve Teknoloji

Lisans ve yüksek lisans eğitimini matematik alanında tamamladıktan sonra Osman Bakar, çalışma alanını İslam felsefesi üzerine yoğunlaştırmış; aynı zamanda bilim tarihi ve felsefesi alanında uzmanlaşmıştır. Bilim felsefesi, tıp felsefesi, bilim ve teknoloji, din-bilim ilişkisi, İslam medeniyetinin ve Batı'nın bilimsel anlamdaki ilişkileri, İslam'da bilim anlayışı ile modern bilimin farkları, modern bilimin yeniden kavramsallaştırılması gibi konularda çağdaş Müslüman toplumların düşünce yapısını şekillendiren çok sayıda çalışma ortaya koymuştur. Müslümanların tarih boyunca matematiksel ilimlerde, doğa ilimlerinde ve kognitif ilimlerde ortaya koydukları çalışmalardan "İslam bilimi" olarak bahseden Bakar, bu ilimlerin hepsinin, metafiziksel, kozmolojik, etik ve ahlaki düzeyde İslam'ın temel öğretilerine dayalı olduğu ölçüde "İslami" olduğunu iddia etmektedir. Bakar'ın bu ve benzeri ifadeleri yine bilginin İslami oluşu fikri ile yakından ilişkilidir. Bakar, bilimleri tümüyle içine alan yegâne

Müslümanların tarih boyunca matematiksel ilimlerde, doğa ilimlerinde ve kognitif ilimlerde ortaya koydukları çalışmalardan “İslam bilimi” olarak bahseden Bakar, bu ilimlerin hepsinin, metafiziksel, kozmolojik, etik ve ahlaki düzeyde İslam’ın temel öğretilerine dayalı olduğu ölçüde “İslami” olduğunu iddia etmektedir. Bakar’ın bu ve benzeri ifadeleri yine bilginin İslami oluşu fikri ile yakından ilişkilidir.

prensip olarak tevhit ilkesine sıklıkla vurgu yapmıştır. Çalışmalarında “ilm-i tevhit”e olan bu vurgusunun aynı zamanda medeniyetler arası diyalog alanına da yansımaları ve etkileri olmuştur (Nielsen, 2008, s. 84-85).

Kur’an-ı Kerim ve hadislerde dile getirilen hakikat ve epistemoloji anlayışını eserleriyle ortaya koyan Bakar, bu anlayışın modern bilim ve teknolojinin ontolojik ve epistemolojik temellerini eleştirmek için sağlam sebepler öne sürdüğünü iddia etmektedir. Bilim ve teknolojiye anlamlı ve gerekli değişiklikler yapmak bu eleştiriyi yapmayı zorunlu kılmaktadır. Çağdaş dönemde dünya halkının zihninde modern bilimin hakikatin yegâne belirleyicisi olması; bilim ve teknolojinin insanlığın ilerlemesinin yegâne göstergesi hâline gelecek

kadar büyük bir saplantıya dönüşmesini; bilimin toplumların dünya görüşünün, epistemolojisinin, etiğinin ve ahlakının ana kaynağı olarak görülmesinin; teknolojinin tüm sorunların pratik çözümü olduğuna inanılmasının problemlerine işaret eden Bakar, bu saplantının çağdaş dönemin en büyük talihsizliği olduğundan söz etmektedir (Bakar, 2012, s. 235). Bakar’a göre modern bilim ve teknolojinin birçok başarısını kabul ederken aynı zamanda medeniyetlere zarar veren birçok kusurlu yanını da görebilecek kadar cesur olmamız gerekmektedir. Dini, bilim ve teknoloji ile ilişkilendirme, bilim ve teknolojiye dinî ve ahlaki bir temel oluşturma konusunda çalışmalar yapan Bakar, bunun ancak dinî bilimin bir müttefiki olarak kabul etmekle olacağını belirtmiştir. Batı’nın modern tarihinin büyük bir bölümünde din ve bilim çatışması yaşadığından ve dini, bilimsel gelişmeye engel görmesinden dolayı Batı bilim camialarının din ile bilim birliğinden yoksundur. Ancak Bakar, İslam’ın bu konudaki tecrübesinin çok daha farklı olmasından dolayı din ve bilim arasındaki uyumun İslam medeniyetinin bir karakteristiği olduğunu ifade etmiştir. Müslümanlar, hâlihazırda din bilimlerinden miras alınan bilimsel bir üsluba ve bilimsel bir düşünce yapısına sahiptir. Fıkıh, hadis ve Kur’an-ı Kerim’in çeşitli yönleriyle ilgilenen bilim dallarında da açıkça görüldüğü üzere hakikat ve objektiflik, tamamen kanıtlanmış ampirik kanıtlara duyulan saygı ve tasnif yeteneğine sahip bir zihin, Müslümanların erken dönem dini ilimlerinde başlıca göze çarpan özelliklerinden biridir (Bakar, 2019, s. 113-117). Kur’an-ı Kerim tarafından “ör-

nek ümmet” olarak isimlendirilen Müslüman ümmete bu konuda bir yol haritası yine Kur’an-ı Kerim’de çizilmiştir. İslam şeriatı da yeryüzündeki diğer bütün hukuklardan daha kuşatıcı, detaylı, bütüncül ve uyumlu bir tabiata sahip olmasıyla her anlamda gelişmiş bir medeniyet inşası için en elverişli hukuk sistemidir (Bakar, 2012, s. 236). Bilim ve teknolojinin ortak payda ve dinler arası barış hedeflenerek sürdürülmesi gereken insanlığın en güçlü ve en kalıcı evrensel unsurları olduğunu vurgulayan Bakar, bu bağlamda İslam medeniyetinde bilim ve teknolojiye çok dinli ve çok kültürlü araştırmaların ilk örneklerine rastlandığından bahsetmektedir. İslam’ın bir “bilgi dini” olduğunu belirten Bakar, bu fikri Kur’an-ı Kerim ile temellendirmektedir. Bu bağlamda İslam’da ilmin kutsal yönüne atıf yaparak Müslümanların ampirik olarak veya başka bir şekilde edinilmesine bakılmaksızın bütün bilgilerin nihai kaynağını Allah olarak gördüklerinden bahsetmektedir (Bakar, 2019, s. 122-125).

21. yüzyıl başlarında birçok Müslüman toplumda ilahi hukuk ve teknoloji arasındaki süregelen bağın koptuğundan bahseden Bakar, Müslümanların çoğunlukla kendilerine ait olmayan bilim ve teknoloji konularıyla uğraşırken ahlaki boyutta bir zorlukla karşılaştıklarını belirtmiş, özellikle askeri teknoloji ve tıbbi teknolojiyi de kapsayan biyo-teknoloji konularında karşılaşılan bu zorluklar karşısında İslam ahlakını bilim ve teknolojiye güncel konulara yeniden uygulama meselesini gündeme getirmiş, bu yönde çalışmalarda yürütmüştür (Bakar, 2019, s. 130-132).

Bakar aynı zamanda bilimsel alanda İslam toplumlarındaki metodoloji sorununa dikkat çekmiş, Müslümanların modern bilim anlayışının “bilimsel metot” denilen tek bir metodoloji ile ortaya çıktığı iddiasına yenik düştüklerini ifade etmiştir. Tabiat biliminin sadece tek bir çeşidinin mümkün olduğunu iddia eden bu düşüncenin eksikliğine ve modern çağ öncesi ortaya konan bilimsel üretkenlikleri ve bunların güvenilirliğini ölçmede yalnızca Batı’nın benimsediği bu bilimsel metodun kullanılmasının yanıltıcılığına dikkat çekerek İslam düşünce geleneğinde bilimsel metodolojinin izini süren yeni bir İslam bilim metodolojisi ortaya koymaya yönelik çabalarda bulunmuştur (Bakar, 2012, s. 27-33).

Bakar’a göre çağdaş dönemde Müslümanların İslam’ı bilimsel ve teknolojik ilerlemenin birincil motive edici kuvveti yapma fikrine kendilerini adanmak durumundadır. Bakar, tevhit ruhunun doğru anlaşılması, şeriatla olan bağlılığın çeşitli ilimlerin çalışılmasına ilham vermesi, birkaç yüzyıl süren büyük tercüme faaliyetleri, bilimsel ilerleme ve kalkınmaya adanmış bir felsefenin gelişmesi, bilim ve teknoloji faaliyetlerinin yöneticiler tarafından desteklenmesi, farklı düşünce ekollerine saygı, İslam’ın ana entelektüel bakış açıları arasında kurulan denge gibi unsurları, Müslümanların geçmişte bilim ve teknoloji sahasında çarpıcı başarılar göstermesini mümkün kılan en önemli etkenler olarak saymıştır. Çağdaş dönemde de Müslüman toplumların bunlara önem vererek bu alanda başarılar gerçekleştirmek için çabalaması gerektiğine sıklıkla vurgu yapmıştır (Bakar, 2012, s. 245-246).

Sonuç

Müslüman bireyin çağdaş dönemde karşılaştığı en yıkıcı krizlerden biri bilgi krizidir. Osman Bakar çalışmalarında sıklıkla seküler ve indirgemeci bir bilgi anlayışa karşı bütüncül ve kapsayıcı bir bilgi anlayışını savunan, tek bir medeniyetten beslenip diğer din, kültür ve medeniyetlerin birikimlerini hiçe sayan bir epistemolojik bakışı reddetmiştir. Bilginin İslami oluşunu ve kaynağının Kur'an-ı Kerim ve sünnet olduğunu iddia ederek çağdaş dünyada bilgi ve bilimin değerler ve inançlar ile tekrar bütünleşmesi gerektiğini savunmuş; modern bilim ve teknolojinin aksak yönlerine dikkat çekerek ve Müslüman ümmetin doğru bilgi ve bilim anlayışı ile gerçek anlamda bir medeniyet inşasına ehil olan topluluk olduğunu vurgulamıştır. Bakar, epistemolojik bir tecdide çağrı yapmış ve tevhit epistemolojisinin önemini ortaya koymuştur. Böylece Müslüman zihinlerin Batı'nın fikrî tahakkümünden mümkün olduğunca kurtulmasında, hakikate biraz daha yaklaşmasında önemli katkılar sağlamıştır. Geleneğin birikimini felsefi açıdan değerlendirip hem de bunu çağdaş nesillere hitap eden etkili ve yalın bir dille aktarmayı, çağın meselelerine İslami bakış açısı ile hem teorik hem pratik alanda çözüm önerileri sunmayı başaran Bakar, Doğu ve Batı'da adından söz ettiren, çağdaş İslam düşüncesinin yaşayan önemli simalarından olmuştur.

Kaynakça

- Aljuneid, Khairudin. (2022). *Shapers of Islam in Southeast Asia Muslim intellectuals and the making of Islamic reformism*. London: Oxford University Press.
- Bakar, Osman. (1992). *Classification of knowledge in Islam*. Malezya: Institute for Policy Research.
- Bakar, Osman. (2012). *İslam bilim farihi ve felsefesi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Bakar, Osman. (2019). *İslam medeniyeti ve modern dünya: Tematik makaleler*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Nielsen, Katherine. (2008). *Philosophy of Osman Bakar. International Studies in The Philosophy of Science*, 22(1), 81-95.

Aylık Faaliyet Görünümü

TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Faaliyet Başlığı	Faaliyetin Orijinal Başlığı	Kurum	Tarih	Dil	Ülke	Tür	Link
"Terörle Mücadelede Medyanın Rolü" başlıklı sempozyum düzenlendi.	دور وسائل الإعلام في محاربة الإرهاب	Islamic Military Counter Terrorism Coalition	29.11.2022	Arapça	Suudi Arabistan	Sempozyum	https://bit.ly/3FC0BjA
Onur adına suç yok!	JO KRIME, NĖ EMĖR TĖ NDERIT! – DR. BASHKIM ALIU	Forumi Rinor Islam - Islamic Youth Forum	31.11.2022	Arnavutça	Kuzey Makedonya	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3V6zC75
Legis, Ukrayna'dan gelen mültecilere insani ve hukuki yardım sağladı	Legis provided humanitarian and legal aid for refugees from Ukraine	LEGIS	9.11.2022	İngilizce	Kuzey Makedonya	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3HNDETf
Mölln Katliamı'nın 30. Yılı – "Bir daha asla" Yaşanmaması Toplumun Tamamının Görevi	Mölln Katliamı'nın 30. Yılı – "Bir daha asla" Yaşanmaması Toplumun Tamamının Görevi	Islamische Gemeinschaft (Milli Görüş Almanya)	22.11.2022	Türkçe	Almanya	Bildiri	https://bit.ly/3WonRKf
Kentsel Mülteci Girişimcilerin Zorlukları ve Direnç Stratejileri	Challenges and Resilience Strategies of Urban Refugee Entrepreneurs	Economic Research Forum	20.11.2022	İngilizce	Mısır	Rapor	https://bit.ly/3YxysEM
"67 Avrupalı parlamenter, Alaa Abd el-Fattah'ın derhal serbest bırakılması çağrısında bulundu" başlıklı bildiri yayımlandı.	67 European parliamentarians, calling for the immediate release of Alaa Abd el-Fattah	Cairo Institute for Human Rights Studies	23.11.2022	İngilizce	Mısır	Bildiri	https://bit.ly/3jcVFM2
Polis tarafından işkence gördüğü iddia edilen ve terör mahkemesi tarafından ömür boyu hapis cezasına çarptırılan tutukluların yeniden yargılanması talep edildi	Mısır: Polis tarafından işkence gördüğü iddia edilen ve terör mahkemesi tarafından ömür boyu hapis cezasına çarptırılan tutukluların yeniden yargılanması talep edildi	Cairo Institute for Human Rights Studies	24.11.2022	İngilizce	Mısır	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3Ftskog
"Kişisel Haklar İçin Mısır Girişimi (EIPR) personeline yönelik devam eden baskı" başlıklı görüş yazısı yayımlandı.	Egypt: Continued repression of Egyptian Initiative for Personal Rights (EIPR) staff	Cairo Institute for Human Rights Studies	30.11.2022	İngilizce	Mısır	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3V5L2lm
Yüzen bedenler ve sürüklenen ruhlar: Gömmenin saçmalığı ve hor görme durumu ("Zarzis yarımadası" trajedisi)	Floating bodies and drifting souls: The absurdity of burial and the State of contempt (The tragedy of the "Zarzis peninsula")	The Tunisian Forum for Economic and Social Rights	3.11.2022	Fransızca	Tunus	Analiz	https://bit.ly/3ht83Y9
BAE Toplu cezalandırma politikası: Vatandaşlığın iptali	UAE Collective punishment policy: Citizenship revocation	The International Campaign for Freedom in the United Arab Emirates (ICF UAE)	8.11.2022	İngilizce	BAE	Analiz	https://bit.ly/3HKNUaG
BAE Hapishanelerindeki son kadın siyasi mahkumları serbest bırakın (Maryam al-Balushi ve Amina al-Abdouli)	Free the last female political prisoners in UAE Jails (Maryam al-Balushi & Amina al-Abdouli)	The International Campaign for Freedom in the United Arab Emirates (ICF UAE)	19.11.2022	İngilizce	BAE	Bildiri	https://bit.ly/3WocWar

Pakistan'da Eğitim Bütçelerinin Cinsiyet Analizi: Pencap ve Sind Örnek Olayları	Gender Analysis of Education Budgets in Pakistan: Case Studies of Punjab and Sindh	Sustainable Development Policy Institute	1.11.2022	İngilizce	Pakistan	Makale	https://bit.ly/3FDelw9
Savunmasız Gruplara Özel Odaklanarak COVID-19'un Eğitime Etkisi	Impact of COVID-19 on Education with Special Focus on Vulnerable Groups	Sustainable Development Policy Institute	25.11.2022	İngilizce	Pakistan	Makale	https://bit.ly/3YzaHvM
Bosna Sırp Eski Askerini Savaş Zamanında Tecavüzden Mahkum Etti	Bosnia Convicts Serb Ex-Soldier of Wartime Rape	Balkan Insight	18.11.2022	İngilizce	Balkanlar	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3uZWk6n
BM Kurşun Zehirli Kosovalı Roman Mültecilere Adaleti Engelledi	UN Denied Justice to Lead-Poisoned Kosovo Roma Refugees: Report	Balkan Insight	9.11.2022	İngilizce	Balkanlar	Rapor	https://bit.ly/3YyfhL6
Çay plantasyon işçileri, ulusal politika oluşturma sürecinde görünmez ve görmezden geliyor	Tea plantation workers remain invisible and ignored in the national policymaking process	Citizen's Platform for SDGs, Bangladesh	24.11.2022	İngilizce	Bangladeş	Konferans	https://bdplatform4sdgs.net/18742-2/
Özgürlük ve Ekonomi Semineri Belh	Freedom & Economics Seminar Balkh	Afghanistan Economic and Legal Studies Organization (AELSO)	22.11.2022	İngilizce	Afganistan	Seminer	https://aelso.org/fes-balkh/
Vergilendiren Bir Anlatı: Gelirleri Yanlış Hesaplamak ve Afganistan'daki Çatışmayı Yanlış Anlamak	A Taxing Narrative: Miscalculating Revenues and Misunderstanding the Conflict in Afghanistan	Afghanistan Research and Evaluation Unit (AREU)	6.11.2022	İngilizce	Afganistan	Makale	https://areu.org.af/publication/2106/
UNICEF ve UNMAS, Nüfusun Olduğu Bölgelerde Patlamamış Mühimmat Nedeniyle Devam Eden Sivil Hayat Kaybından Endişeli	UNICEF AND UNMAS CONCERNED BY THE CONTINUED LOSS OF CIVILIAN LIVES DUE TO UNEXPLODED ORDNANCE IN POPULATED AREAS	United Nations Support Mission in Libya	23.11.2022	İngilizce	Libya	Bildiri	https://bit.ly/3vkByi2
Kadın ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddetle Mücadele için 16 ünlük Aktivizm Hakkında UNSMIL Bildirisi	UNSMIL STATEMENT ON THE 16 DAYS OF ACTIVISM TO COMBAT VIOLENCE AGAINST WOMEN AND GIRLS	United Nations Support Mission in Libya	25.11.2022	İngilizce	Libya	Bildiri	https://bit.ly/3G42NCg
29 Kasım Uluslararası Kadın İnsan Hakları Savunucuları Günü: Değişimin Liderleri	International Women Human Rights Defenders Day 29 November: Leaders Of Change	The Omani Centre for Human Rights	29.11.2022	İngilizce	Umman	Konferans	https://bit.ly/3FYnKhX
Ağ Bağlantılı Dezenformasyon ve Demokratik Sürece Tehdidi: İslami Bir Perspektif	Networked Disinformation & Its Threat to the Democratic Process: An Islamic Perspective	International Institute of Advanced Islamic	15.11.2022	İngilizce	Malezya	Çevrimiçi Seminer	https://bit.ly/3I4mw7D
CAIR-Ohio Temsilcisi CWRU Hukuk Okulu'nda "Sivil Haklar" başlıklı söyleşi gerçekleştirdi.	CAIR-Ohio Representative Speaks on Civil Rights at CWRU Law School	Council on America Islamic Relations (CAIR)	18.11.2022	İngilizce	ABD	Söyleşi	https://bit.ly/3I4VL30
"İslam Devletinde Kamusal Özgürlükler" başlıklı blog yazısı yayımlandı.	Public Freedoms in the Islamic State	Council on America Islamic Relations (CAIR)	28.11.2022	İngilizce	ABD	Blog yazısı	https://bit.ly/3FZjrTs

"Çocuk Hakları Perspektifinden Katar'da Çocuk Güvenliği ve Korunması" başlıklı sunum gerçekleştirildi.	The World Children's Day	Doha International Family Institute (DIFI)	21.11.2022	İngilizce	Katar	Sunum	https://bit.ly/3WLW0ZK
"Cinsiyete Dayalı Şiddete Karşı 16 Günlük Aktivizm" başlıklı toplantı gerçekleştirildi.	16 Days of Activism: Meeting on Obiliq Municipality against Domestic Violence	Kosova Center for Security Studies	25.11.2022	İngilizce	Kosova	Toplantı	https://bit.ly/3FZvXCy
FOSIS, İslamofobi Farkındalık Ayı (IAM) kampanyası kapsamında "İslamofobi Ortadan Kaldırmak" başlıklı söyleşi programı başlattı.	FOSIS Launches IAM Tour 2022: Dismantling Islamophobia	Federation of Student Islamic Societies	22.11.2022	İngilizce	Birleşik Krallık	Söyleşi	https://bit.ly/3VpvUpw

ULUSLARARASI POLİTİKA

Faaliyet	Faaliyetin Orijinal Adı	Kurum	Tarih	Dil	Ülke	Tür	Link
İsDB Başkanı, Katar'daki "SDG Moment" başlıklı forumda konuşmacı olarak yer aldı.	IsDB President Addresses SDG Moment Forum in Qatar	Islamic Development Bank	21.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Forum	https://bit.ly/3uY0LyH
Başkan Al Jasser, COP27'de "Dünya Liderleriyle Gıda Güvenliği" başlıklı yuvarlak masa toplantısına katıldı.	At COP27, President Al Jasser Attends Roundtable with World Leaders on Food Security	Islamic Development Bank	7.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Yuvarlak Masa Toplantısı	https://bit.ly/3hHwEbs
"Ukrayna Krizinde Bilgi Savaşı" başlıklı analiz yayımlandı.	حرب المعلومات في الأزمة الأوكرانية	RASANA International Institute for Iranian Studies	15.11.2022	Arapça	Suudi Arabistan	Analiz	https://bit.ly/3BLOUaG
Rasaneh İran Araştırmaları Dergisi'nin 16. sayısını yayımladı.	رسانة صدر العدد 16 من مجلة الدراسات الإيرانية	RASANA International Institute for Iranian Studies	6.11.2022	Arapça	Suudi Arabistan	Dergi	https://bit.ly/3G367Pk
"COP27: Kayıp ve Hasar Fonu – Büyük Bir Zafer" başlıklı görüş yazısı yayımlandı.	COP27: Loss and Damage Fund – A Major Victory	Gulf Research Center	30.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3hPVgPm
"Suudi Sporları: Bölgesel ve Uluslararası Konumlandırma" başlıklı analiz yayımlandı.	Saudi Sports: Regional and International Positioning	Gulf Research Center	6.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Analiz	https://bit.ly/3BXXKc9M
"Rus Petrolü için Önerilen Tavan Fiyatın Manipüle Edilmesini Sağlamak" başlıklı politika notu yayımlandı.	التأكد من التلاعب بالسقف السعري المقترح للنفط الروسي	King Abdullah Petroleum Studies and Research Center (KAPSARC)	21.11.2022	Arapça	Suudi Arabistan	Politika Notu	https://bit.ly/3VBjafD
"KAPSARC Petrol Piyasası Tahminleri" başlıklı rapor yayımlandı.	تنبؤات كابسارك لأسواق النفط	King Abdullah Petroleum Studies and Research Center (KAPSARC)	20.11.2022	Arapça	Suudi Arabistan	Rapor	https://bit.ly/3PSMop2
İİT, "İnsani Diplomasi" başlıklı bir çalıştay düzenledi.	OIC holds a workshop on Humanitarian Diplomacy to help mitigate and cope with humanitarian catastrophes.	Organization of Islamic Cooperation	17.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Çalıştay	https://bit.ly/3jv5u8w
BM ve İİT "Uluslararası Hukuk Kapsamında Mülteciler" başlıklı ortak çalıştay düzenledi.	Joint OIC-United Nations Workshop on "Refugees under International Law"	Organization of Islamic Cooperation	15.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Çalıştay	https://bit.ly/3Y0ku1b

MÜSLÜMAN DÜNYADAN FİKRİ BİRİKİMLER

İİT Geçici Bakanlar Komitesi, Arakanlı Müslümanlara Yönelik insan hakları ihlalleri hakkında açık uçlu toplantı düzenledi.	OIC Ad Hoc Ministerial Committee on Accountability for Human Rights Violations against Rohingya held an Open-ended Meeting at OIC General Secretariat	Organization of Islamic Cooperation	10.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Toplantı	https://bit.ly/3WGRzu9
İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Genel Sekreteri Hissein Brahîm Taha "Küresel Çatışma ve Evrensel Barış: Acil İhtiyaçlar" temasıyla düzenlenen Abu Dabi Barış Forumu'na katıldı.	OIC Secretary-General Participates in Ninth Edition of Abu Dhabi Peace Forum	Organization of Islamic Cooperation	8.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Forum	https://bit.ly/3WITnTG
İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Genel Sekreteri Hissein Brahîm Taha, "İnsanlığın Bir Arada Yaşamaları İçin Doğu-Batı Diyalogu." başlıklı Bahreyn Forumu'na katılmıştır.	At Bahrain Forum, Secretary-General Reviews OIC's Proximity of Civilizations Initiatives	Organization of Islamic Cooperation	3-4.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Forum	https://bit.ly/3FT1je3
İİT Genel Sekreteri, Arap Ligi Zirvesi'nde yaptığı konuşmada, iki örgüt arasındaki ortak ilkelerin ve değerlerin önemini dile getirdi.	Addressing the Arab League Summit, OIC Secretary-General Underlines Common Principles and Values between the two Organizations	Organization of Islamic Cooperation	1.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Toplantı	https://bit.ly/3WG2u7l
"Post-diyalektik Katılım ve Muhalefet" başlıklı görüş yazısı yayımlandı.	ما بعد جدلية المشاركة والمعارضة	Movement of Society of Peace	20.11.2022	Arapça	Cezayir	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3WITyhK
"Medeni Boyutlarıyla Katar Dünya Kupası" başlıklı görüş yazısı yayımlandı.	مونديال قطر بأبعاد حضارية	Movement of Society of Peace	16.11.2022	Arapça	Cezayir	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3HXM0Dt
"Meşruyet İlkesi ile Siyasî Çıkar Arasında Hamas" başlıklı görüş yazısı yayımlandı.	حماس بين المبدئية الشرعية والمصلحة السياسية	Movement of Society of Peace	9.11.2022	Arapça	Cezayir	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3PRli1m
"Cezayir ve Arap Zirvesinin Çıkarları" başlıklı görüş yazısı yayımlandı.	الجزائر ورهانات القمة العربية	Movement of Society of Peace	3.11.2022	Arapça	Cezayir	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3WKhi5c
"Kudüs Sorunu" başlıklı seminer düzenlendi.	The Question of Jerusalem	The Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA)	21.11.2022	İngilizce	Filistin	Seminer	https://bit.ly/3HWI4UP
"İsrail Seçimlerinden Sonra – Sırada Ne Var?" başlıklı seminer gerçekleştirildi.	After the Israeli Elections – What's Next?	The Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA)	14.11.2022	İngilizce	Filistin	Seminer	https://bit.ly/3HWI4UP
"Usta Sheng Yen ve Kudüs'teki 2003 Dinlerarası Konferansı" başlıklı seminer gerçekleştirildi.	Master Sheng Yen and the 2003 Interfaith Conference in Jerusalem	The Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA)	9.11.2022	İngilizce	Filistin	Seminer	https://bit.ly/3HWI4UP
Adalah ve Anayasal Haklar Merkezi, ABD'nin Kudüs'te özel Filistin arazisi üzerine büyükelçilik yerleşkesi inşa etme planını iptal etmesini talep ettikleri bir mektup yayımladı.	Adalah and Center for Constitutional Rights demand US cancel its plan to build embassy compound in Jerusalem on private Palestinian land	Adalah/ The Legal centre for Arab Minority Rights in Israel	10.11.2022	İngilizce	Filistin	Mektup	https://bit.ly/3FVym7T

MÜSLÜMAN DÜNYADAN FİKRİ BİRİKİMLER

"İsrail Apartheid: Siyonist Yerleşimci Sömürgeciliğinin Aracı" başlıklı rapor yayımlandı.	Al-Haq Launches Landmark Palestinian Coalition Report: 'Israeli Apartheid: Tool of Zionist Settler Colonialism'	Al-Haq Defending Human Rights	29.11.2022	İngilizce	Filistin	Rapor	https://bit.ly/3Vvgwlg
"David'i Bulmak: Kudüs'ün sözde 'Davut Şehri'nde Yasadışı Yerleşim Turizmi" başlıklı rapor yayımlandı.	Finding David: Unlawful Settlement Tourism in Jerusalem's so-called 'City of David'	Al-Haq Defending Human Rights	16.11.2022	İngilizce	Filistin	Rapor	https://bit.ly/3jgs18L
Manama Diyalogu ve Askeri Ar-Ge Yeteneklerini Geliştirmenin Önemi	The Manama Dialogue and the Importance of Enhancing Military R&D Capabilities	Bahrain Centre for Strategic International and Energy Studies	29.11.2022	İngilizce	Bahreyn	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3G2wJ37
Sudan'ı Değişim İçin Desteklemek: Sudan'ın 2019 Ayaklanma Çağrısıyla Uyumlu Sudan Sağlık Sistemi İçin Yeni Kavramlar: Özgürlük, Barış ve Adalet	Supporting Sudan for Change: New Concepts for Sudanese Health System Aligned with Sudan's 2019 Uprising Call: Freedom, Peace, and Justice	Economic Research Forum	13.11.2022	İngilizce	Mısır	Rapor	https://bit.ly/3BEQIIG
Sudan'da Devletin Yeniden İnşası ve Mali Federalizm	Rebuilding the State and Fiscal Federalism in Sudan	Economic Research Forum	15.11.2022	İngilizce	Mısır	Rapor	https://bit.ly/3W3ThWA
Fransız Mandasının Lübnan'daki Ekonomik Mirası	The Economic Legacy of the French Mandate in Lebanon	Economic Research Forum	20.11.2022	İngilizce	Mısır	Rapor	https://bit.ly/3YzPQZI
Mısır: Bedir Hapishanesinde tutuklu Omar Ali'ye yönelik cinsel saldırı insan hakları örgütleri tarafından kınandı	Egypt: Sexual assault of detainee Omar Ali in Badr Prison denounced by human rights organizations	Cairo Institute for Human Rights Studies	16.11.2022	İngilizce	Mısır	Analiz	https://bit.ly/3uVyoku
"198 Örgüt, İsrail'in Filistin'deki Suçlarının Soruşturulmasını Hızlandırması ve Filistin Sivil Toplumunu Koruması İçin ICC'ye Çağrı Yaptı" başlıklı bildiri yayımlandı.	198 Organizations Call on ICC to Expedite Investigation of Israel's Crimes in Palestine and Protect Palestinian Civil Society	Cairo Institute for Human Rights Studies	29.11.2022	İngilizce	Mısır	Bildiri	https://bit.ly/3BLelno
"Filistin Halkıyla Dayanışma Günü"nde Filistinli mahkumlara destek için uluslararası açıklama" başlıklı bildir yayımlandı.	International statement in support of Palestinian prisoners on the Day of Solidarity with the Palestinian People	Cairo Institute for Human Rights Studies	29.11.2022	İngilizce	Mısır	Bildiri	https://bit.ly/3G1JOK2
Ukrayna: Avrupa ve Rusya'nın Kavşağında Çatışma	أوكرانيا: الصراع عند مفترق طرق أوروبا وروسيا	Governance Center for Public Policies	12.11..2022	Arapça	Irak	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3FBGow2
COP27'deki ana konular nelerdir?	ما هي القضايا الرئيسية في COP27 ؟	Governance Center for Public Policies	18.11.2022	Arapça	Irak	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3BIP0Ve
Özbekistan-Türkiye: yatırım ve işbirliği işbirliği	Узбекистан-Турция: инвестиционное и кооперационное сотрудничество	Center for Economic Research and Reform	20.11.2022	Rusça	Özbekistan	Analiz	https://bit.ly/3FBmVeT
Irak'ta El-Sudan Hükümeti İçin Zor Yol	Difficult Road Ahead for Al-Sudani Government in Iraq	Emirates Policy Center	21.11.2022	İngilizce	BAE	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3hCBs24
EPC ADSD'den Dr. Anwar Gargash, BAE'nin Ukrayna Krizini Çözmek İçin Diyalog Kapısını Açık Tutmaya Çalıştığını Söyledi	UAE Tried to Keep the Door for Dialogue Open to Resolve the Ukraine Crisis, says Dr. Anwar Gargash at EPC's ADSD	Emirates Policy Center	14.11.2022	İngilizce	BAE	Bildiri	https://bit.ly/3YoDI2K

Lebanon-Israel Maritime Deal	Lübnan-İsrail Deniz Anlaşması	Institute of Strategic Studies Islamabad	14.11.2022	İngilizce	Pakistan	Politika Notu	https://bit.ly/3HGZvra
75 Yıllık Tiranlık - Hindistan İşgalindeki Keşmir Örneği	75 Years of Tyranny- The Case of Indian Occupied Kashmir	Institute of Strategic Studies Islamabad	28.11.2022	İngilizce	Pakistan	Politika Notu	https://bit.ly/3PCKsk1
Pak-ABD İlişkiler: Etkileşim Şartlarını Sıfırlama	Pak-U.S. Relations: Resetting the Terms of Engagement	Center of Security, Strategy and Policy Research	16.11.2022	İngilizce	Pakistan	Politika Notu	https://bit.ly/3hD5mTJ
BIRN Konferansı, Aşırı Sağ Grupların Balkanlar'daki Etkisi Konusunda Uyarıda Bulundu	BIRN Conference Warns of Far-Right Groups' Influence in Balkans	Balkan Investigative Reporting Network	17.11.2022	İngilizce	Balkanlar	Konferans	https://bit.ly/3uYdhOD
Belgeler, Sırbistan'daki Çin Lastik Fabrikasında Sömürünün Kapsamını Ortaya Koydu	Documents Reveal Extent of Exploitation at Chinese Tire Site in Serbia	Balkan Insight	29.11.2022	İngilizce	Balkanlar	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3Yt2rOd
Husiler Petrol Limanlarına Saldırdı	Houthi Attack Oil Ports	The Sana'a Center for Strategic Studies	14.11.2022	İngilizce	Yemen	Görüş Yazısı	https://sanaacenter.org/the-yemen-review/october-2022/19004
Başarısız Ateşkes, Husilerin Hükümet Bölümlerini, Küresel İhtiyaçları Kaldırma İsteğini Yansıtıyor	Failed Truce Reflects Houthi Willingness to Leverage Gov't Divisions, Global Needs	The Sana'a Center for Strategic Studies	14.11.2022	İngilizce	Yemen	Görüş Yazısı	https://sanaacenter.org/the-yemen-review/october-2022/18996
Husileri Terör Örgütü Olarak Sınıflandırdıktan Sonra Enerji Savaşları ve Güvenliğin Geleceği	Energy Wars and the Future of Security after Classifying the Houthis as Terrorist Organization	Abaad Studies & Research Center	09.11..2022	İngilizce	Yemen	Analiz	https://abaadstudies.org/news-59915.html
Yemen, Suudi-İran çatışmasının bir kontrol bölgesi olacak mı?	Will Yemen be a containment zone of the Saudi-Iranian conflict?	Abaad Studies & Research Center	21.11.2022	İngilizce	Yemen	Analiz	https://abaadstudies.org/news-59917.html
Sadece politikaları değil, politika oluşturma sürecini yeniden gözden geçirin – Mustafizur Rahman	Revisit process of policymaking, not just the policies – Mustafizur Rahman	Center for Policy Dialogue	23.11.2022	İngilizce	Bangladeş	Mülakat	https://cpd.org.bd/revisit-process-of-policymaking-not-just-the-policies/
Bangladeş geliştirmekte olan bir ülke olarak geleceğine hazırlanmalı	Bangladesh should prepare for its future as a developing country	Center for Policy Dialogue	21.11.2022	İngilizce	Bangladeş	Konferans	https://bit.ly/3vmglnN
Dünya İran Şah Çerağ'daki Terör Saldırısına Karşı Birleşti		Islamic Culture and Relations Organization	4.11.2022	İngilizce	İran	Konferans	https://bit.ly/3vphWta
Netanyahu'nun İran için olası senaryoları	Netanyahu's possible scenarios for Iran	Institute for Political and International Studies	4.11.2022	İngilizce	İran	Analiz	https://ipis.ir/en/subjectview/701235/Netanyahus-possible-scenarios-for-Iran
ABD başkanlık seçimi gelecek senaryoları	The US presidential election future scenarios	Institute for Political and International Studies	10.11.2022	İngilizce	İran	Analiz	https://ipis.ir/en/subjectview/702612/The-US-presidential-election-future-scenarios
Amerika'nın Irak'tan çekilmesi: geride kalmanın yolları ve araçları	The American withdrawal from Iraq: ways and means for remaining behind	Center for Arab Unity Studies	4.11.2022	İngilizce	İran	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3jA2AiT

MÜSLÜMAN DÜNYADAN FİKRİ BİRİKİMLER

Arap devrimlerinin ardındaki sosyo-ekonomik faktörler	The socio-economic factors behind the Arab revolutions	Center for Arab Unity Studies	11.11.2022	İngilizce	İran	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3l9FnhM
Demokratik geçiş ve mezhepsel popülizm: Lübnan örneği	Democratic transition and sectarian populism: the case of Lebanon	Center for Arab Unity Studies	29.11.2022	İngilizce	İran	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3C7ZuZJ
6. KAS-CSIS Almanya-Endonezya Stratejik Diyalogu "Özlemler ve Beklentileri Uyumlaştırmak: G7-G20 İlişkilerinin Geleceği"	The 6th KAS-CSIS Germany-Indonesia Strategic Dialogue "Aligning Aspirations and Expectations: the Future of G7-G20 Relations"	Center for Strategic and International Relations (CSIS)	28.11.2022	İngilizce	Endonezya	Çevrimiçi Seminer	https://bit.ly/3hRwz5q
20. Parti Kongresi ve Çin'in geleceğine ilişkin içgörüler	Insights into the 20th Party Congress and China's future	Institute of Strategic and International Studies (ISIS) Malaysia	8.11.2022	İngilizce	Malezya	Konferans	https://bit.ly/3vpi4ZG
Hint-Pasifik ve Güneydoğu Asya: Teknolojinin benimsenmesinde stratejik yarışmalar ve rekabet	Indo-Pacific and Southeast Asia: Strategic contests and rivalry in tech adoption	Institute of Strategic and International Studies (ISIS) Malaysia	13.11.2022	İngilizce	Malezya	Çevrimiçi Seminer	https://bit.ly/3WSHASu
"ABD Ara Seçimleri: 'Kırmızı dalga' Neden Olmadı?" başlıklı görüş yazısı yayımlandı.	الانتخابات النصفية الأمريكية: ماذا لم تحدث "الموجة الحمراء"؟	Arab Center for Research and Policy Studies	15.11.2022	Arapça	Katar	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3WHv8Fg
"ABD-Çin Zirvesi: Ateşkes mi, Stratejik Anlayışlar mı?" başlıklı görüş yazısı yayımlandı.	القمة الأمريكية - الصينية: هدنة أم تفاهات استراتيجية؟	Arab Center for Research and Policy Studies	24.11.2022	Arapça	Katar	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3WHvuvA
"Afrika'da Futbolun Geleceği" başlıklı çalıştay düzenlendi.	CSE Organizes Discussion on Future Prospects for Football in Africa	Hamad Bin Khalifa University	30.11.2022	İngilizce	Katar	Çalıştay	https://bit.ly/3C5fviW
HBKU Hukuk Fakültesi, Uluslararası Ticaret Mahkemeleri: Ulusötesi Yargılamanın Geleceği (Cambridge University Press 2022) başlıklı kitap yayımlandı	HBKU College of Law Launches Book on International Commercial Courts	Hamad Bin Khalifa University	24.11.2022	İngilizce	Katar	Kitap	https://bit.ly/3Gk9zFj
HBKU'nun Kamu Politikası Koleji "Küresel Güney'i Değerlendirme: Geleceğe Bakış" başlıklı konferans düzenledi.	HBKU's College of Public Policy Inaugurates Global South Evaluation Research Conference	Hamad Bin Khalifa University	7-8.11.2022	İngilizce	Katar	Konferans	https://bit.ly/3C2lZhC
"Çatışma Dünyasında Çeşitlilik ve Entegrasyon" başlıklı konferans düzenlendi.	Record-breaking MUN Conference for 500 Local Students at GU-Q	Georgetown University Qatar (GU-Q)	4.11.2022	İngilizce	Katar	Konferans	https://bit.ly/3hWH9lk
"Kosova'daki Sırp Toplumunun Konumu, Zorlukları ve Perspektifleri" başlıklı konferans gerçekleştirildi.	Analiza Trendova 2022: Stavovi Srpske Zajednice Na Kosovu	NGO AKTIV	30.11.2022	Boşnakça	Kosova	Konferans	https://bit.ly/3YPzBaM
"Filistinlilerin Neden Hala Bir Devleti Yok ve İhtiyaçları Neden Her Zamankinden Daha Acil" başlıklı seminer düzenlendi.	Why the Palestinians Still Don't Have a State, and Why Their Need is More Urgent Than Ever	Oxford Centre for Islamic Studies	16.11.2022	İngilizce	Kosova	Seminer	https://bit.ly/3Glda6g
"İdeal İslam'ı Gerçekleştirmek: Modernitenin Şafağında İslami Dirilişin İlkeleri" başlıklı seminer gerçekleştirildi.	Actualizing Ideal Islam: Principles of Islamic Revival at the Dawn of Modernity	Oxford Centre for Islamic Studies	9.11.2022	İngilizce	Birleşik Krallık	Seminer	https://bit.ly/3jmkVQ6

TOPLUMSAL REFAH

Faaliyet	Faaliyetin Orijinal Adı	Kurum	Tarih	Dil	Ülke	Tür	Link
"Döngüsel Karbon Ekonomisi Endeksi 2022 – Sonuçlar" başlıklı rapor yayımlandı.	The Circular Carbon Economy Index 2022 – Results	King Abdullah Petroleum Studies and Research Center (KAPSARC)		Arapça	Suudi Arabistan	Rapor	https://bit.ly/3GdzDCa
İkinci Özbekistan Ekonomik Forumu düzenlendi.	Uzbekistan's 2nd Economic Forum	Islamic Development Bank	3-4.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Forum	https://bit.ly/3YwtKAl
IsDB Başkanı "Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da İklim Hareketi Açığının Kapatılması" başlıklı konuşma gerçekleştirdi.	IsDB President Speaks at WEF Event at COP27 "Closing the Climate Action Gap in MENA"	Islamic Development Bank	9.11.2022	İngilizce	Suudi Arabistan	Forum	https://bit.ly/3G2kji3
"Pilot Projeler için E-ticaret" başlıklı çalıştay düzenlendi.	التجارة الإلكترونية للمشاريع الريادية	Khadijah Bint Khuwailed Center	16.11.2022	Arapça	Suudi Arabistan	Çalıştay	https://bit.ly/3l0YLNH
Oran Ekonomi Forumu düzenlendi.	Forum Oran Economie	Centre for Research in Social and Cultural Anthropology (CRASC)	30.11.2022	Arapça	Suudi Arabistan	Forum	https://bit.ly/3WptZIV
"Cezayir'de Patates Sektörü: (De)regülasyon Faktörleri ve Aktörlerin Stratejisi" başlıklı çalıştay düzenlendi.	Atelier de lancement de projet : la filière pomme de terre en Algérie	Research Center in Applied Economics for Development	9.11.2022	Arapça	Suudi Arabistan	Çalıştay	https://bit.ly/3hNHVHm
"Geleceğimizi Taşıyoruz" başlıklı yarışma düzenlendi.	"تنقلنا مستقبلنا"	Friedrich-Ebert-Stiftung Jordan	26-27.11.2022	Arapça	Ürdün	Yarışma	https://bit.ly/3HYVt1j
"İklim Değişikliği ve Psikolojik Etkileri" başlıklı toplantı gerçekleştirildi.	"التغيير المناخي والاثار النفسية" "النتائج عنه"	Friedrich-Ebert-Stiftung Jordan	15.11.2022	Arapça	Ürdün	Toplantı	https://bit.ly/3PSB1NS
"Korunmasız Kadınların ve Engellilerin Sosyal ve Ekonomik Hayata Kapsayıcı Katılımına Doğru" başlıklı beş yıllık programa bağlı olarak yuvarlak masa toplantısı düzenlendi.	Roundtable discussion encourages youth participation in policy-making	The West Asia-North Africa Institute	24.11.2022	İngilizce	Ürdün	Yuvarlak Masa Toplantısı	https://bit.ly/3vdXgnH
UNRWA, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik cinsiyete dayalı şiddete (GBV) karşı bilinçlendirme kampanyası başlattı.	Ending Violence Against Palestine Refugee Women and Girls	United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East	26.11.2022	İngilizce	Ürdün	Kampanya	https://bit.ly/3veCqVu
UNRWA Şam Eğitim Merkezi'nden (DTC) sekiz Filistinli mülteci öğrenci Suriye Sanayi Fuarı'na katıldı.	Palestine refugee trainees in Syria showcase their talents at the Syrian Industrial Exhibition	United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East	17.11.2022	İngilizce	Ürdün	Sergi	https://bit.ly/3YPTJPO
Arap Kadınları Derneği Kadın İşleri Ulusal Komitesi kadına yönelik şiddetle mücadeleyi anlatan kampanya düzenledi.	الدكتورة مها العلي نظمت جمعية النساء العربيات بالشراكة مع أمانة عمان الكبرى حفل افتتاح فعاليات حملة 16 يوماً لمناهضة العنف ضد المرأة.	Arab Women Organization of Jordan	26.11.2022	Arapça	Ürdün	Kampanya	https://bit.ly/3BTAR2T
"Ekonomik Haklar İçin Feminizm - FemPawer" başlıklı eğitim programı düzenlendi.	Feminism for Economic Rights - FemPawer	Arab Women Organization of Jordan	6.11.2022	İngilizce	Ürdün	Eğitim Programı	https://bit.ly/3GfudY
"İnsan Hakları ve Demokrasiyi Geliştirme" başlıklı eğitim programı düzenlendi.	"Promoting Human Rights and Democracy"	PALThink for Strategic Studies	17.11.2022	İngilizce	Filistin	Eğitim Programı	https://bit.ly/3WAuSYs

"Gençlerin Küçük Girişimcilik Projelerini Desteklemek için Etkili Ulusal Politikalara Doğru" başlıklı metni tartışmak için panel düzenlendi.	"Towards Effective National Policies to Support Youth's Small Entrepreneurial Projects"	PALThink for Strategic Studies	17.11.2022	İngilizce	Filistin	Panel	https://bit.ly/3PPx4cA
"Kudüs'teki Vakıf Mallarının Korunması, Korunması ve Yatırım Yapılması" başlıklı seminer gerçekleştirildi.	"Protecting, Preserving, and Investing Waqf Properties in Jerusalem"	The Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA)	1-2.11.2022	İngilizce	Filistin	Seminer	https://bit.ly/3HWI4UP
ARIJ, Bethlehem Üniversitesi iş birliğiyle 45 saatlik gençlere yönelik kapasite geliştirme programı düzenledi.	ARIJ in cooperation with the Bethlehem Business Incubator – Bethlehem University, concluded a 45 hour capacity building program for youths groups View Larger Image	The Applied Research Institute – Jerusalem (ARIJ) / Society	21.11.2022	İngilizce	Filistin	Eğitim Programı	https://bit.ly/3Wp2edp
Jevdet Çakarov: Bulgaristan Yönetimi Halkla Aktif ve Sürekli Bir Diyaloga Dayalı Olmalıdır	ДЖЕВДЕТ ЧАКЪРОВ: УПРАВЛЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ ТРЯБВА ДА СЕ ОСНОВАВА НА АКТИВЕН И НЕПРЕКЪСНАТ ДИАЛОГ С ХОРАТА	Movement for Rights and Freedoms	10.11.2022	Bulgarca	Bulgaristan	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3C693IP
"İklim değişikliği karşısında doğal zenginlik: Jendouba vilayetindeki ekosistem için nasıl bir gelecek?" başlıklı analiz yayımlandı.	La richesse naturelle face au changement climatique : quel avenir pour l'écosystème au gouvernement de Jendouba ?	The Tunisian Forum for Economic and Social Rights	22.11.2022	Fransızca	Tunus	Analiz	https://bit.ly/3FXyQFh
Naamatov'un adını taşıyan Naryn Eyalet Üniversitesi öğrencileri için "Aarhus Sözleşmesinin uygulanmasında gençliğin rolü" konulu bir seminer gerçekleşti.	Conducting a seminar for students of Naryn State University named after Naamatov on the topic "The role of youth in the implementation of the Aarhus Convention".	Aarhus Centers of Kyrgyzstan	14.11.2022	Rusça	Kırgızistan	Seminer	https://bit.ly/3hzKuwK
Talas'ta çevre eğitimi	Environmental education in Talas	Aarhus Centers of Kyrgyzstan	16.11.2022	Rusça	Kırgızistan	Eğitim	https://bit.ly/3WmBoSI
"Aarhus Sözleşmesinin uygulanmasında eko-kulüplerin rolü" konulu seminer düzenlendi.	Conducting a seminar on the topic "The role of eco-clubs in the implementation of the Aarhus Convention."	Aarhus Centers of Kyrgyzstan	18.11.2022	Rusça	Kırgızistan	Seminer	https://bit.ly/3V1sdpz
500 bin Tengenelik Gelir ve Kendi Dairemiz Kazakistan'da Orta Sınıf Var mı?	An income of 500 thousand Tenges and Your own Apartment. Is There a Middle Class in Kazakhstan?	Institute of World Economics and Politics	1.11.2022	İngilizce	Kazakistan	Analiz	https://bit.ly/3vhRmIL
Kabul Edilen Yasalar Kazakistan'un Hukuki Temelini Oluşturuyor	The Adopted Laws Form the Legal Basis of the Just Kazakhstan, Says Expert	Institute of World Economics and Politics	11.08.2022	İngilizce	Kazakistan	Analiz	https://bit.ly/3FXzZN5
Emlak piyasasında ne gibi değişiklikler oluyor - CERR'ye genel bakış	Какие изменения происходят на рынке недвижимости – обзор ЦЭИР	Center for Economic Research and Reform	24.11.2022	Rusça	Özbekistan	Analiz	https://bit.ly/3FYxf2
Performans, Yapılanlar ve Başarılar	Performance, Achievements and Accomplishments 2020-2022	International Islamic University	9.11.2022	İngilizce	Pakistan	Rapor	https://bit.ly/3PESadx

"Pakistan'ın Mavi-Yeşil Altyapıyı Kabul Etme Politika Kapasitesini Yeniden Düşünmek" Konulu Özeti	"Rethinking the Policy Capacity of Pakistan to Adopt Blue-Green Infrastructure"	Institute of Strategic Studies Islamabad	9.11.2022	İngilizce	Pakistan	Politika Notu	https://bit.ly/3uWQJ2f
"Dezenformasyon ve İslamofobi ile Mücadele" konulu Sayı Özeti	Combating disinformation and Islamophobia	Institute of Strategic Studies Islamabad	9.11.2022	İngilizce	Pakistan	Politika Notu	https://bit.ly/3BLjd1c
Pakistan'ın İklim Adaleti İçin Teşebbüsü	Pakistan's Push for Climate Justice	Institute of Strategic Studies Islamabad	17.11.2022	İngilizce	Pakistan	Politika Notu	https://bit.ly/3WtrNJK
"Pakistan-Rusya Buğday İthalat Anlaşması – Yetecek mi?"	Pakistan-Russia Wheat Import Deal – Will it be enough?	Institute of Strategic Studies Islamabad	17.11.2022	İngilizce	Pakistan	Politika Notu	https://bit.ly/3je4zJc
Pakistan'daki Biyoenjerji Kaynakları için Seviyelendirilmiş Elektrik Maliyetinin (LCOE) Mali Modeli	Financial Model of Levelized Cost of Electricity (LCOE) for Bioenergy Resources in Pakistan	Sustainable Development Policy Institute	17.11.2022	İngilizce	Pakistan	Makale	https://bit.ly/3G0pXdT
6. Uluslararası İslami Bankacılık ve Finans Konferansı	6th International Conference on Islamic Banking and Finance	Sheikh Zayed Islamic Centre	2.11.2022	İngilizce	Pakistan	Konferans	https://bit.ly/3YzYnLO
BIRN, n-ost, Hold Kolasin'de Veri Görselleştirme ve Çevre ve İklim Raporlama Çalıştayı	BIRN, n-ost, Hold Workshop in Kolasin on Data Visualization and Environmental and Climate Reporting	Balkan Investigative Reporting Network	12.11.2022	İngilizce	Balkanlar	Çalıştay	https://bit.ly/3G2vb95
Ekonomik Savaşı Azalt	Deescalate the Economic War	The Sana'a Center for Strategic Studies	14.11.2022	İngilizce	Yemen	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3HUVNtU
Petrol Limanı Saldırıları Hükümet Finansmanını Tehdit Ediyor	Oil Port Attacks Threaten Government Finances	The Sana'a Center for Strategic Studies	14.11.2022	İngilizce	Yemen	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3VxUy7j
Genel Halk Kongresi'nin 40 Yıldaki Dönüşümleri	Transformations of the General People's Congress in 40 Years	Abaad Studies & Research Center	26.11.2022	İngilizce	Yemen	Görüş Yazısı	https://abaadstudies.org/news-59919.html
Kalite Güvence Ofisi tarafından düzenlenen (Kurumsal Akreditasyon Standartları) başlıklı çalıştay	ورشة عمل بعنوان (معايير الاعتماد المؤسسي) ينظمها مكتب ضمان الجودة	The Islamic University of Asaied Mohamed Bin Ali Al Sanussi	8.11.2022	Arapça	Libya	Çalıştay	https://ius.edu.ly/archives/12686
BM SEBHA Heyeti Güneylilerle İstikrar ve Barış İnşası Konusunda İstişarelerde	Un Delegation to Sebha Consults With Southerners on Stabilization, Peacebuilding	United Nations Support Mission in Libya	15.11.2022	İngilizce	Libya	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3G0FJ7A
Mağrip'te iklim ve biyolojik çeşitliliğin durumu	La situation du climat et de la biodiversité au Maghreb	Policy Center for the New South	11.04.2022	Fransızca	Fas	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3I5cB1H
Akdeniz Değer Zincirleri: bölge içi büyüme fırsatlarından yararlanmak ile kalkınmayı teşvik etmek arasında	Mediterranean Value Chains: between leveraging on the intra-regional growth opportunities and promoting the development	Policy Center for the New South	11/25/2022	İngilizce	Fas	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3i39T1R
LDII, Terörizmi ve Radikalizmi Önlemede Maluku Bölge Polisine Yardım Etmeye Hazır	LDII Siap Bantu Polda Maluku dalam Pencegahan Terorisme dan Radikalisme	Indonesian Islamic Da'wah Institute	11/15/2022	Endonezce	Endonezya	Toplantı	https://bit.ly/3hSWHxb
Doğu Luwu Polisi ile dostluk, LDII, polisin güvenliği ve düzeni sağlamasına yardım etmeye hazır	Silaturahmi dengan Polres Luwu Timur, LDII Siap Bantu Kepolisian Wujudkan Kamtibmas	Indonesian Islamic Da'wah Institute	11/14/2022	Endonezce	Endonezya	Bildiri	https://bit.ly/3WtSAX1
LDII dan Kotawaringin Bölge Savcılığı Hukuk Danışmanlığı Konusunda İşbirliği Yapıyor	LDII dan Kejaksaan Negeri Kotawaringin Kerja Sama Penyuluhan Hukum	Indonesian Islamic Da'wah Institute	22.11.2022	Endonezce	Endonezya	Görüş Yazısı	https://bit.ly/3WwOzRy

MÜSLÜMAN DÜNYADAN FİKRİ BİRİKİMLER

CSIS Bölgesel Diyalog Endonezya'nın ASEAN Başkanlığı ve Myanmar Krizi: Beklentiler ve Özlemler.	CSIS Regional Dialogue Indonesia's Chairmanship of ASEAN and the Myanmar Crisis: Expectations and Aspirations.	Center for Strategic and International Relations (CSIS)	17.11.2022	İngilizce	Endonezya	Çevrimiçi Seminer	https://bit.ly/3jFGfA8
SDG'lerin ve Yerel Sorunların Yerelleştirilmesi	Localising SDGs and Local Issues	Institute of Strategic and International Studies (ISIS) Malaysia	14.11.2022	İngilizce	Malezya	Makale	https://bit.ly/3jyUFIK
CAIR "Çocuğunuzun Okula, Eğitime Katılma ve Bilgilendirilme Hakkı" başlıklı tavsiye niteliğinde belge yayımladı.	CAIR Issues Community Advisory for Muslim Parents on 'Participating in Your Child's Education, Requesting Religious Accommodations'	Council on American Islamic Relations (CAIR)	30.11.2022	İngilizce	ABD	Tavsiye bildirisi	https://bit.ly/3WtSXAI
CAIR-NJ, Paterson Camii nefret suçlarına karşı bir forum düzenledi.	CAIR-NJ, Paterson Mosque Respond to Hate Crimes, to Hold Community Lunch and Forum Promoting Safety and Mutual Understanding	Council on American Islamic Relations (CAIR)	5.11.2022	İngilizce	ABD	Forum	https://bit.ly/3FQoN3w
"İslam'da ve Müslüman Çoğunluk Ülkelerinde Küfür Yasaları" başlıklı blog yazısı yayımlandı.	Blasphemy Laws in Islam and in Muslim-majority Countries	Minaret of Freedom Enstitute	30.11.2022	İngilizce	ABD	Blog yazısı	https://bit.ly/3GhE7HV
"2022 Amerikan Müslüman Anket Oylaması: İklim Değişikliğinin Nedenleri ve Çözümleri" başlıklı seminer düzenlendi.	American Muslim Poll 2022: Causes of and Solutions to Climate Change	Green Muslims	3.11.2022	İngilizce	ABD	Seminer	https://bit.ly/3PW303Y
"Fiyat Kontrolleri Enflasyonu Nasıl Etkiler" başlıklı rapor yayımlandı.	"How do price controls impact inflation?"	GAP Institute for Advanced Studies	13.11.2022	İngilizce	Kosova	Rapor	https://bit.ly/3l8fRjw
"Yabancı Savaşçılarının Rehabilitasyon ve Yeniden Entegrasyon Sürecindeki Zorluklar ve Fırsatlar" başlıklı eğitim programı gerçekleştirildi.	"Challenges and Opportunities in the process of Rehabilitation and Reintegration of Foreign Fighters" Training on DRIVE project	Kosova Center for Security Studies	17.11.202	İngilizce	Kosova	Eğitim Programı	https://bit.ly/3hVqMM2
"Gıda Sistemi Dönüşümü, Gıda Geleceği ve İklim Değişikliği" başlıklı seminer gerçekleştirildi.	Food System Transformation, Food Futures and Climate Change	Oxford Centre for Islamic Studies	8.11.2022	İngilizce	Birleşik Krallık	Seminer	https://bit.ly/3YP730H
"Bir Ev İnşa Etmek için Mültecilere Eşlik Etmek" başlıklı seminer düzenlendi.	Accompanying Refugees to Construct a Home	Markfield Institute of Higher Education	30.11.2022	İngilizce	Birleşik Krallık	Seminer	https://bit.ly/3l3UTf1
"İskoç Camilerinde Güvenlik ve Koruma" başlıklı panel düzenlendi.	Safety & Safeguarding in Scottish Mosques	Markfield Institute of Higher Education	24.11.2022	İngilizce	Birleşik Krallık	Panel	https://bit.ly/3jv0JoW

KÜLTÜREL FAALİYETLER

Faaliyet	Faaliyetin Orijinal Adı	Kurum	Tarih	Dil	Ülke	Tür	Link
El Aksa Derneği, Kafr Qassem'de dini bir toplantı düzenledi.	الحركة الإسلامية - جمعية الأقصى تقيم أمسية مقدسية في كفر قاسم بمشاركة المئات	Al-Aqsa Association For Protection & Maintenance of Islamic Waqf	11.11.2022	Arapça	Filistin	Toplantı	https://bit.ly/3PQbDIh

MÜSLÜMAN DÜNYADAN FİKRİ BİRİKİMLER

Doğu Asya Siyasetine Giriş Üzerine Kısa Süreli Kurs	Short-term Course on Introduction to East Asian Politics	OSCE Academy	28.11.2022	İngilizce	Kirgızistan	Kurs	https://bit.ly/3W80vsO
Tabah Youth Forum, Z Kuşağı'nın rap müzikle ilişkisini tartışıyor	منتدى طابة للشباب يناقش علاقة جيل زد بموسيقى الراب	Tabah Foundation	29.11.2022	Arapça	BAE	Etkinlik	https://bit.ly/3uZx8gk
"Al Faruqi Anma" başlıklı anma konferansı gerçekleştirildi.	IIIT Al Faruqi Memorial Lecture at the 2022 Annual Meeting of the American Academy of Religion (AAR)	International Institute of Islamic Thought	22.11.2022	İngilizce	ABD	Konferans	https://bit.ly/3jllcSg
"Beyaz Düşünme: Irksal Kimlik Maskesinin Arkasında" başlıklı kitap söyleşi gerçekleştirildi.	Book talk: "White Thinking: Behind the Mask of Racial Identity"	The centre for Middle Eastern Studies Harvard University	30.11.2022	İngilizce	ABD	Söyleşi	https://bit.ly/3Vn3NqN
"İran'da Kadınlar: Rakhshan Banietamad'dan Filmlerden Bir Akşam" başlıklı film gösterimi gerçekleştirildi.	Women in Iran: An Evening of Films by Rakhshan Banietamad	The centre for Middle Eastern Studies Harvard University	28.11.2022	İngilizce	ABD	Film Gösterimi	https://bit.ly/3PVP6tB
"Filistin'de Devleti Yeniden Düşünmek: Bölünmenin Ötesinde Kendi Kaderini Tayin ve Dekolonizasyon" başlıklı kitap söyleşi gerçekleştirildi.	Book event: "Rethinking Statehood in Palestine: Self-Determination and Decolonization beyond Partition"	The centre for Middle Eastern Studies Harvard University	15.11.2022	İngilizce	ABD	Kitap Söyleşi	https://bit.ly/3IIGWT5
"Arap Edebiyatının "Longue Durée"si, William Granara'nın Anısına" başlıklı konferans düzenlendi.	The "Longue Durée" of Arabic Literature, a conference in celebration of William Granara	The centre for Middle Eastern Studies Harvard University	10.11.2022	İngilizce	ABD	Konferans	https://bit.ly/3PXyjqo
"Arapçada Akıcı Olmaya Giden Yol" başlıklı çalıştay gerçekleştirildi.	The Road to Fluency in Arabic (For Native Speakers)	Hamad Bin Khalifa University	5.11.2022	İngilizce	Katar	Çalıştay	https://bit.ly/3WqSHm5
"2022 Dünya Kupası'ndaki Diğer Kültürlerin Çeşitliliği Işığında Katar Toplumunun Kültürü" başlıklı seminer gerçekleştirildi.	The culture of Qatari society in light of the diversity of other cultures in the 2022 World Cup	Doha International Family Institute (DIFI)	15.11.2022	İngilizce	Katar	Seminer	https://bit.ly/3VpsXF5
Katar Vakfı üyesi Doha Uluslararası Aile Enstitüsü (DIFI), İstanbul'da düzenlenen Beşinci Uluslararası Kadın ve Adalet Zirvesi'ne katıldı.	Cultural Codes and Women	Doha International Family Institute (DIFI)	4.11.2022	İngilizce	Katar	Konferans	https://bit.ly/3jvAtBj
"İslami Sosyalizm: Radikal Bireysellik ve Eşitlik?" başlıklı seminer gerçekleştirildi.	Islamic Socialism: Radical Individuality and Equality?	Oxford Centre for Islamic Studies	30.11.2022	İngilizce	Birleşik Krallık	Seminer	https://bit.ly/3CqTijN
"İslami Değerler ve Yıkıcı Teknolojiler" başlıklı seminer gerçekleştirildi.	Islamic Values and Disruptive Technologies	Oxford Centre for Islamic Studies	25.11.2022	İngilizce	Birleşik Krallık	Seminer	https://bit.ly/3FOHBJW
"Yaşadığınız Yeri Kur'an'dan Tanıyın" başlıklı seminer düzenlendi.	Know from the Quran your residence	The Islamic Foundation	15.11.2022	İngilizce	Birleşik Krallık	Seminer	https://bit.ly/3WLNxRj
Qisah Uluslararası Film Festivali düzenlendi.	Qisah International Film Festival showcases the variety of cinema from across the Muslim World	Muslim Women's Council	9-12.11.2022	İngilizce	Birleşik Krallık	Festival	https://bit.ly/3GksFuW

BÜLTENDE YER ALAN KURUMLAR

Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions

1991 yılında kurulan ve merkezi Bahreyn’de bulunan AAOIFI, uluslararası kâr amacı gütmeyen bir organizasyondur. İslami finans kurumları ve uluslararası İslam finansı uygulamaları üzerine çalışmalar yürütmektedir.

<http://aaoifi.com/?lang=en>

Afghanistan Analysts Network

2009 yılında kurulan Afganistan Analistler Ağı (AAN) bağımsız ve kâr amacı gütmeyen bir politika araştırma organizasyonudur. Afganistan merkezli çalışmalar üreten kurum ülkenin insan hakları, ekonomisi ve tarihi hakkında analizler ve raporlar yayımlamaktadır.

<https://www.afghanistan-analysts.org/>

Afghanistan Economic and Legal Studies Organization (AELSO)

Afganistan Ekonomik ve Hukuki Araştırmalar Kurumu (AELSO) 2009 yılında Afganistan’da kurulmuştur. Afganistan’ın politik ve sivil yaşamının yeniden inşa edilirken politika yapıcılara rehberlik etmek için ekonomi, hukuk ve siyaset bilimi alanlarında özgün çalışmalar üretmektedir.

<https://aelso.org/>

Al-Ahram Center for Political and Strategic Studies

ACPSS, 1968 yılında Al Ahram Vakfı bünyesinde bağımsız bir araştırma birimi olarak kurulmuştur. Mısır toplumunun ve Arap toplumunun sosyopolitik incelemelerini yapmakta ve uluslararası gündem hakkında görüş yazıları yayımlamaktadır.

<https://acpss.ahram.org.eg/>

Al-Bayan Center for Planning and Studies

El-Bayan Planlama ve Çalışmalar Merkezi kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olarak Bağdat’ta kurulmuştur. Irak’ta ve Orta Doğu’da meydana gelen toplumsal ve siyasal dönüşümler olmak üzere birçok alanda görüş yazısı yayımlamaktadır.

<https://www.bayancenter.org/en/>

Aljezeera Center for Studies

El-Cezire Araştırma Merkezi, El- Cezire Medya Ağına bağlı olarak 2006 yılında kurulmuştur. Medya organizasyonunun jeopolitik ve stratejik gelişmeler odaklı araştırma kurumudur. Orta Doğu ve uluslararası alandaki birçok gelişme hakkında analizler yayımlamakta ve seminerler düzenlemektedir.

<https://studies.aljazeera.net/en>

Arab Center for Research and Policy Studies

2010 yılında kurulan Arab Araştırma ve Politika Çalışmaları Merkezi; Arap ülkelerinde sosyal gelişmeyi sağlamak için ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda akademik çalışmalar yürütmektedir. Özellikle Hamas, Gazze, Siyonist düşünce üzerine odaklanmaktadır. Kurumun bir diğer bağlı kuruluşu Doha Enstitüsü'dür.

<https://www.dohainstitute.org/en/Pages/index.aspx>

Arab Thought Forum

1981 yılında Prens El Hassan bin Talal ve önde gelen yirmi beş Arap düşünür tarafından kurulan bağımsız, entelektüel, pan-Arap bir sivil toplum örgütüdür. Ürdün'de yer alan kurum Arap ülkeleri arasındaki ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi ilişkiler hakkında seminerler düzenlemektedir.

<https://www.atf.org.jo/?q=en>

Australian National University Centre for Arab and Islamic Studies (CAIS)

Arap ve İslam Araştırmaları Merkezi 1994 yılında Avustralya Milli Üniversitesine bağlı olarak kurulmuştur. Merkez, Orta Doğu ve Orta Asya'nın çağdaş siyaseti, tarihi, kültürü, politik ekonomisi ve İslam ve küresel düzen üzerine çalışmalar yürütmektedir.

<https://cais.cass.anu.edu.au/about-us>

Bahrain Center for Strategic International and Energy Studies

Bahreyn Stratejik Uluslararası ve Enerji Çalışmaları, 2009 yılında Bahreyn Krallığı'na bağlı olarak kurulmuştur. Bahreyn'in ulusal, bölgesel ve küresel çıkarı üzerine hareket ederek stratejik analizler yapmakta ve araştırmalarını uluslararası siyaset, enerji ve ekonomi olmak üzere 3 başlık altında yürütmektedir.

<https://www.derasat.org.bh/>

Bibliotheca Alexandrina

Mısır'da yer alan İskenderiye Kütüphanesi Mısır kültürünü ve Arap toplumunu dünyaya tanıtmayı amaçlamaktadır ve bu bağlamda seminerler, konferanslar ve sergiler düzenlemektedir. Kültürel ve Doğal Miras Belgeleme Merkezi (Center for Documentation of Cultural and Natural Heritage) İskenderiye Kütüphanesi'ne bağlı bir kurumdur.

<https://www.bibalex.org/en/default>

Brookings Doha Centre

Washington merkezli Brookings Enstitüsü'nün Doha'daki merkezidir. Enstitü, Ortadoğu'da uluslararası ilişkiler, bölgesel güvenlik ve iç istikrar, kapsamlı büyüme ve fırsatların eşitliği, yönetim reformları ve devlet-toplum ilişkileri üzerine çalışmalar yapmaktadır.

<https://www.brookings.edu/>

Cairo Institute for Human Rights Studies

1993 yılında kurulan Kahire İnsan Hakları Araştırmaları Enstitüsü (CIHRS) bölgedeki insan hakları ve demokrasi ilkelerini destekleyen bağımsız bir bölgesel sivil toplum kuruluşudur. Kurum uluslararası insan hakları hukukunun uygulanmasında karşılaşılan zorluklar hakkında yayınlar üretmektedir.

<https://cihrs.org/>

Center for Arab Unity Studies

1975 yılında Lübnan'da kurulan Arap Birliği Çalışmaları Merkezi Arap birliği, demokrasi, ekonomik kalkınma, sosyal adalet, Arap medeniyetinin yeniden canlandırılması ve hem ulusal hem de bölgesel düzeyde tam bağımsızlık ilkeleri doğrultusunda uluslararası ve yerel sorunlar üzerine çalışmalar üretmektedir.

<https://caus.org.lb/en/mission-vision/>

Center for Lebanese Studies

1984 yılında kurulan Lübnan Araştırmaları Merkezi (CLS) 2012 yılında Lübnan'da kurulmuştur ve şu anda Lübnan Amerikan Üniversitesi'ne (LAU) bağlı çalışmalarını sürdürmektedir. Mülteciler ve toplumsal hareketler üzerine çalışmalar yapmakta ve etkinlikler düzenlemektedir.

<https://lebanesestudies.com/>

Center for Indonesian Policy Studies

Endonezya Politika Araştırmaları Merkezi, Endonezya'nın sosyal ve ekonomik kalkınmasını hedefleyen bağımsız ve kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. Gıda güvenliği, sürdürülebilir kalkınma ve eğitim üzerine politika notu hazırlamakta ve seminerler düzenlemektedir.

<https://www.cips-indonesia.org/about>

Center for Policy Dialogue

Politika Diyaloğu Merkezi (CPD); eşitlik, adalet, hakkaniyet ve iyi yönetişime dayalı kapsayıcı bir toplum yaratma vizyonuyla 1993 yılında kurulmuştur. Tarım, yoksulluk, eşitsizlik ve sosyal mali politikalar, iklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma üzerine çalışmalar yürütmektedir.

<https://cpd.org.bd/>

Center for Research & Security Studies

2007 yılında kurulan Araştırma ve Güvenlik Çalışmaları Merkezi (CRSS) bir düşünce kuruluşu ve aynı zamanda savunuculuk merkezidir. Bir savunuculuk merkezi olarak CRSS Pakistan hükümetinin güvenlik politikaları, aşırılıkçılık ve hukuk üstünlüğü üzerine çalışmalar üretmektedir.

<https://crss.pk//about-crss/>

Center for Strategic and International Relations (CSIS)

1971 yılında kurulan Stratejik ve Uluslararası İlişkiler Merkezi (CSIS) Jakarta'da bağımsız ve kâr amacı gütmeyen kuruluştur. İngilizce ve Endonezce olmak üzere uluslararası ve toplumsal meseleler hakkında kitap ve monografiler, periyodik dergiler, analiz ve raporlar yayımlamaktadır.

<https://www.csis.or.id>

Citizen's Platform for SDGs, Bangladesh

SKH Vatandaş Platformu, Bangladeş sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmeyi destekleyen bir platformdur. Platform resmi olarak 18 Haziran 2016'da başlatıldı. Platform 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda paydaşlara bu süreçte politikalarını gerçekleştirmelerine yardımcı olmayı hedeflemektedir.

<https://bdplatform4sdgs.net/>

Council on America Islamic Relations (CAIR)

Council on America Islamic Relations (CAIR) Amerika İslam İlişkileri Konseyi (CAIR) amacını İslam anlayışını geliştirmek, sivil hakları korumak, adaleti teşvik etmek ve Amerikalı Müslümanları güçlendirmek olarak tanımlamaktadır. Amerika'da İslam ve Müslümanlar'a yönelik projeler yürütmekte ve yayınlar yapmaktadır.

<https://www.cair.com/>

Economic Research Forum

1993 yılında Mısır'da kurulan Ekonomik Araştırma Forumu Arap ülkeleri, İran ve Türkiye'de sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamayı amaçlayan bir platformdur. Kalkınma, yoksulluk, eşitsizlik, Küresel Güney, dijitalleşme olmak üzere ekonomik gelişmeler üzerine çalışmalar üretmektedir.

<https://erf.org.eg/contact-us/>

Emirates Center for Strategic Studies and Research

Emirlikler Stratejik Çalışmalar ve Araştırma Merkezi 14 Mart 1994'te Birleşik Arap Emirliklerinde kurulmuştur. Birleşik Arap Emirlikleri'nin bölgesel ve uluslararası politikalarına yönelik araştırmalar gerçekleştirmekte ve küresel meseleler hakkında görüş yazıları ve raporlar yayımlamaktadır.

<https://www.ecssr.ae>

Emirates Policy Center

Emirlikler Politika Merkezi, Arap Baharı sonrasında BAE'ne yönelik iç ve dış tehlikeleri araştırmak ve jeopolitik gelişmeler ve değişimleri Körfez bölgesi özelinde takip etmek amacıyla 2013 yılında Abu Dabi'de kurulmuş bir düşünce kuruluşudur.

<https://www.epc.ae/en/about-us/about-epC>

Foreign Policy Research Institute of the MFA RK

Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olan Dış Politika Araştırmaları Enstitüsü Kazakistan'ın dış politikasını önceliklerini belirlemeye yönelik araştırmalar yürütmekte ve seminerler düzenlemektedir.

<http://sszi.kz/>

GAP Institute for Advanced Studies

Kosova'da Ekim 2007'de kurulan GAP İleri Araştırmalar Enstitüsü bağımsız bir düşünce kuruluşudur. Enstitü, Kosova toplumunun problemleri ve kamu politikaları hakkında raporlar yayımlamakta ve seminerler düzenlemektedir.

<https://www.institutigap.org/home>

Georgetown University Qatar (GU-Q)

Georgetown Üniversitesi- Katar, Washington merkezli Georgetown Üniversitesi ve Qatar Foundation iş birliğiyle Doha'da kurulmuştur. İslami biyoetik, besin güvenliği, Arap dili ve mirası, Körfez bölgesinde kadınlar gibi çeşitli alanlarda araştırma projeleri yürütmektedir.

<https://www.qatar.georgetown.edu/>

Gulf Research Center

2000 yılında Abdülaziz Sager tarafından kurulan Körfez Araştırmalar Merkezi, İran, Irak ve Yemen de dahil olmak üzere Körfez, Orta Doğu ve dünyadaki gelişmeler hakkında analizler sunmaktadır.

<https://www.grc.net/>

Indonesian Islamic Da'wah Institute

Endonezya İslami Dava Enstitüsü Kur'an ve hadis üzerine çalışmalar yapan bir sivil toplum kuruluşudur. 15 milyon üyesi bulunan hareket eğitim, gençlik, aile, İslam üzerine sosyal etkinlikler ve seminerler düzenlemektedir.

www.ldii.or.id

Institute for Democracy and Mediation

Demokrasi ve Arbuluculuk Enstitüsü 1999 yılında Arnavutluk'ta kurulmuştur. Yönetişim ve kamu bütünlüğü, güvenlik, AB katılım süreci, yerel yönetim ve sivil toplum hakkında raporlar yayımlamakta ve seminerler düzenlemektedir.

<https://idmalbania.org/>

Institute for Palestine Studies

1963 yılında Beyrut'ta kurulan Filistin Çalışmaları Enstitüsü İsrail-Filistin meselesi ve Filistin toplumunun tarihi ve kültürü üzerine odaklanmaktadır. İngilizce, Arapça ve Fransızca dillerinde kitap, monografi ve makale yayımlamaktadır.

<https://www.palestine-studies.org/>

Institute for Strategic and Regional Studies

Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığına bağlı olarak kurulan Stratejik ve Bölgesel Araştırmalar Enstitüsü (ISMI) Orta Asya'da bölgesel güvenlik sorunları ve bölge ülkeleriyle gerçekleştirilen çok taraflı etkileşimin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır.

<https://isrs.uz/>

Institute of Islamic Understanding Malaysia

1992'de Malezya'da kurulan Malezya İslami Anlayış Enstitüsü İslami kaynaklardan hareketle Müslümanların toplumsal yaşamındaki problemlere ışık tutmayı amaçlamaktadır. Küresel meseleler hakkında görüş yazıları yayımlamakta ve kalkınma, ekonomik, toplumsal meseleler ve psikoloji olmak üzere birçok alanda seminer düzenlemektedir.

<https://www.ikim.gov.my>

Institute of Policy Studies (IPS)

Pakistan'da kurulan İslamabad Politika Çalışmaları Enstitüsü Pakistan siyaseti, uluslararası ilişkiler, İslam ve Batı, liderlik toplum, yönetim, bilim ve teknoloji alanlarında seminerler, konferanslar ve yuvarlak masa toplantıları gerçekleştirmektedir.

<https://www.ips.org.pk/>

Institute of Regional Studies Islamabad

İslamabad Bölgesel Araştırmalar Enstitüsü, 1982 yılında Pakistan'da kurulan kâr amacı gütmeyen bir düşünce kuruluşudur. İslamabad Bölgesel Araştırmalar Enstitüsü çatışma çözümü, dini çatışmalar, barış, demokrasi ve insan güvenliği alanlarında araştırmalar yapmaktadır.

<http://www.irs.org.pk/>

Institute of Strategic and International Studies (ISIS) Malaysia

1983 yılında kurulan Malezya Strateji ve Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü dış politika ve güvenlik çalışmaları, Güneydoğu Asya siyaseti ve askeri konular, ekonomi, ticaret ve bölgesel entegrasyon, bankacılık ve finans, teknoloji ve sürdürülebilirlik araştırma konularına odaklanmaktadır.

www.isis.org.my

Institute of Strategic Studies Islamabad

1973 yılında kurulan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Islamabad uluslararası barış ve güvenliği etkileyen bölgesel ve küresel meselelerin analizlerini yapmaktadır. Nükleer faaliyetler, terörizm ve silahlı yapılmalar, ekonomik ve sosyal alanlara özgü araştırmalar yapmaktadır.

<https://issi.org.pk/>

International Institute of Advanced Islamic Studies

Uluslararası İleri İslam Araştırmaları Enstitüsü, Malezya hükümetinden alınan hibe ile 2007 yılında Kuala Lumpur'da kurulmuştur. Enstitü, Malezya'da İslam Medeniyetini yenileme kavramını merkeze alarak yayım faaliyetleri ve programlar düzenlemektedir.

<https://iaais.org.my/>

International Institute of Islamic Thought

Uluslararası İslam Düşünce Enstitüsü, 1981 yılında İsmail al Faruki ve Enver İbrahim tarafından ABD'de kurulmuştur. "Bilginin İslamileştirmesi" perspektifinden hareketle Müslüman toplumlarda eğitim alanında çalışmalar yürütmektedir. Enstitü İngilizce, Arapça, Fransızca ve diğer birçok dillerde yayınlar yapmaktadır.

<https://iiit.org/>

International Islamic University Malaysia

1983 yılında Malezya'da kurulan Uluslararası İslam Üniversitesi bir devlet üniversitesidir. , İslam Bankacılık ve Finans ile Uluslararası Müslüman Birliği enstitülerinde İslami araştırmalar gerçekleştirmektedir. Psikoloji, iklim değişikliği ve gençlik gibi birçok alanda görüş yazısı yayımlamaktadır.

www.iium.edu.my

IPRI Islamabad Policy Research Institute

1999 yılında Pakistan'da kurulan Islamabad Politika Araştırma Enstitüsü (IPRI) Pakistan'daki uluslararası ilişkiler, stratejik çalışmalar, yönetim, kamu politikası, hukuk ve ekonomi dahil olmak üzere birçok konuda politika notları yayımlamaktadır.

<https://ipripak.org>

Islamic Banking & Finance Institute Malaysia (IBFIM)

Malezya İslami Bankacılık ve Finans Enstitüsü İslam finans alanında küresel bir platform oluşturmayı hedeflemektedir. İslam iktisadı, dijitalleşme, sürdürülebilirlik konularında seminerler ve eğitim programları düzenlemektedir.

<https://ibfimonline.com/>

Islamic Human Rights Comission

İslami İnsan Hakları Komisyonu 1997 yılında İngiltere’de kurulmuştur. Kurumun savaş suçları, nefret suçu, ayrımcılık, insan haklarının doğası gibi konularda araştırma makaleleri üretmektedir. İslamofobi ile mücadele teması altında etkinlikler düzenlemektedir.

<https://www.ihrc.org.uk>

Islamische Gemeinschaft (Milli Görüş Almanya)

Türkiye merkezli Milli Görüş hareketinin bir parçası olan İslam Toplumu Milli Görüş Almanya’daki Müslümanlara hizmet vermektedir. Yardım faaliyetleri düzenlemekte ve eğitim politikaları ve ayrımcılık meseleleri hakkında seminerler düzenlemektedir.

<https://www.igmg.org/tr/>

Karmojibi Nari/ Working Woma

1991’te Bangladeş’te kurulan Karmojibi Nari (KN) kadın hakları için mücadele eden kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. Kadın işçilerin problemleri ve şiddete dair bildiriler yayımlamaktadır.

<https://www.karmojibinari.org/category/pressrelease/>

Khadijah Bint Khuwailed Center

1946 yılında kurulan Cidde Odası Suudi Arabistan’ın en eski ticaret odalarından biri olarak bilinmektedir. Kurum ekonomik politikalar hakkında seminerler ve çalıştaylar düzenlemektedir.

<https://www.jcci.org.sa>

Khazanah Research Institute

2014 yılında Malezya’da kurulan Khazanah Araştırma Enstitüsü Malezya toplumunun sosyal refahını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Toplumsal meseleler ve Malezya ekonomisi hakkında raporlar ve makaleler yayımlamaktadır.

<https://www.krinstitute.org/default.aspx>

King Abdullah Petroleum Studies and Research Center (KAPSARC)

Suudi Arabistan’da kurulan Kral Abdullah Petrol Çalışmaları ve Araştırma Merkezi enerji güvenliği, sürdürülebilirlik alanlarında raporlar ve makaleler yayımlamakta ve uluslararası konferanslar düzenlemektedir.

<https://www.kapsarc.org/>

Kosova Democratic Institute

Kosova'da yer alan Kosova Demokratik Enstitüsü, Balkanlardaki toplumlarla diyalogu amaçlamaktadır. Yerel seçimler, katılım, gençlik ve kamu politikaları üzerine raporlar yayımlamakta ve seminerler düzenlemektedir.

<https://kdi-kosova.org/en/>

League of Islamic Universities

İslam Dünyası Üniversiteler Federasyonu, İslam İşbirliği Teşkilatı Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi'nin önerisi üzerine 1987 yılında kurulmuştur. Eğitim, yapay zeka ve teknoloji odaklı uluslararası toplantılar yapmakta ve konferanslar düzenlemektedir.

<http://www.fumi-fuiw.org/>

Movement for Rights and Freedoms

1990 yılında Bulgaristan'da kurulan Hak ve Özgürlükler Hareketi siyasal bir örgüttür. Parti dış politikasında Balkanlarda barışı sağlamayı ve Bulgaristan'ın Avrupa'ya entegrasyonunu sağlamayı hedeflemiştir.

<https://www.dps.bg/>

Movement of Society of Peace

Barış ve Toplum Hareketi (Movement of the Society of Peace) Cezayir'de bulunan İslami bir partidir. Lideri Mahfoud Nahnah 2003 yılında öldü. Şu anki lideri Abderrazak Makri'dir . Özellikle Filistin üzerine çalışmaları bulunmakta ve direnişte desteklemektedir. Hareketin siyasal tecrübelerine yer vermektedir.

<https://hmsalgeria.net/ar/>

Muhammadiyah Movement

Muhammeddiye Hareketi, 1912 yılında Yogyakarta şehrinde Ahmed Dahlan tarafından reformist bir sosyo-dini hareket olarak kurulmuştur. Muhammediyye hareketi eğitim, teknoloji, kadın, aile ve tarih olmak üzere birçok konuda seminerler düzenlemektedir.

<https://muhammadiyah.or.id>

Muslim Youth Movement Malaysia (ABIM)

Malezya Müslüman Gençlik Hareketi 1971'de Malezya Kebangsaan Üniversitesi İslami Araştırmalar Fakültesi öğrencileri tarafından başlatılmıştır. Hareket yardım çalışmalarına katkı sunmakta ve İslami çalışmalar, eğitim ve teknoloji üzerine seminerler düzenlemektedir.

<http://www.abim.org.my/>

Nahdlatul Ulama

Nahdlatul Ulama Endonezya'da yer alan İslami bir harekettir. Hareket, İslami eğitim alanında çalışmalar yapmasının yanı sıra siyasal olarak da bir süre faaliyetlerini sürdürmüştür. Hareket İslami konularda ve hareketin tarihi, yaklaşımı hakkında, Endonezya'nın problemleri hakkında görüş yazıları yayımlamaktadır.

<https://www.nu.or.id/>

NGO AKTIV

NGO AKTIV, 2009 yılında Mitrovica'da kurulmuştur. Kosova'nın siyasal ve toplumsal problemleri, Balkanlardaki diğer toplumlarla ilişkisi ve AB ile ilişkisi üzerine seminerler düzenlemekte ve raporlar yayımlamaktadır.

<http://ngoaktiv.org/>

Organization of Islamic Cooperation

25 Eylül 1969 yılında Suudi Arabistan'da kurulan İslam İş birliği Teşkilatı (İİT) Filistin ve Kudüs, yoksulluk, terörizm, gıda güvenliği, kadının güçlendirilmesi, insan hakları, iyi yönetim, İslamofobi konularına odaklanmakta ve toplantılar düzenlemektedir.

<https://www.oic-oci.org/>

Orient-Institut Beirut

Lübnan'da 1961 yılında kurulan Beyrut Şark Enstitüsü, Max Weber Vakfına bağlı bir akademik araştırma enstitüsüdür. İslam ve Arap çalışmaları, Orta Doğu tarihi ve antropolojisi, Lübnan siyaseti alanlarında çalışmalar yürütmektedir.

<https://www.orient-institut.org/>

OSCE Academy

OSCE Academy 2002 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Kırgızistan hükümetinin iş birliğiyle kurulmuş bir üniversitedir. Orta Asya, Güneydoğu Asya, dış politika, iklim değişikliği, olmak üzere birçok alanda politika notu yayımlamaktadır.

<http://www.osce-academy.net>

Policy Center for the New South

2014 yılında kurulan Yeni Güney Politika Merkezi (PCNS) Fas'ta faaliyetlerini sürdüren bağımsız bir düşünce kuruluşudur. Yeni Güney söylemi etrafında araştırmalarını inşa eden kurum AB, Magrib ülkeleri, çevre, ekonomi ve strateji üzerine araştırmalar yapmaktadır.

<https://www.policycenter.ma>

Qatar Foundation

1995'te Suudi Arabistan'da kurulan Katar Vakfı eğitim, sanat, kültür alanında projeler geliştirmektedir. Katar'daki üniversitelerin kurulmasına öncülük etmiştir. Festivaller, sergiler ve seminerler düzenlemektedir.

<https://www.qf.org.qa/>

RASANAH International Institute for Iranian

RASANAH Uluslararası İran Araştırmaları Enstitüsü 2016 yılında Suudi Arabistan'da kurulmuştur. İran'ın iç ve dış meseleleri ve İran'ın komşu ülkelerinin siyaseti, güvenlik anlayışı ve toplumu hakkında araştırmalar yürütmektedir.

<https://rasanah-iiis.org/>

Regional Anti-Corruption Initiative

Bölgesel Yolsuzlukla Mücadele Girişimi (eski adıyla İstikrar Paketi Yolsuzlukla Mücadele Girişimi – SPAI) yolsuzlukla mücadeleyi amaçlamaktadır. Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Moldova, Karadağ, Kuzey Makedonya, Romanya ve Sırbistan'ın yer aldığı bu girişim hükümetler arası bir bölgesel kuruluştur.

<https://rai-see.org/who-we-are/about-us/>

Sustainable Development Policy Institue

1992 yılında Pakistan'da kurulan Sürdürülebilir Kalkınma Politika Enstitüsü (SDPI) araştırmacı ve savunuculuk rolüne sahip bir kurumdur. Çevre enerji, gıda güvenliği ve ekonomi olmak üzere birçok alanda yayın üretmekte ve yayınlarıyla araştırmacılara katkı sunmaktadır.

<https://sdpi.org/>

The Centre for Middle Eastern Studies Harvard University

Harvard Orta Doğu Çalışmaları Merkezi (CMES), 1954 yılında ABD'nde kurulmuştur. Merkez Çağdaş Müslüman toplumlar, Arap dili ve belagati, sözlü tarih hakkında projeler yürütmekte ve yayınlar yapmaktadır.

<https://cmes.fas.harvard.edu/history>

The Conversation / Indonesia

2011 Avustralya merkezli bir medya kuruluşu olan The Conversation, Endonezya'nın tarihi, toplumsal ve siyasal sorunları hakkında analizler yayımlamaktadır. Bu analizlere genellikle katkı sunanlar Endonezya'daki araştırmacılar ve üniversite çalışanlarıdır.

<https://theconversation.com/>

The International Campaign for Freedom in the United Arab Emirates (ICFUAE)

Birleşik Arap Emirlikleri Uluslararası Özgürlük Kampanyası (ICFUAE) 17 Nisan 2015'te Birleşik Krallık'ta kurulmuştur. BAE'deki siyasi tutukluların haklarını savunmakta ve sosyal medyada BAE'nin hak ihlalleri hakkında kampanyalar başlatmaktadır.

www.icfuae.org.uk

The Lebanese Center for Policy Studies

1989'da kurulan Lübnan Politika Araştırmaları Merkezi Lübnan ve Arap bölgesinde yönetişimi iyileştiren politikalar üretmek ve savunmak için kurulmuş kâr amacı gütmeyen, hükümet dışı bir düşünce kuruluşudur. Lübnan toplumu ve sorunları üzerine yayınlar üretmektedir.

<https://www.lcps-lebanon.org/about.php>

The Middle East Research Institute (MERI)

2014 yılında Irak'ta kurulan Orta Doğu Araştırma Enstitüsü uluslararası politika, göç ve insan hakları alanlarında çalışmalar yürütmektedir. Ortadoğu'da ulus inşası ve demokratikleşme sürecine dair konferanslar düzenlemektedir.

<http://www.meri-k.org/>

The Omani Centre for Human Rights

Birleşik Krallık merkezli olan Umman İnsan Hakları Merkezi Umman'daki insan hakkı ihlalleri üzerine raporlar ve görüş yazıları yayımlamakta ve yayınlarını Arapça ve İngilizce olarak sunmaktadır.

<https://ochroman.org/eng/>

The Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (PASSIA)

Filistin Uluslararası İlişkiler Araştırmaları Derneği (PASSIA), Mart 1987'de Dr. Mehdi Abdul Hadi ve bir grup Filistinli akademisyen tarafından kurulmuştur. PASSIA, Filistin Sorununu ulusal, Arap ve uluslararası bağlamlarında akademik araştırma, diyalog, eğitim ve yayın yoluyla sunmaktadır.

<http://www.passia.org/>

The Sana'a Center for Strategic Studies

2014 yılında kurulan Sana'a Stratejik Çalışmalar Merkezi Yemen'in tarihi ve kültürü üzerine incelemeler yapmakta ve Yemen'deki sosyal ve politik konular hakkında raporlar ve analizler yayımlamaktadır.

<https://sanaacenter.org/>

United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East

UNRWA Filistinli mültecilere yardım desteği için 1949 yılında kurulmuş ve 1950 yılında faaliyete başlamıştır. Filistin mülteci sorununa bir çözüm bulunamaması nedeniyle BM Genel Kurulu kurumun faaliyet süresini 30 Haziran 2023'e kadar uzatmıştır.

<https://www.unrwa.org/>

United Nations Support Mission in Libya (UNSMIL)

UNSMIL, çatışma sonrası dönemde ülkenin yeni otoriteye geçiş sürecini desteklemek için Libya resmi makamlarının talebi üzerine, 2009 BM Güvenlik Konseyi kararıyla 16 Eylül 2011'de kurulmuştur. Libya'daki siyasal süreç hakkında bilgilendirmelerde bulunmaktadır.

<https://unsmil.unmissions.org>

World Islamic Mission Norway

Dünya İslami Misyonu, Ekim 1984'te Pakistan kökenli Müslümanlar tarafından Oslo'daki dördüncü Müslüman cemaati olarak kurulmuştur. Hareketin Norveç'te 5000 üyesi bulunmaktadır. Dini eğitim vermek ve düğün ve cenaze ve benzeri organizasyonlarda Norveç'teki Müslümanlara hizmet vermektedir.

<https://wim.no/>

MÜSLÜMAN DÜNYADAN FİKRİ BİRİKİMLER

Müslüman Dünyadan Fikrî Birikimler Bülteni, İLKE Vakfı Toplumsal Düşünce ve Araştırmalar Merkezi tarafından Müslüman Toplumlarda Düşünce ve Hareketler Projesi kapsamında aylık olarak yayımlanıyor. Proje kapsamında her ay 43 ülkeden yaklaşık 250 sivil toplum, araştırma ve düşünce kuruluşunun yazılı ve sözlü faaliyetleri taranıyor ve bültende değerlendiriliyor. Müslüman dünyanın gündemine dair oluşturulan bu envanter ışığında, önemli görülen konular hakkında analiz metinlerine yer veriliyor. Hem güncel gelişmelere hem de literatüre atıfla yazılan analizlerde Müslüman toplumların meseleleri mukayeseli ve bütüncül bir perspektifle inceleniyor.

İLKE
ilim kültür eğitim vakfı

todam
TOPLUMSAL DÜŞÜNCE VE ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul
Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: todam@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr/todam